

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ
โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

กัญญลักษณ์ โสภา
ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่่ง
สังกัดกองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย อีกทั้งต้องดูแลและพัฒนาเด็กปฐมวัยก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย โดยการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ พร้อมทั้งกำหนด แนวทางการปฏิรูปประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 - 2580) ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและแผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา มีแนวทางการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการ สมรรถนะ และคุณลักษณะที่ดีสมวัยทุกด้าน มีการปฏิรูปการเรียนรู้สำหรับ ศตวรรษที่ 21 ปรับบทบาทครู ให้เป็นครูยุคใหม่ เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ และสร้างระบบการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการระดับนานาชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560 – 2579 มีกรอบทิศทางการจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566 - 2570) ที่มีเป้าหมายการพัฒนา โดยเฉพาะหมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต

ตามความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 9 (3) ได้กำหนดการจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา ทุกระดับและประเภทการศึกษา โดยมาตรา 31 ให้กระทรวงมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการศึกษา ทุกระดับและทุกประเภท กำหนดนโยบายแผนและมาตรฐานการศึกษาและมาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อ

สาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกประกอบกับกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องส่งผลให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา อาทิ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษาได้กำหนดไว้อย่างมีคุณภาพสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนเก่ง คนดี สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความสามารถในการแข่งขันกับประชากรโลกได้อย่างเต็มภาคภูมิ อีกทั้งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่งหรือทุกระดับตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น โดยจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ ซึ่งการจัดการศึกษาถือเป็นบริการสาธารณะอย่างหนึ่งนั้น ตลอดจนนโยบายการปฏิรูปประเทศได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนไทยในยุคศตวรรษที่ 21 ให้มีความสมบูรณ์ มีวินัย ใฝ่รู้ มีทักษะความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีจริยธรรมและคุณธรรม มีความสุขในยุคดิจิทัล เพื่อพร้อมเข้าสู่ประเทศ 4.0 (Thailand 4.0) ความเปลี่ยนแปลงของบริบทต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทย ให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทย ให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรมและจริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2560 : 7)

การบริหารจัดการโรงเรียนเป็นกระบวนการการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน แนวทาง วิธีการ หรือมรรควิธีใดๆ ที่หน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐนำมาใช้ในการบริหารราชการหรือปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางหรือการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นกว่าเดิม กระบวนการการบริหารจัดการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งการมียุทธศาสตร์หรือแนวทางในการบริหารจัดการที่ดี จะมีความสำคัญในการทำให้การบริหารจัดการประสบความสำเร็จ (Hodgetts, 1990 : 1), (Kreitner, 1998 : 1) และ (Schermerhorn, 1999 : 1) ซึ่งการบริหารเชิงยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ เป็นสิ่งที่ผู้บริหารต้องให้ความสำคัญเพื่อเป็นเครื่องมือในการตอบโต้กับสภาพการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมการบริหารเชิงยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์ ได้รับการยอมรับกันในวงราชการส่วนใหญ่นิยมเรียกว่า ยุทธศาสตร์การบริหารเชิงกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์นั้น เป็นการบริหารที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ มีการกำหนด

เป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัด มีการวิเคราะห์อนาคตและคิดเชิงการแข่งขันที่ต้องการระบบการทำงานที่มีความสามารถในการปรับตัวสูง สำหรับการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องการระบบการทำงานที่คล่องตัว ต้องการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงในการนำสู่เป้าหมายในอนาคต สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตเพื่อความอยู่รอด และความก้าวหน้าขององค์กรของตนในอนาคต (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2548 : 407 - 421)

สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษา มาตั้งแต่ปีการศึกษา 2528 จนกระทั่งสถานศึกษาทุกแห่งได้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มากกว่าสิบปี แต่กระแสนี้ก็ยังคงมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษายังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาไม่ได้สร้างระบบประกันคุณภาพให้เกิดอย่างเข้มแข็ง มุ่งเน้นการปรับปรุงเพื่อให้ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้กระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกาศใช้เมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2561 สำหรับให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา และเตรียมการสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐาน และคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานจากการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (กระทรวงมหาดไทย. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 : 1)

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุงเป็นสถานศึกษาจัดตั้งใหม่ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยอายุ 3 - 6 ปี เปิดสอนตั้งแต่ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 - 3 ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้ดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2550 ยังไม่ได้รับการประเมินภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โดยกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศให้ใช้มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561 และแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งในการจัดทำมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ.2561 มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมดำเนินการได้แก่ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรุงเทพมหานคร สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) นอกจากนี้ มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ.2561 ถือเป็นมาตรฐานขั้นต้นที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเด็กของประเทศ และเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพเพื่อใช้ประโยชน์

ในการดำเนินงานและจัดบริการให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสเริ่มต้นชีวิตอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เป็นการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญที่สุดในการนำประเทศไทยสู่ความเจริญก้าวหน้า มั่นคง ยั่งยืน ท่ามกลางความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนให้ใช้มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ.2561 เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพของการดำเนินงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2559 - 2563) ของสถานศึกษาในสังกัดองค์กรบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลป่าหุ่ง ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ระดับคุณภาพ ระดับดี ด้านครูหรือผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย ระดับคุณภาพระดับดี ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย ระดับคุณภาพ ระดับดี จุดที่ควรพัฒนา ด้านการบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย 1) การสำรวจค้นหาจุดเสี่ยงในบริเวณที่ตั้งของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งภายในและภายนอกอาคารรวมถึงปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น พื้นที่เล่น สนามเด็กเล่น เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไขเป็นระยะและต่อเนื่อง 2) การจัดให้มีพื้นที่ หรือ มุมประสบการณ์และแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียนที่หลากหลาย 3) การรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลในการบริหารจัดการและข้อมูลเกี่ยวกับเด็กให้เป็นระบบ จุดที่ควรพัฒนา ด้านครูหรือผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย 1) การจัดรูปแบบการนั่งของเด็กเล็กให้เหมาะสมกับการทำกิจกรรม 2) การจัดวางสื่อการเรียนรู้ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยทำให้เด็กเล็กไม่สะดวกในการนำสื่อมาทำงาน 3) การประเมินพัฒนาการเด็กเล็กอย่างต่อเนื่องและมีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ 4) การจัดกิจกรรมกลางแจ้งให้เด็กเล็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียน เพื่อเคลื่อนไหวร่างกายอย่างอิสระ ผีกรการทรงตัว การเรียนรู้ธรรมชาติ และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (สมศ, 2562)

จากสภาวะการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาแนวนโยบายของรัฐบาลและหน่วยงานต้นสังกัด รวมถึงสภาพปัญหาและผลการประเมินดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงคุณภาพการศึกษาที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างยิ่งการบริหารจัดการเป็นภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมของสถานศึกษาในทุกด้านเพื่อปรับปรุง พัฒนา และส่งเสริมคุณภาพเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายการศึกษา ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย เพื่อหาคำตอบในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่งมีกรอบทิศทางในการพัฒนาการดำเนินการประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของสถานศึกษาและแนวทางการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามประกาศกฎกระทรวงและกระทรวงมหาดไทยที่ได้ประกาศไว้ โดยเห็นว่าแนวคิดการบริหารแบบ มุ่งผลสัมฤทธิ์เป็นวิธีการบริหาร

ที่มุ่งเน้นการวางแผนการดำเนินงาน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อให้กระบวนการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ และมีการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยใช้เป็นแนวทางดำเนินงานเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเตรียมพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และคงรักษาไว้ซึ่งมาตรฐาน จากการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล และตัวแปรที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. ชั้นที่ 1 ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบนโยบายการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน

กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาและแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open system theory) แนวคิดทรัพยากรการบริหารจัดการ แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) และแนวคิดการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 ตัวแปรที่ศึกษา คือ องค์กรความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

2. ขั้นที่ 2 ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ องค์กรความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

2.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเพื่อสัมภาษณ์ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การเลือกไว้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการศึกษา และมีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในการทำวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

2.3 ตัวแปรที่ศึกษา คือ องค์กรความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

3. ขั้นที่ 3 การยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ยกร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

3.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 7 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Positive sampling) โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีประสบการณ์สอนด้านการประกันคุณภาพการศึกษา การบริหารการศึกษา และ/หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา และ/หรือการบริหารจัดการศึกษาไม่ต่ำกว่า 15 ปี และมีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในการทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.3 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ร่างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

4. ชั้นที่ 4 การตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

4.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญสำหรับประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการศึกษา และมีความเต็มใจให้ความคิดเห็นในการทำวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย ได้จากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วย ความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

ตอนที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. ขอบเขตเนื้อหา คือ ศึกษาผลการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2563 จำนวน 65 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ

3.1 คุณภาพตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

3.2 ผลการประเมินคุณภาพภายนอก

ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

1. ขอบเขตเนื้อหา คือ ศึกษาการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ใน 4 มิติ ได้แก่ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุม และความเป็นประโยชน์

2. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ คณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2563 จำนวน 65 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

3. ตัวแปรที่ศึกษา คือ ผลการประเมินรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ใน 4 มิติ ได้แก่ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุม และความเป็นประโยชน์

นิยามศัพท์เฉพาะ

การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่งทุกคนที่ร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการบริหารจัดการและมาตรฐานด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ จัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สมศ.

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย หมายถึง วิธีการบริหารจัดการศึกษาตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) กระบวนการบริหารจัดการ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผล และ 5) ผลลัพธ์

ผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย หมายถึง ระดับคุณภาพการศึกษามาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก ตามมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ระดับการศึกษาปฐมวัย ในรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ปีการศึกษา 2563 ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง ปีการศึกษา 2563 มีคุณลักษณะและค่านิยมที่ดีตามที่สถานศึกษากำหนด มีระเบียบวินัย มีภาวะความเป็นผู้นำ มีจิตสาธารณะ รู้จักการเสียสละ ประหยัด อดออม มีมารยาท ตามวัฒนธรรมไทย ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในและนอกห้องเรียน

การประเมินรูปแบบ หมายถึง ระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย ปีการศึกษา 2563 ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่งต่อการนำรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ที่พัฒนาขึ้นไป

ปฏิบัติใช้จริงในสถานศึกษา ใน 4 มิติ ได้แก่ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้องครอบคลุม และความเป็นประโยชน์ โดยมีความหมายดังนี้

ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย สามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพ สร้างคุณค่าและ สนับสนุนให้สถานศึกษาได้เปรียบในการแข่งขันด้านคุณภาพและการให้บริการกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ผลที่ได้ จากการดำเนินงานตามรูปแบบมีความคุ้มค่าทั้งในด้านงบประมาณและเวลา ช่วยให้เกิดความพึงพอใจ ต่อการจัดการศึกษา และส่งเสริมการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมของบุคคลที่เกี่ยวข้องในการ จัดการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้

ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย ที่พัฒนาขึ้นมาสอดคล้องกับแนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษา ตอบสนองนโยบายของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา มีความเหมาะสมกับระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม ความรู้ความสามารถของบุคลากรของโรงเรียน และสามารถนำไปใช้การบริหารเพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษาในระดับปฐมวัย

ความถูกต้องครอบคลุม หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย มีความครอบคลุมตามภารกิจของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ได้ประกาศไว้ในประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของ สถานศึกษา และ ตามพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 โดยมุ่งพัฒนาการประเมิน ตนเองให้มีความถูกต้องตรงกับการปฏิบัติงานจริง สะท้อนให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน จุดที่ควรพัฒนา คุณภาพการศึกษาอย่างชัดเจน การจัดทำรายงานการประเมินตนเองมีความถูกต้องตรงกับการ ปฏิบัติงานจริง ช่วยให้ทราบผลการปฏิบัติงานของครู และสารสนเทศที่ได้จากการดำเนินงานตาม รูปแบบมีความครอบคลุม

ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย สามารถทำให้เกิดวัฒนธรรมการทำงานเชิงคุณภาพ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในการ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตามหลักสูตรสถานศึกษา ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การพัฒนาสถานศึกษา การจัดเตรียม และจัดสรรงบประมาณ สื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภายในและนอกโรงเรียน ข้อมูลสารสนเทศเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน รวมทั้งมุ่งพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้าง ความสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัดและประเมินผล การพัฒนาความรู้ทางวิชาชีพ ครู และพัฒนาการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบโครงสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงาน และประกัน คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย
2. ได้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย
3. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย ทำให้เกิดองค์กร แห่งการเรียนรู้และแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและการ พัฒนาคุณภาพสถานศึกษา
4. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน อนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อ สถานศึกษาอื่นๆ ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อตอบคำถามการวิจัย ได้นำเสนอตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

- 1.1 ความหมายของรูปแบบ
- 1.2 ประเภทของรูปแบบ
- 1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
- 1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี
- 1.5 การสร้างรูปแบบ
- 1.6 การพัฒนารูปแบบ
- 1.7 การตรวจสอบรูปแบบ

2. การบริหารและจัดการศึกษา

- 2.1 ความหมายของการบริหารและการจัดการศึกษา
- 2.2 วัตถุประสงค์การจัดการศึกษา
- 2.3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา
- 2.4 ทฤษฎีการบริหารและจัดการศึกษา
- 2.5 ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open system theory)
- 2.6 ทฤษฎีการการจัดการจัดการ
- 2.7 การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM)
- 2.8 การบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM)
- 2.9 กระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.10 การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

3. การประกันคุณภาพการศึกษา

- 3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.2 ประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา
- 3.3 หลักการสำคัญเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

3.4 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา

3.5 การประกันคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย

4. การจัดการศึกษาปฐมวัย

4.1 ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

4.2 แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัย

4.3 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

5. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.1 แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.2 การถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.3 หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5.4 ลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

6. โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

1.1 ความหมายของรูปแบบ

รูปแบบเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้นไว้เป็นแนวทางในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง มีผู้ให้ความหมายของ “รูปแบบ (model)” ดังนี้

Smith and Others (1980: 6-8) ได้ให้ความหมายของ รูปแบบ ว่าหมายถึง การย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลง เพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น แบบจำลองไม่ใช่ข้อเท็จจริงแต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น

Stoner & Wankel (1986: 12) ได้กล่าวว่า รูปแบบคือการจำลองความจริง เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมาย

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 22) รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์ของหน่วยต่างๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ดังนั้น รูปแบบจึงน่าจะมีมากกว่าหนึ่งมิติหลายตัวแปร และตัวแปรต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันในเชิงความสัมพันธ์และเชิงเหตุและผล

บุญส่ง หาญพานิช (2546 : 92-98) ได้สรุปความหมายว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างโปรแกรม แบบจำลอง หรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่เกิดขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ โดยพิจารณาว่าสิ่งใดที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิด หรือ ปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

นวพร ฉายเรื่องโชติ และมยุรี บุญโต (2548 : 9) รูปแบบ หมายถึง ผลผลิตที่ได้สร้างขึ้นมา เพื่อถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ หรือจินตนาการ ที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยการใช้รูปภาพ แผนผัง แผนภูมิ หรือภาษาที่สามารถสื่อให้เข้าใจได้ง่าย โดยที่ผลผลิตนั้นได้พัฒนามาจากการศึกษา ทฤษฎี และแนวคิด โดยมุ่งเพื่อที่จะตรวจสอบความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ในเชิงทฤษฎีและปรากฏการณ์จริง

ทีศนา แคมมณี (2550: 12) ได้กล่าวอธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ และแสดงออก ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

รัตนะ บัวสนธ์ (2552 : 124) ความหมายของรูปแบบจำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริงรูปแบบใน ความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้ บางที่เรียกกันว่าภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบ การบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

วิมล จันทรแก้ว (2555 : 77) ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบมี 2 ลักษณะ คือ ความหมายเชิงกายภาพ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และความหมายเชิงแนวคิด คุณลักษณะ ซึ่งหมายถึง แบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม และความหมายเชิงแนวความเป็นจริง อย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ออกมาให้เห็นความสัมพันธ์ต่อเนื่อง ความเป็นเหตุเป็น ผล และการเชื่อมโยงสิ่งที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันโดยใช้เหตุผลข้อมูลและฐานคติมาประกอบกัน เพื่อ อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น อธิบายทฤษฎีที่มีอยู่แล้วให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ใช้เป็นแนวทางในการ สร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (2560 : 130) ได้ระบุว่า รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองหรือตัวแบบอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่ผ่าน การศึกษาและ พัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบาย ปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้น จาก หลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการแสดงโครงสร้างทาง ความคิดหรือ องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ เป็นขั้นเป็นตอนสำหรับ

ถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อ หรือเครื่องมือเข้าช่วยเพื่อทำให้เกิด ความรู้ เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง สามารถตรวจสอบ และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจได้

จากการศึกษาสรุปได้ว่ารูปแบบหมายถึง การจำลองความจริง เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยการใช้รูปภาพ แผนผัง แผนภูมิ หรือภาษาที่สามารถสื่อให้เข้าใจได้ง่ายโดยที่ผลผลิตนั้น ได้พัฒนามาจากการศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ รวมทั้งแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้น จากหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการแนวคิดและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการแสดงโครงสร้างทางความคิดหรือ องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ เพื่อทำให้เกิด ความรู้ เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง สามารถตรวจสอบ และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจได้

1.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทด้วยกัน ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้ Smith and others (1980 : 461) จำแนกรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้อธิบายปฏิกิริยาธรรมดาดำเนินการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงานคำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Bardo and Hartman (1982 : 141) นักนิเวศวิทยาคนสำคัญท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจไว้อีกแนวหนึ่งซึ่งเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ โดยแบ่งประเภทของรูปแบบ ด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากร รูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่าลักษณะอย่างไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายโดยคุณลักษณะของประชากรนั้น เป็นรูปแบบที่

เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรของเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model และ Group Location Model เป็นต้น

Keeves (1988 : 561-565) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบ ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอมสร้างขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบสอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วยรูปแบบที่สร้างขึ้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถ้ำน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้าและท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้าถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันธุศาสตร์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลทางการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง(Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษา รูปแบบ เชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบ เชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

2. รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

Hersey and Johnson, D.E. (1996) ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model) คือรูปแบบที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์งานวิจัยหรือทฤษฎีที่มีอยู่แล้วเพื่อหาข้อสรุปที่ใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ของเรื่องการศึกษา เมื่อทดสอบรูปแบบกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมแล้ว ถ้ามีความสอดคล้องกันรูปแบบนั้นก็มีความน่าเชื่อถือ อันอาจนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ

2. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model) คือรูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้วเพื่อทำให้เข้าใจทฤษฎีนั้นได้ง่ายขึ้น หรือเพื่อนำไปใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา

จะเห็นว่าประเภทของรูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายๆ ดังนั้น รูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม จากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ สรุปได้ว่าการแบ่งประเภทรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบต่าง ๆ

Steiner (1998 : 148) แบ่งรูปแบบออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Practical Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

จากการศึกษาประเภทของรูปแบบสรุปได้ว่า รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทด้วยกัน เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน รูปแบบอาจจะมีรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายๆ ดังนั้น รูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม จากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนั้นการแบ่งประเภทรูปแบบขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอธิบายรูปแบบต่าง ๆ

1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้นต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจจะศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้ดังนี้

Ivancevich et all (1989 : 256-259) ระบุว่ารูปแบบต้องประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เป็นการกำหนดว่าจะสร้างและพัฒนาในรูปแบบเพื่อวัตถุประสงค์ใดในงาน โดยทั่วไปมักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลงานที่ดีขึ้นตามภารกิจขององค์กร

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ ผู้สร้างและพัฒนา รูปแบบต้องกำหนดรูปแบบ สร้างขึ้น จากฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ สำหรับ ใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักการและบรรลุดตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานที่จำเป็น พร้อมกับ การกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์และการทำงาน ร่วมกันของกลไกเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรมและอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวทางการประเมินผลการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบว่า เป็นไปตามระบบงานที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่สร้างไว้มากน้อยเพียงใดและ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือไม่เพียงใด ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์และตอบสนองการดำเนินงานมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สมาน อัครภูมิ (2547 : 55) องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบใด ๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่า จะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขึ้นมาก็เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆ บนฐานคิดของ

ทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ “หลักร่วมกันรับผิดชอบ” หมายความว่าคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบเพื่อเป็นกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่าง ๆ และที่จำเป็นอื่น ๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนา รูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

7. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จและข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น เป็นต้น

รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548 : 92-93) ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม การศึกษามีรายละเอียดในการดำเนินการ 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ได้รับเลือกเป็นโครงการนำร่อง การวิจัยและการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อคุณภาพการศึกษา รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการศึกษาสภาพจริงจากรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนที่ผ่านการประเมินคุณภาพ

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการสร้างรูปแบบจำลองเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ โดยการสังเคราะห์แบบสัมภาษณ์จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองระบบ

บริหารคุณภาพ ทั้งองค์การด้วยการสร้างเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบบ เลือกลงตอบ เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ให้ผู้ทรงคุณวุฒิแสดงความคิดเห็นโดยอิสระ

ขั้นตอนที่ 3 เป็นการพัฒนารูปแบบระบบบริหารคุณภาพทั้งองค์การโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการใช้รูปแบบจำลองจากขั้นตอนที่ 2 นำมาศึกษาวิเคราะห์ และกำหนดรูปแบบระบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การด้วยเทคนิคเดลฟาย 3 รอบ

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปและนำเสนอรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การและจัดทำเป็น รายงานผลการวิจัยต่อไป

สมาน อัครภูมิ (2550 : 9) ได้ระบุว่าองค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เป็นการกำหนดว่าจะสร้างและพัฒนาในรูปแบบเพื่อวัตถุประสงค์ ในงานด้านใด โดยทั่วไปมักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การ ดำเนินงานเกิดผลงานที่ดีขึ้นตามภารกิจขององค์กร

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ ผู้สร้างและพัฒนาแบบต้องกำหนดรูปแบบ สร้างขึ้น จากฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบสำหรับ ใช้ในการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักการและ บรรลุตาม วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและ คณะทำงานที่จำเป็น พร้อมกับ การกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์และการทำงาน ร่วมกันของ กลไกเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของ รูปแบบที่กำหนดไว้

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ เป็นการกำหนดภารกิจ กระบวนการวิธีการ กิจกรรมและ อื่นๆ ที่ ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวทางการประเมินผลการดำเนินงาน ของรูปแบบ เป็นการกำหนดแนวทางและ เครื่องมือใน การประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบว่าเป็นไปตามระบบงานที่กำหนดไว้ หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ สร้างไว้มากน้อยเพียงใดและ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือไม่เพียงใด ตลอดจนกำหนดแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบให้ สมบูรณ์และตอบสนองการดำเนินงาน มากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

6. การระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของรูปแบบเอง ดังนั้น การสร้างและพัฒนาแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อ ควรระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

7.การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ โดยนำสาระของรูปแบบ เครื่องมือ และเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมดมาบรรจุไว้ในคู่มือเพื่อ การพัฒนารูปแบบ การดำเนินงานที่สมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบ คุณภาพของรูปแบบแล้ว ต้องรายงาน การตรวจสอบ รูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือ เพื่อประโยชน์ต่อผู้สนใจ ศึกษาและนำ รูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม

ธีระ รุญเจริญ (2550 : 12) ให้องค์ประกอบของรูปแบบไว้ดังนี้ รูปแบบมีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
3. กลไกการดำเนินการ
4. วิธีดำเนินการของรูปแบบ
5. แนวทางการประเมินรูปแบบ
6. เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

อัมพร พงษ์กัสนานันท์ (2550 : 274-275) ให้องค์ประกอบของรูปแบบไว้ดังนี้ องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษา ตลอดชีวิต มี 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ปรัชญาและหลักการจัดการศึกษา
2. หลักสูตร
3. การจัดการเรียนรู้
4. การประเมินผลการเรียนรู้
5. การเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์และการเทียบระดับการศึกษา
6. การบริหารและการจัดการศึกษา
7. กลุ่มเป้าหมาย
8. การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

ศักดิ์จิต มาศจิตต์ (2550 : 226-227) ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบ กล่าวคือ 1) องค์ประกอบพื้นฐาน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ การมีส่วนร่วม และการกำหนดแนวทางการ นำรูปแบบไปใช้ 2) องค์ประกอบโครงสร้าง 3) องค์ประกอบกระบวนการดำเนินงาน และ 4) องค์ประกอบด้านการสนับสนุน

พิเชฐ โพธิ์ภักดี (2553 : 159-160) ได้สรุปไว้ว่ารูปแบบประกอบด้วยส่วนประกอบ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ
2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 2 โครงสร้างและสาระสำคัญของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ฐานะของสถานศึกษา
และความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนกลาง 2) บทบาท
คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้อำนวยการ 3) การกระจายอำนาจภารกิจการจัดการศึกษา 4 ด้าน 4)
หน่วยงานกำกับติดตาม ตรวจสอบและส่งเสริมสนับสนุนภารกิจของโรงเรียน 5) มาตรฐานและการ
ประกันคุณภาพผู้เรียน

ส่วนที่ 3 การนำสู่การปฏิบัติและเงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) การนำไปสู่การ
ปฏิบัติ 2) เงื่อนไขความสำเร็จ

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบ ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ
ของนักรับการศึกษา เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย สามารถสรุปแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ

ที่	นักวิชาการ	องค์ประกอบของรูปแบบ	Ivancevich (19889)	Joyce and Weil (1996)	สมาน อัครภูมิ (2547)	รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548)	สมาน อัครภูมิ (2550)	ธีระ รุญเจริญ (2550)	อัมพร พงษ์กังสนามันท์ (2550)	ศักดิ์จิต มาคจิตต์(2550)	พิเชฐ โพธิ์ภักดี (2553)	ความถี่ (f)
1		หลักการของรูปแบบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	9
2		วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	8
3		กลไกการดำเนินการ	/		/		/	/		/	/	6
4		วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ	/		/	/	/	/		/	/	7
5		การประเมินรูปแบบ	/		/	/	/	/				4
6		คำอธิบายประกอบรูปแบบ		/	/							2
7		เงื่อนไขความสำเร็จ			/		/	/			/	4
8		สรุปและนำเสนอ				/						1
9		การจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบ					/					1
10		หลักสูตร						/				1
11		การจัดการเรียนรู้						/				1
12		การประเมินผลการเรียนรู้						/				1
13		การเทียบโอนความรู้ ประสบการณ์						/				1
14		การบริหารและการจัดการศึกษา						/				1
15		กลุ่มเป้าหมาย						/				1
16		การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง						/				1
17		องค์ประกอบด้านการสนับสนุน							/			1

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบสามารถสรุป จากตารางที่ 1 ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบของนักการศึกษาผู้วิจัยนำทุกข้อที่มีความถี่ตั้งแต่ 4 ขึ้นไป มาเรียงเรียง พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบมี 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ

2) จุดมุ่งหมายของรูปแบบ 3) องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4) กระบวนการบริหารจัดการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผล 5) ผลลัพธ์

1.4 คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อบรรยายลักษณะที่สำคัญของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเปรียบเสมือนกับเป็นสิ่งที่ผู้สนใจทำการศึกษาในเรื่องนั้นๆ ได้เข้าใจเบื้องต้นและนำไปสู่การศึกษาในเชิงลึกต่อไป ดังนั้นคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบจึงควรมีลักษณะดังที่ ทาคาโอะ มียากาวะ (คองส์กดี สันพฤษวงษ์, 1986 : 15) กล่าวว่า

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่า เน้นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแบบรวม ๆ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การพยากรณ์ผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่เมื่อทดสอบรูปแบบแล้วปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แบบนั้น ต้องถูกยกเลิกไป

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรนำไปสู่การสร้างแนวความคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ของเรื่องที่ศึกษาได้

5. รูปแบบในเรื่องใดจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น

วาร์ เฟิงส์วีสต์ (2553 : 6) กล่าวว่า รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. รูปแบบในเรื่องใด จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

ทิตานา แชมมณี (2555 : 64 -74) ได้ระบุว่า ลักษณะของรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบต้องเป็นแนวทางที่นำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา (Prediction) ซึ่งสามารถพิสูจน์และ ทดสอบได้เชิงประจักษ์

2. โครงสร้างของรูปแบบต้องประกอบด้วย ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (Causal relationship) ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นๆ ได้

3. รูปแบบต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) ความคิดรวบยอด (Concept) และความ สัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของ การสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์ เชิงโครงสร้าง (Structure relationships) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative relationships)

จากการศึกษาคุณลักษณะของรูปแบบที่ดีสรุปได้ว่า ลักษณะของรูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ซึ่งประกอบด้วย แนวทางที่นำไปสู่ผลที่จะเกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ โครงสร้างของรูปแบบ กลไกเชิง เหตุผลและความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง

1.5 การสร้างรูปแบบ

ในการสร้างรูปแบบมีนักวิชาการได้มีวิธีที่หลากหลาย ซึ่งสามารถที่จะสรุปได้ ดังนี้

วารินทร์ รัตมีพรหม (2541 : 87) การออกแบบรูปแบบมีหลัก และวิธีการ ดังนี้ หลักการ พื้นฐานของการออกแบบรูปแบบ ประกอบด้วยหลัก 3 ประการคือ การออกแบบและพัฒนาระบบ จะบอกวิธีการจัดทำให้เป็นรูปแบบ (Model) การออกแบบอย่างเป็นระบบเป็นห่วงโซ่ วงจร (Loop) ที่มีข้อมูลย้อนกลับ เพื่อการประเมินทุกขั้นตอน (Cybernetic) และ มีลักษณะเป็นการกำหนดการสำหรับการวางแผนหรือ สั่งการไว้ก่อน (Prescriptive Procedure)

บุญส่ง หาญพานิช (2546 : 93) รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น รูปแบบ ต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญคือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถ ขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัย มีการทดสอบและ ปรับปรุงรูปแบบ ก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริง และประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

อำนาจ เถาตระกูล (2548 : 117) การสร้างรูปแบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อย่างแท้จริง ตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญคือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง ทำนาย และขยายผลได้นำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ ๆ เกิดขึ้น สรุปคือการสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดนั้น รูปแบบต้องมีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วยความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้าง สามารถทำนายและขยายผลได้อย่างกว้างขวางและสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ ๆ

จากการศึกษาการสร้างรูปแบบสรุปได้ว่า การสร้างรูปแบบเพื่อนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุด นั้น ผู้สร้างรูปแบบจะต้องมีแนวคิดและหลักการใหม่ ๆ เพื่อให้ได้รูปแบบที่สามารถนำไปใช้งานได้จริง และเกิดประโยชน์สูงสุด

1.6 การพัฒนารูปแบบ

ได้มีผู้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนารูปแบบดังนี้

วารินทร์ รัตมีพรหม (2541 : 89) ได้ระบุว่า วิธีการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบ มี หลัก 4 ประการ คือ

1. ปรับปรุงการดำเนินงานโดยวิธีการแก้ปัญหา และมีข้อมูลย้อนกลับอย่างเป็นระบบ
2. ปรับปรุงการจัดการด้านการสร้างและ พัฒนา โดยใช้การตรวจตราควบคุมอย่างเป็นระบบ
3. ปรับปรุงกระบวนการประเมินผล โดย ประเมินการออกแบบส่วนประกอบและลำดับขั้นตอน ต่างๆ รวมทั้งย้อนข้อมูลกลับและทำการปรับปรุงให้ เป็นไปตามการออกแบบอย่างเป็นระบบ
4. สร้างหรือทดสอบทฤษฎีที่นำมาใช้ใน รูปแบบ การออกแบบ และพัฒนาระบบการดำเนินงานนั้น

วาโร เฟ็งสวัสดิ์ (2553 : 9-13) แนวคิดและกระบวนการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนารูปแบบแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างหรือพัฒนารูปแบบ และ 2) การตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้าง หรือพัฒนารูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบ ขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจจะศึกษารายกรณีหน่วยงานที่ดำเนินการในเรื่องนั้น ๆ ได้ เป็นอย่างดี ซึ่งผลการศึกษานำมาใช้กำหนดองค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ ภายในรูปแบบ รวมทั้ง ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรเหล่านั้น หรือลำดับก่อนหลังของแต่ละ องค์ประกอบในรูปแบบ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบในขั้นตอนนี้จะต้องอาศัยหลักการของเหตุผลเป็น รากฐานสำคัญ ซึ่งโดยทั่วไปการศึกษาในขั้นตอนนี้ จะมีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำสารสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ และ สังเคราะห์เป็นร่างกรอบความคิดการวิจัย

1.2 การศึกษาจากบริบทจริงในขั้นตอนนี้อาจจะดำเนินการได้หลายวิธี ดังนี้

1.2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินการในปัจจุบันของหน่วยงาน โดย ศึกษาความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Stakeholder) ซึ่งวิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การ สอดถาม การสำรวจ การสนทนากลุ่ม เป็นต้น

1.2.2 การศึกษารายกรณี (Case Study) หรือพหุกรณี หน่วยงานที่ประสบ ผลสำเร็จ หรือมีแนวปฏิบัติที่ดีในเรื่องที่ศึกษา เพื่อนำมาเป็นสารสนเทศที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ

1.2.3 การศึกษาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ วิธีศึกษาอาจจะใช้วิธีการ สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นต้น

1.3 การจัดทำรูปแบบ ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยจะใช้สารสนเทศที่ได้ในข้อ 1.1 และ 1.2 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัย เพื่อนำมาจัดทำรูปแบบอย่างไรก็ตาม ในงานวิจัย บางเรื่องนอกจากจะศึกษาตามขั้นตอนที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังอาจจะศึกษาเพิ่มเติมโดยใช้ กระบวนการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ในการพัฒนารูปแบบก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ภายหลังจากที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้วจำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าว เพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎี แนวความคิดรูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบ ในสถานการณ์จริงจะช่วยให้ทราบอิทธิพลหรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อยหรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบผู้วิจัยอาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่โดยการตัดองค์ประกอบหรือตัวแปรที่พบว่าไม่มีอิทธิพลหรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนด การประเมินที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะ ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของกิจกรรมการตรวจสอบรูปแบบ ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน อ้างอิงใน (สุวิมล ว่องวานิช, 2549 : 54 - 56) ดังนี้

2.1.1 มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

2.1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

2.1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

2.1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2.2 การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ แต่งานวิจัยบางเรื่องนั้นต้องการความละเอียดอ่อน

มากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป ซึ่ง Eisner (1976 : 192-193) ได้เสนอแนวคิดของการทดสอบหรือประเมินรูปแบบโดยใช้ผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีแนวคิด ดังนี้

2.2.1 การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จะเน้นการวิเคราะห์และวิจารณ์อย่างลึกซึ้ง เฉพาะในประเด็นที่ถูกพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การตัดสินใจเสมอไปแต่อาจจะผสมผสานกับปัจจัยต่าง ๆ ในการพิจารณาเข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณ ของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับข้อมูลคุณภาพ ประสิทธิภาพและความเหมาะสมของสิ่งที่จะทำการประเมิน

2.2.2 รูปแบบการประเมินที่เป็นความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมินโดยพัฒนามาจากแบบการวิจารณ์งานศิลปะ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมิน ด้วยเครื่องวัดใด ๆ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง แนวคิดนี้ได้นำมา ประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ความรู้เฉพาะสาขา ผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้น จริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ดังนั้น ในวงการศึกษาก็จึงนิยมนำรูปแบบนี้มาใช้ในเรื่องที่ ต้องการความลึกซึ้งและความเชี่ยวชาญเฉพาะ

2.2.3 รูปแบบที่ใช้ตัวบุคคล คือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมินโดยให้ ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรม และมีคุณพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

2.2.4 รูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามอัธยาศัยและความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะนำมาพิจารณา การ บ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการ นำเสนอ

2.3 การทดสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้ กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้น เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็น แบบประมาณค่า(Rating Scale) เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความ เหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ

2.4 การทดสอบรูปแบบโดยการทดลองใช้รูปแบบ การทดสอบรูปแบบโดยการทดลอง ใช้รูปแบบนี้ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตาม กิจกรรมอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจะนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

ส่วนทางด้าน ทิศนา ขัมมณี (2555 : 125-128) ได้ระบุว่า การสร้างและพัฒนารูปแบบ มีขั้นตอน สำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีและข้อค้นพบจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน หรือ ปัญหาจากเอกสารผลการวิจัยหรือจากการสังเกต สอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

2. กำหนดหลักการเป้าหมายและองค์ประกอบ อื่นๆ ของรูปแบบให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและ สัมพันธ์กันอย่างเป็นระเบียบ การกำหนดเป้าหมายของ รูปแบบจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถเลือกรูปแบบไปใช้ให้ตรงจุดมุ่งหมายเพื่อให้การดำเนินงานด้านการสาธารณสุขบรรลุผลสูงสุด

3. กำหนดแนวทางการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วยรายละเอียดของวิธีการและเงื่อนไขต่างๆ เช่น ใช้ดำเนินงานกับกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้การใช้รูปแบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น

4. การประเมินรูปแบบเป็นการประเมินเพื่อทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้น โดยทั่วไปจะใช้วิธีการต่อไป

4.1. ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดย คณะผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะประเมินความสอดคล้องภายใน ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ

4.2. ประเมินความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติการ โดยนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริง ในลักษณะของการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง

5. การพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบเมื่อพบข้อบกพร่องแล้วต้องนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่ง โดยทั่วไปแล้วการปรับปรุงรูปแบบ มี 2 ระยะ คือ

5.1 ระยะก่อนนำรูปแบบไปทดลองใช้การปรับปรุงรูปแบบในระยะนี้ใช้ผลจากการประเมินความ เป็นไปได้เชิงทฤษฎีเป็นข้อมูลในการปรับปรุง

5.2 ระยะหลังการนำรูปแบบไปทดลองใช้ การปรับปรุงรูปแบบในระยะนี้อาศัยข้อมูลจากการ ทดลองใช้เป็นตัวชี้้นำในการปรับปรุงและอาจมีการนำรูปแบบไปทดลองใช้และปรับปรุงซ้ำจนกว่าจะได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

6. การตรวจสอบรูปแบบ การตรวจสอบรูปแบบ ควรดำเนินการ ดังนี้

จากการศึกษาวิเคราะห์การสร้างรูปแบบสรุปได้ว่าการสร้างรูปแบบ (model) นั้นไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัวแน่นอนว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่โดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษา องค์ความรู้ (intensive knowledge) เกี่ยวกับเรื่องที่เราจะสร้างรูปแบบให้ชัดเจน จากนั้นจึงค้นหาสมมติฐานและหลักการของรูปแบบที่จะพัฒนา แล้วสร้างรูปแบบตามหลักการที่กำหนดขึ้น และนำรูปแบบที่สร้างขึ้นไปตรวจสอบความเหมาะสมและหาคุณภาพของรูปแบบต่อไป ส่วนการพัฒนาแบบมีการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่ คือ การสร้างรูปแบบและการประเมินความเหมาะสมและการหาคุณภาพของรูปแบบ

จากการศึกษาการพัฒนาารูปแบบสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยจะสร้างหรือพัฒนารูปแบบขึ้นมาก่อนเป็นรูปแบบตามสมมติฐาน (Hypothesis Model) โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ศึกษาเอกสาร บริบทจริง จัดทำสารสนเทศสังเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกรอบความคิดการวิจัย การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ มีการประเมินและตรวจสอบโดยรูปแบบที่หลากหลาย พัฒนาปรับปรุงเมื่อพบข้อบกพร่อง

1.7 การประเมินและการตรวจสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบ เพื่อทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธีด้วยกัน ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณภาพ (qualitative) และเชิงปริมาณ (quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ

การประเมินรูปแบบหรือการทดสอบรูปแบบ มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นการตรวจสอบรูปแบบนั้น ๆ ว่ามีคุณภาพประสิทธิภาพประสิทธิผลเที่ยงตรงเชื่อถือได้เพียงใดโดยปกติแล้วการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์มักจะประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติผลของการประเมินรูปแบบจะนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธรูปแบบนั้น ๆ และนำไปสู่การสร้างทฤษฎีใหม่ต่อไปได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวทางประเมินรูปแบบไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Eisner (1976: 192-193) ได้เสนอแนวคิดการตรวจสอบรูปแบบในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยเชิงปริมาณคือการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีความเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้มีได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตามรูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal Base model) การตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือกระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Model) อย่างใดอย่างหนึ่ง แต่การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอ แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกันตามวิจรรย์ญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization) ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art criticism) ที่มีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าที่ไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้ แต่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิด

นี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมิน จึงจะทราบ และเข้าใจลึกซึ้งจริง ๆ

3. เป็นรูปแบบที่ใช้ตัวบุคคลคือผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือไว้ว่า ผู้ทรงคุณวุฒินั้นเที่ยงธรรม และมีคุณยพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒิเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้มีความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิ ตาม อรรถาัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่จะพิจารณา การบ่งชี้ ข้อมูลที่ต้องการการเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ

Maduas, Scriven and Stufflebeam (1983 : 399-402) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบดังนี้ 1) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้เป็นลักษณะการประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง 2) มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์เป็นลักษณะการประเมินการสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสมเป็นลักษณะการประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมาย และคุณธรรม 4) มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุมเป็นลักษณะการประเมินความน่าเชื่อถือและด้านเนื้อหาครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการที่กำหนดไว้อย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามการประเมินรูปแบบนั้นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ โดยปกติแล้วในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์จะทำการประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติคือวิธีเชิงปริมาณซึ่งต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูลตัวเลขมีฉะนั้นอาจเกิดผลเสียมากกว่าผลดีส่วนบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนก็อาจจะประเมินโดยแนวทางที่เน้นการวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง

วาโร เฟ็งส์วีสต์ (2553: 11) ได้เสนอแนวทางการประเมินรูปแบบดังนี้ การทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบภายหลังที่ได้พัฒนารูปแบบในขั้นตอนแรกแล้ว จำเป็นที่จะต้องทดสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบดังกล่าวเพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้จะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิด รูปแบบของบุคคลอื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมา แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐาน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงของรูปแบบ ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพตามที่มุ่งหวังหรือไม่ การเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริงหรือทดลองใช้รูปแบบในสถานการณ์จริง จะช่วยให้ทราบอิทธิพล หรือความสำคัญขององค์ประกอบย่อย หรือตัวแปรต่าง ๆ ในรูปแบบ อาจจะปรับปรุงรูปแบบใหม่ด้วยการจัดองค์ประกอบ หรือตัวแปรที่พบว่า ไม่มีอิทธิพล หรือมีความสำคัญน้อยออกจากรูปแบบ ซึ่งจะทำให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น การทดสอบรูปแบบอาจกระทำได้ใน 4 ลักษณะ ดังนี้

1. การทดสอบรูปแบบด้วยการประเมินตามมาตรฐานที่กำหนดการประเมินที่พัฒนาโดย Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ประกอบด้วยมาตรฐาน 4 ด้าน ดังนี้

1.1 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง

1.2 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) เป็นการประเมินการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ

1.3 มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Property Standards) เป็นการประเมินความเหมาะสมในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา

1.4 มาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือ และได้สาระครอบคลุม ครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

2. การทดสอบรูปแบบ ด้วยการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การทดสอบรูปแบบในบางเรื่องไม่สามารถกระทำได้ โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ ด้วยการประเมินค่าพารามิเตอร์ของรูปแบบ หรือการดำเนินการทดสอบรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติ และงานวิจัยบางเรื่องนั้น ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการได้ตัวเลขแล้วสรุป

3. การทดสอบรูปแบบ โดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้วจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นในรอบสุดท้ายมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะแบบประมาณค่า (Rating Scale) เมื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

4. การทดสอบรูปแบบ โดยการทดลองใช้รูปแบบการทดสอบรูปแบบนี้จะเป็นการนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริง กับกลุ่มเป้าหมาย มีการดำเนินการตามกิจกรรมอย่างครบถ้วน และนำข้อค้นพบที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงรูปแบบต่อไป

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 22 -26) ได้ระบุการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณ ใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบ ควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง ดังนี้

1. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้อง และเหตุผลระหว่างตัวแปร

2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา (across time) กลุ่มตัวอย่าง (samples) หรือสถานที่ได้ (sites) หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากร โดยผลการตรวจสอบนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ 1) การสร้างรูปแบบใหม่ และ 2) การปรับปรุง หรือพัฒนารูปแบบเดิม

สมาน อัศวภูมิ (2550 : 9) ได้เสนอแนวทางในการตรวจสอบรูปแบบที่เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยและพัฒนาแบบไว้ อาจใช้วิธีใด วิธีหนึ่ง จาก 3 วิธีดังนี้ คือ

1. การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้นต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 15-20 คน พร้อมกับแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ตลอดจนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่างๆ

2. การตรวจสอบโดยการประชุมสัมมนา โดยผู้วิจัยจัดประชุมสัมมนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำเสนอรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เสร็จแล้วให้ผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา วิพากษ์ ประเมินรูปแบบทั้งในด้านความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และให้ข้อเสนอแนะต่อไป

3. การตรวจสอบโดยการทดลอง โดยผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นในสภาพจริง หรือเหตุการณ์จำลอง ตามแบบแผนที่ออกแบบไว้ เพื่อสังเกต รวบรวมข้อมูล และความเห็นต่อผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงรูปแบบต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวกับการตรวจสอบและการประเมินรูปแบบดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การประเมินการตรวจสอบและการประเมินรูปแบบสามารถทำได้ดังนี้

1. ประเมินตามมาตรฐานด้านความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริงความเป็นประโยชน์ความเหมาะสมและความถูกต้อง
2. ประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ
3. ประเมินโดยสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้อง
4. ประเมินโดยการนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การประเมินและการตรวจสอบรูปแบบ เป็นการตรวจสอบรูปแบบนั้นๆ ว่ามีคุณภาพประสิทธิภาพประสิทธิผลเที่ยงตรงเชื่อถือได้เพียงใด การประเมินความเป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง สนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ มีเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและคุณธรรม ประเมินรูปแบบด้วยวิธีการทางสถิติคือวิธีเชิงปริมาณซึ่งต้องคำนึงถึงความถูกต้องและความเชื่อมั่นของข้อมูล การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณาเนื่องจากมีความละเอียดอ่อน

2. การบริหารและจัดการศึกษา

การบริหารการศึกษาเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการและการให้บริการแก่นักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสียในการบริหารสถานศึกษา สุนทร โคตรบรรเทา (2560:17) ได้ระบุว่า การบริหาร เป็นกระบวนการในการปฏิบัติงานกับคนและโดยคนเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การสอดคล้องกับ ศิริพงษ์ เคาภายน (2552: 13-14) ที่ระบุว่า การบริหาร หมายถึงกระบวนการพื้นฐานในองค์การ ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้สร้าง เป็นผู้จัดให้ดำรงคงอยู่ และเป็นผู้ดำเนินการ

จัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545:18-19) ได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหาร Administration จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูงเป็นค่านิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจหรือใช้ในหน่วยงานราชการและคำว่าผู้บริหารจะหมายถึงผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐหรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไรการบริหารมีกลุ่มของกิจกรรมประกอบด้วย การวางแผน (planning) การจัดองค์กร (Organization) การสั่งการ (bleeding Director) หรือการอำนวยความสะดวกและการควบคุม (controlling) ส่วนคำว่า การจัดการ Management จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายแผนที่วางไว้นิยมใช้ในการจัดการธุรกิจส่วนคำว่าผู้จัดการ Manager หมายถึงบุคลากร องค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ส่วนการบริหารจัดการ Management หมายถึงชุดของหน้าที่ต่างๆ ฟังก์ชันที่กำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพส่วน สุรัสวดี ราชกุลชัย (2546:3) ให้ความหมายคำว่า การบริหาร Administration และการจัดการ Management แตกต่างกันอย่างเล็กน้อยด้วยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์ กับการกำหนดนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหาร ในภาครัฐ ส่วนการจัดการในภาคเอกชนอย่างไรก็ตามในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ให้ความหมายของสองคำนี้ไม่แตกต่างกัน

ซึ่งการบริหารการศึกษาหมายถึงกระบวนการทางด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับสถานศึกษาในการปฏิบัติงานกับคนและโดยคนเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กรเพื่อให้องค์กรมีคุณภาพทั้งทางด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดการศึกษาและเป็นกระบวนการและกิจกรรมที่ผู้บริหารขององค์กรทางการศึกษาใช้ภาวะผู้นำในการระดม และเทคนิคในการประยุกต์ศาสตร์และศิลป์ทางการศึกษามาใช้ในกิจการทางการศึกษา การพัฒนาองค์กรทางการศึกษาและสังคมให้ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมีความสุขบูรณาทั้งกับร่างกายอารมณ์สังคมและสติปัญญา มีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้การประกอบอาชีพและเป็นคนดีของสังคมตามเป้าหมายและนโยบายของประเทศ

2.1 ความหมายของการบริหารและการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบหลายประการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนาในการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ การจัดการศึกษาจึงเป็นความจำเป็นที่ทุกประเทศต้องดำเนินการ เพื่อยกระดับคุณภาพประชากรและเพิ่มขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันระหว่างประเทศ

Drucker (1998 : 256) ให้ความหมายว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น

Fesler James W. and Donal Kettl F. (1991: 1) ให้ความหมายของการบริหาร คือ เป็นการจัดการทำให้เกิดความสำเร็จ และเป็นการระดมให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมาย

หวน พันธุ์พันธ์ (2550 : 3) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานกลุ่มบุคคล เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

ราเชนทร์ พุ่มแจ้ (2552 : 11) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การร่วมมือกันทำงาน ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ร่วมกันตั้งเอาไว้โดยอาศัยทรัพยากรการบริหาร ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการจัดการที่เหมาะสมที่จะทำให้การดำเนินงานของ หน่วยงาน หรือองค์การต่าง ๆ มีความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะต้องนำมาใช้ โดยที่ผู้บริหารขององค์การเป็นผู้แสดงความเป็นมืออาชีพ

ส่วนการจัดการมักใช้ในการธุรกิจและได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการจัดการไว้ ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เขียวยิ่ง (2551 : 4) ได้กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการของการประสานงานและบูรณาการกิจกรรมในงาน เพื่อให้บรรลุความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและอย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ ปฏิบัติ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2552 : 19) ได้ให้ความหมายการจัดการ คือกระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร ดังนี้ การวางแผน การจัดการองค์การ การชี้แนะ และการควบคุม

สรุปได้ว่า การจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานในกิจกรรมที่ได้กำหนดไว้ให้บรรลุตามขั้นตอนจนสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ปรัชญา เวสารัชช (2554 : 3) ระบุว่า “การจัดการศึกษา” มาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Education Management” การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายชัดเจน คือ การพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่า คนที่มีคุณภาพนี้จะทำให้สังคมมีความมั่นคง สงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์ ทั้งนี้ การศึกษาเป็นกระบวนการอบรมบ่มนิสัยให้มนุษย์สามารถประพฤติปฏิบัติตนและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม การให้การศึกษาจึงต้องมีการจัดการ มีเป้าหมาย มีรูปแบบกระบวนการ มีการลงทุน มีงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี ฯลฯ และมีผู้รับผิดชอบ เพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้เกิดผลตามเป้าหมายที่กำหนด กระบวนการทั้งหมดนี้ คือ การจัดการ ซึ่งต้องกระทำอย่างเป็นระบบ มีแผน มีเป้าหมาย มีผู้รับผิดชอบ และมีเครื่องมือกลไกที่นำไปสู่ความสำเร็จได้ ดังนั้น การจัดการศึกษาก็คือ ทำทุกอย่างอย่างเป็นระบบที่ทุกส่วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

หวน พันธุ์พันธ์ (2550 : 50) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน

เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ พฤติกรรม ค่านิยม หรือคุณธรรม ทั้งในด้านการสังคม การเมือง และ เศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน

ถวิล เกษสุพรรณ (2552 : 32) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงาน หรือกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาที่บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันดำเนินงาน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นสมาชิกที่ดีมีคุณภาพของสังคมตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สมเดช สาวันดี (2553 : 32) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะในการทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ และความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

Hoy and Miskel (2001 : 437 - 438) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการที่มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ด้วยองค์ประกอบหลายประการ เช่น การตัดสินใจ องค์กรแรงจูงใจ ภาวะผู้นำโดยการบริหารต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมาและสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในอนาคต

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารและการจัดการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารร่วมกับครูหรือบุคลากรในโรงเรียน ร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียน การสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีวินัย และอื่นๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้เรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” นั่นเอง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

2.2 วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 ประกอบกับแรงกดดันจากภายในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การติดขัดกับประเทศที่มีรายได้ปานกลาง ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว รวมทั้งระบบการศึกษาที่ยังมีปัญหาหลายประการ นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพของคนไทยทุกช่วงวัย ปัญหาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาใน

ทุกระดับ จุดอ่อนของระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่ยังไม่เหมาะสม ขาดความคล่องตัว ยังมีความเหลื่อมล้ำในด้านโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา รวมทั้งปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะของคนไทยส่วนใหญ่ ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สนองและรองรับความท้าทายดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปีข้างหน้า

แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ ยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิ คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ

จากแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560 : ง-ฉ)

“คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21”

โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ
3. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือกันกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง

ปรัชญา เวสารัชช์ (2554 : 4) ระบุว่า ในขณะที่การจัดการศึกษามุ่งเป้าหมายระยะยาวสำหรับการพัฒนาของแต่ละบุคคล และการพัฒนาสังคม แต่การจัดการศึกษาโดยทั่วไปย่อมมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งบรรลุหลายประการ ได้แก่

1. ให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาวางตัวได้เหมาะสมในสังคม และมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจ หรือตามโอกาสของแต่ละคนได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียกว่า โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาปฐมวัย ทำหน้าที่เป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา

2. เตรียมเด็กก่อนวัยเรียนให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษา เพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อเนื่อง โดยส่งเสริมเกื้อหนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนขั้นพื้นฐานได้มีพัฒนาการ ทั้งทางร่างกาย เขavnปัญญา ความสนใจที่เหมาะสม มีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป การจัดการส่วนนี้ โดยทั่วไปเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ส่วนเด็กในวัยเรียนทุกระดับจะได้รับการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวระดับพื้นฐาน และเพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงานต่อไป

3. ให้โอกาสทางการศึกษา โดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษตามปกติ ที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ผู้ที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา การจัดการศึกษาเช่นนี้มักดำเนินการโดยสถานศึกษาเฉพาะด้าน เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์หรือโดยวิธีการอื่นนอกระบบและตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การเรียนรู้การศึกษาในระบบทางไกล เป็นต้น

4. ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์นี้มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์วิจัยระดับสูง มุ่งคิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะทาง เช่น ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ สุขภาพ เป็นต้น มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การดูงาน การฝึกปฏิบัติเฉพาะ ฯลฯ

5. พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เต็มตามความสามารถ และตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาข้อนี้เน้นการพัฒนามนุษย์ในลักษณะบูรณาการ คือ ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติ ควรเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา แต่หากสถานศึกษาไม่สามารถดูแลให้ครบถ้วนได้ ก็ต้องจัดส่วนเสริมเติม ในลักษณะการฝึกอบรมเฉพาะ การแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ หรือการใช้

สื่อต่างๆ ช่วยเสริม วัตถุประสงค์ส่วนนี้ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะและคุณภาพของผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ที่ผ่านการศึกษิตตามกระบวนการปกติให้สามารถติดตามความรู้อื่นๆ และวิทยาการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นนี้เป็นตัววัดความสามารถในการจัดการของผู้บริหาร จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้บริหารต้องกำหนดเกณฑ์จากวัตถุประสงค์ที่ระบุ และผู้บริหารก็จะต้องได้รับการประเมินจากเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดด้วย

2.3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษา

องค์ประกอบของการบริหาร

การบริหารการศึกษานั้นมีองค์ประกอบที่หลากหลายโดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ไว้ดังนี้ Fayol ได้ระบุว่ากระบวนการบริหารประกอบด้วย 5 ประการคือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organization) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน (co – Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) ซึ่งสอดคล้องกับ สุนทร โคตรบรรเทา (2560:18-19) ได้ระบุว่า องค์ประกอบของการบริหารประกอบด้วย

1. งาน (Work) หมายถึง สิ่งที่ต้องปฏิบัติกระทำตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของคน ซึ่งงานมีชื่อเรียกหลายชื่อขึ้นอยู่กับเวลา และเร่งด่วนของเวลา

2. คน (Man) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ทำงาน ซึ่งคนมีชื่อเรียกหลายอย่างตามบทบาทหน้าที่ ตำแหน่ง และหน่วยงานปฏิบัติ เช่น บุคลากร บุคคล ผู้กระทำ ผู้ปฏิบัติงาน คนงาน คนจ้าง

3. เป้าหมาย (Goal) หมายถึง สิ่งที่ต้องไปให้ถึง สิ่งที่ได้รับ หรือสิ่งที่บรรลุจากการปฏิบัติงานซึ่งเป้าหมายอาจมีระดับของความสำคัญน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับการกำหนดเกณฑ์วัด เช่น เป้าหมายเชิงปริมาณ ซึ่งหมายถึง การบรรลุเป้าหมายตามชิ้นงานและเป้าหมายเชิงคุณภาพ

4. องค์การ (Organization) หมายถึง สถานที่ / หน่วยงาน หรือ ความสัมพันธ์ระหว่างสองคน ขึ้นไปมาอยู่รวมกันโดยมีเป้าหมาย

ซึ่งสอดคล้องกับ ฐาปนา ฉินไพศาล (2559:1-3) ได้ระบุว่าการบริหารให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องประกอบด้วยหน้าที่ด้วยกัน 4 ประการคือการวางแผนการจัดองค์การการนำและการควบคุม

1. การวางแผนเป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารที่จะต้องกระทำโดยการกำหนดวัตถุประสงค์นโยบายวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ของการและวิธีการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยการวางแผนนั้นเป็นการกำหนดความต้องการในอนาคตและใช้ทรัพยากรขององค์การให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหากขาดการวางแผนเพื่อใช้การดำเนินการ ขององค์การย่อมไม่ประสบความสำเร็จ

2. การจัดองค์การเป็นงานที่ต้องกระทำต่อจากการวางแผนและส่งผลกระทบต่อการวางแผนการจัดองค์การเป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างการออกแบบองค์การกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ การกำหนดทรัพยากรขององค์การ

3. การนำเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกระตุ้นและแรงจูงใจให้คนทำงานมากขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การทำอะไรให้คนงานมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและเป็นหุ้นส่วนขององค์การ

4. การควบคุมเป็นหน้าที่ของผู้บริหารลำดับ สุดท้ายที่ต้องกระทำซึ่งเป็นการวัดผลการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ ส่วน โฟทัวรี สีนลาร์ตัน (2560:78) ได้ระบุว่า การบริหารที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์มีแนวทาง ดังนี้

1. การวางแผน (Planning) การวางแผนที่ดีด้วยกลยุทธ์นโยบายแผนงานที่ชัดเจนเข้าใจง่ายด้วยการวางแผนนั้นต้องมีแนวปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับปรุงยืดหยุ่น

2. การจัดองค์กร (Organizing) เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าสิ่งใดจะต้องมีการจัดโครงสร้างอย่างชัดเจนทางสายงานจัดบุคลากรตามสายบังคับบัญชาการแบ่งหน้าที่ของฝ่ายงานอย่างเป็นระบบงาน

3. การบังคับบัญชา (Commanding) มีการตัดสินใจสั่งการที่เป็นกัลยาณมิตรการสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการบังคับบัญชาดูแลตรวจสอบและติดตาม

4. การประสาน (Coordinating) งานภายในองค์กรและระหว่างองค์กรเจริญต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อประสานงานต่างๆ ได้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

5. การควบคุม (Controlling) จำเป็นต้องมีการควบคุมดูแลทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เพื่อให้การจัดการมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยผ่านองค์ประกอบพฤติกรรม 5 ประการคือการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และการสร้างทีมงาน สอดคล้องกับ Tony Bush (2011:194-198) ได้ระบุว่า องค์ประกอบในการบริหารจัดการประกอบด้วย เป้าหมาย (Goal) การจัดองค์กร (Organizational Structure) สิ่งแวดล้อมภายในองค์กร (The external environment) และภาวะผู้นำ (Leadership)

ส่วนสุนทร โคตรบรรเทา (2560:3) กระบวนการทำงานกับคนโดยคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์การหลักการบริหารเบื้องต้นหน้าที่ของการบริหารหรือการบริหารเป็นกระบวนการของหน้าที่ต้องประกอบด้วย การวางแผน (Planning) เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมาย และพัฒนาแผนแม่บทและยุทธศาสตร์ในการนำไปปฏิบัติ การจัดองค์กร (Organizing) เกี่ยวข้องกับการจัดคน เงิน และทรัพยากรทางกายภาพมารวมกันในวิธีที่ดีที่สุดเพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมาย การควบคุม (Controlling) เกี่ยวกับหน้าที่การประเมินผลผู้บริหาร การทบทวน การออกกฎระเบียบ การควบคุมพนักงาน การให้ข้อมูล ย้อนกลับ และดูแลมาตรฐานของการบรรลุเป้าหมาย และการรับผิดชอบในการทูลำรุงภายใน รวมทั้งการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การนำ (Leading) เกี่ยวข้องกับการนำทาง (Guiding) การนิเทศติดตาม (Supervising)

ผู้ได้บังคับบัญชา เมื่อนำแผนขององค์การไปปฏิบัติจะต้องมีการจูงใจ มีการกำหนดความคาดหวัง และรักษาช่วงการติดต่อสื่อสารให้คงไว้

จากการศึกษาสรุปได้ว่า องค์ประกอบสำคัญในการบริหารการศึกษาประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ การวางแผน(Planning) คือการวางแผนที่ดีด้วยกลยุทธ์นโยบายแผนงานที่ชัดเจน เข้าใจง่ายด้วยการวางแผนนั้นต้องมีแนวปฏิบัติที่เป็นแนวทางในการวางแผนกลยุทธ์ได้เป็นอย่างดีและสามารถปรับปรุงยืดหยุ่น การจัดองค์การ (Organizing) คือการดำเนินการเกี่ยวข้องกับการจัดคน เงิน และทรัพยากรทางกายภาพมารวมกันในวิธีอย่างดีที่สุด เพื่อทำงานให้บรรลุเป้าหมาย เป้าหมาย องค์การ (Goal) คือสิ่งที่ต้องไปให้ถึง สิ่งที่ได้รับ หรือสิ่งที่บรรลุจากการปฏิบัติงานซึ่งเป้าหมายอาจมีระดับของความสำเร็จน้อยหรือมากขึ้นอยู่กับการกำหนดเกณฑ์วัด เช่น เป้าหมายเชิงปริมาณ ซึ่งหมายถึง การบรรลุเป้าหมายตามชิ้นงานและเป้าหมายเชิงคุณภาพควบคุมงาน (Controlling) คือการประเมินผลผู้บริหาร การทบทวน การออกกฎระเบียบ การควบคุมพนักงาน การให้ข้อมูลย้อนกลับ และดูแลมาตรฐานของการบรรลุเป้าหมาย และการรับผิดชอบในการทำนุบำรุงภายใน รวมทั้ง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและการบังคับบัญชาและ การนำ(Commending/Leading) คือ การกระตุ้นและแรงจูงใจให้คนทำงานมากขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การโดยการปฏิบัติ หรือหาวิธีการให้คนปฏิบัติงานมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและเป็นหุ้นส่วนขององค์การ

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารและการจัดการ

ทฤษฎีการบริหารการศึกษาก็เหมือนทฤษฎีการบริหารโดยทั่วไปที่มีวิธีการได้มา โดยมีข้อต่ออยู่ในด้านที่มีได้ทำความเข้าใจมากนักต่อข้อเท็จจริง (Facts) การค้นหาความจริง (Findings) หรือการหาข้อยุติโดยทั่วไปและโดยส่วนใหญ่ทฤษฎีการบริหารการศึกษาและทฤษฎีการบริหารทั่วไปมักจะได้มาจากการรวมเอาแนวความคิดซึ่งรวมเอาข้อเท็จจริง ค่านิยมและข้อความเบื้องต้นในเรื่องต่างๆ เข้าด้วยกันให้เป็นภาพที่มีความหลากหลาย ซับซ้อน ที่เป็นประโยชน์ในการทำให้เป็นภาพความรู้ในเรื่องนั้นๆ

โดยทั่วไปทฤษฎีการบริหารทั่วไป จะมีอิทธิพลต่อทฤษฎีการบริหารการศึกษา กล่าวคือ โดยส่วนใหญ่ทฤษฎีการบริหารการศึกษาจะประยุกต์ทฤษฎีการบริหารทั่วไปมาใช้เป็นทฤษฎีการบริหารการศึกษามีทฤษฎีการบริหารการศึกษาจำนวนน้อยมากที่เกิดขึ้นจากวงการการศึกษาเอง ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏในช่วงยุคการเคลื่อนไหวทางทฤษฎี (Theory Movement) ซึ่งเกิดตั้งแต่ ค.ศ. 1950 เป็นต้นมา ที่นักทฤษฎีการบริหารการศึกษา พิจารณาเห็นว่าองค์การทางการศึกษา มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่าง ไปจากลักษณะองค์การโดยทั่วไป การนำทฤษฎีการบริหารทั่วไปมาใช้เป็นหลักในการดำเนินงานและการตัดสินใจจึงมักไม่อาจแก้ปัญหาและทำให้การดำเนินการทางการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุดังกล่าวนักทฤษฎีการบริหารการศึกษาเหล่านี้จึงพยายามค้นหาทฤษฎีการบริหารการศึกษาที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะขององค์การทางการศึกษา

ทฤษฎีการบริหารมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติมากกว่า 90 ปี โดยทั่วไปจะแบ่งพัฒนาการของทฤษฎี การบริหารออกเป็น 3 ยุค คือ ยุคเริ่มต้นหรือยุคทฤษฎีคลาสสิก (Classic Theory) หรือยุคทฤษฎีการบริหารเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific Management Theory) ยุคการบริหารเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation 3 Management Theory) และยุคการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavior Science Management Theory) ปี ค.ศ. 1950 อันเป็นยุคของการบริหารเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเป็นแนวการศึกษาองค์การที่เพิ่มความสัมพันธ์และหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งความหลากหลายดังกล่าว อาจทำความเข้าใจได้โดยการทดสอบแนวคิดของระบบ 3 ประการ คือความเป็นเหตุเป็นผล (Rational) ธรรมชาติของระบบ (Natural) และการเป็นระบบเปิด (Open - system) โดยแต่ละแนวคิดมีรากฐานมาจากแนวคิดที่มีมาก่อนนั้น (Hoy and Miskel)

ทฤษฎีการบริหารองค์การอาจจัดกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้ (ปกครอง มณีโรจน์, 2559 : 5-10)

1. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวคิดคลาสสิก (Classical Organization Theory)
  2. ทฤษฎีการบริหารองค์การเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations School)
  3. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวทฤษฎีระบบ (System Theory)
  4. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวปฏิบัติการทางสังคม (Social Action Theory)
1. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวคิดคลาสสิก แบ่งย่อยๆ เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ทฤษฎีบริหารองค์การเชิงวิทยาศาสตร์ เป็นทฤษฎีตามแนวคิดและการศึกษาวิจัยของเฟรดเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick Taylor) ผู้มีชีวิตอยู่ในสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1856 – 1915 ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ คือ จะจัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้อย่างไร

ก่อนอื่นควรทราบเสียก่อนว่า ประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติทุกๆ สังคมทุกๆ ยุคสมัย แสวงหาวิธีการทำงานที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ ประเด็นหลักของการทำงานร่วมกัน คือ จะแบ่งงานกันอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ อาดัม สมิธ (Adam Smith) ในหนังสือ “The Wealth of Nations” ซึ่งเป็นรากเหง้าของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึงการแบ่งงานกันเฉพาะทาง เช่น งานการผลิตเข็มหมุด หากแบ่งขั้นตอนการผลิตให้แต่ละขั้นทำได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ให้แต่ละคนรับผิดชอบ เฉพาะขั้นตอนนั้น การผลิตเข็มหมุดจะได้จำนวนเพิ่มมากขึ้นหลายเท่าของการผลิตเข็มหมุดโดยคนเดียวที่ดำเนินการทุกขั้นตอน การแบ่งงานให้มีความเฉพาะทางเพื่อให้อุบัติการณ์การทำงานเกิดความชำนาญในการทำงานนั้น จึงเป็นหลักสำคัญของแนวทางธุรกิจในยุคอุตสาหกรรม

เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ ก็คือผลผลิตยุคอุตสาหกรรม ฉะนั้นในงานวิจัยเรื่อง “Time and Motion Studies” ค.ศ. 1911 เทย์เลอร์ได้แสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดและเชื่อว่าในทางวิทยาศาสตร์มีวิธีการ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เพียงวิธีเดียวที่ดีที่สุด เราจะต้องค้นพบให้ได้ ฉะนั้นเทย์เลอร์จึงเชื่อใน

การแสวงหาวิธีการแบ่งงานกันเฉพาะทาง และให้มีสายบังคับบัญชาหรืออาจควบคุม ดูแลแต่ละขั้นตอน โดยผู้ปฏิบัติในระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อระดับบน

นอกจากนั้น เพื่อให้ภารกิจสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เทย์เลอร์เสนอระบบการจ้างงานบนพื้นฐานของการสร้างแรงจูงใจ เช่น ให้ค่าจ้างตามจำนวนชิ้นส่วนที่แต่ละคนผลิตได้เป็นวัน

หลักวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์ สรุปง่ายๆ ประกอบด้วย 3 หลักการ คือ

- 1) การแบ่งงาน (Division of Labors)
- 2) การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)
- 3) การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive Payment)

ทฤษฎีของเทย์เลอร์ใช้กันมากในการจัดการธุรกิจและโรงงาน ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในสหรัฐอเมริกา

1.2 ทฤษฎีบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory) ทฤษฎีที่สองในตระกูลคลาสสิก คือ ทฤษฎีการบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ ซึ่งมาจากแนวคิดของฟายอล (Fayol) ที่วางหลักการบริหารองค์การไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยหลัก 6 ประการ ดังนี้

1.2.1 หลักการทำงานเฉพาะทาง Specialization ก็คือการแบ่งงานให้เกิดความชำนาญเฉพาะทาง

1.2.2 หลักสายบังคับบัญชา ที่เริ่มต้นจากยอดพีระมิดของผู้บังคับบัญชาสูงสุดสู่ระดับต่ำสุด เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Scalaprinciple”

1.2.3 หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา (Unity of Command)

1.2.4 หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล (Span of Control) คือ หลักที่ว่าผู้ควบคุมดูแลควรจะคุมผู้ใต้บังคับบัญชาที่จะต้องดูแลจำนวนเท่าไรจึงจะเหมาะสม และมีประสิทธิภาพที่สุด ฟายอล เสนอว่าควรมีการควบคุมดูแลไม่เกิน 5 -6 คน หรือผู้ดูแลหนึ่งคนต่อ 6 คนที่อยู่ภายใต้การดูแล

1.2.5 การสื่อสารแนวตั้ง (Vertical Communication) การสื่อสารโดยตรงจากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง

1.2.6 หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชาและสายเสนาธิการ (Line and Staff Division) การบังคับบัญชาต้องผ่านสายบังคับบัญชา “Line” ส่วนสายเสนาธิการ คือ การให้คำแนะนำสายวิชาการแยกออกมาต่างหาก จัดไว้เป็นสายที่ปรึกษาแนวคิดของการจัดโครงสร้างขององค์การแบบฟายอลนี้ ต่อมา ลูเทอ กุลิก (Luther Gulick) ได้นำมาปรับและกลายเป็นคัมภีร์ของการจัดองค์การในยุคต้นของศาสตร์การบริหาร กุลิก ปรับเป็นหลักที่มีอักษรย่อ ว่า “POSDCoRB” ซึ่งนักศึกษาด้านบริหารศาสตร์ยุคหลังสงครามโลกท่องกันอย่างขึ้นใจ POSDCoRB ย่อมาจาก Planning, Organizing, Staffing,

Directing, Co-ordinating, Reporting, Budget หรือการวางแผน การจัดการ การบรรจุบุคลากร การชี้้นำ การประสานงาน การรายงาน และการจัดงบประมาณ หลัก POSDCoRB ใช้เป็นแนวของการจัดการบริหารองค์การและระบบราชการ รวมทั้งหลักของ ฟายอล

1.3 ทฤษฎีบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy) หลักการและแนวคิดที่สามในตระกูลคลาสสิกนี้ มาจากแนวคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารราชการที่ประกอบด้วย

1.3.1 หลักของฐานอำนาจจากกฎหมายทุกคำสั่งมาจากอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมายหรือกฎระเบียบ

1.3.2 การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบมีฐานทางกฎหมายหรือกฎระเบียบชัดเจน ฉะนั้นต้องยึดกฎระเบียบกฎเกณฑ์เป็นหลัก

1.3.3 การแบ่งการตามความชำนาญเฉพาะทาง

1.3.4 การบริหารงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เป็นไปตามกฎหมายและผลประโยชน์สาธารณะ

1.3.5 มีระบบความมั่นคงในอาชีพ การเลื่อนขั้น เลื่อนระดับ เป็นไปตามหลักอาวุโสและระบบคุณธรรม

แนวคิดสามแนวหรือทฤษฎีบริหารองค์การสามแนวดังกล่าว จัดว่าเป็นกลุ่มของทฤษฎีเดิม เรียกว่า “คลาสสิก” (Classic) ซึ่งข้อสมมติฐานคือ มนุษย์มีเหตุผลและใช้หลักของเหตุผลในการบริหารงาน ขณะเดียวกันทฤษฎีบริหารดังกล่าวก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามองมนุษย์ประดุจเป็นเครื่องมือหรือหุ่นยนต์ที่ต้องอยู่ในกรอบขององค์การที่มีลักษณะของเครื่องยนต์กลไก (Mechanistic) จึงมีข้อจำกัดแต่ทั้งสามแนวคิดหรือสามทฤษฎียังเป็นพื้นฐานของการบริหารในระบบราชการ จนกระทั่งมีทุกวันนี้ “ระบบราชการ” จึงมีทั้งข้อดี ข้อเสีย ดังที่เราทราบกัน ข้อเสียคือ สายบังคับบัญชายืดยาวการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันกับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบ “red tape” แต่ข้อดีก็มีมากทั้งด้านการบริหารโดยยึดผลประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก มิใช่ผลประโยชน์ส่วนตัวการบังคับบัญชา การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งก็มีระบบระเบียบแน่ชัด ไม่มีระบบอภิสิทธิ์หรือไร้ระเบียบ แต่ข้อดีดังกล่าวปัจจุบันนี้ก็ถูกกัดกร่อนด้วย ปรากฏการณ์ของการทุจริตและการแทรกแซงทางการเมืองและการเศรษฐกิจจากนักการเมืองและพ่อค้าวานิชย์ ทำให้ระบบราชการเริ่มมีปัญหา

2. ทฤษฎีการบริหารองค์การเชิงมนุษย์สัมพันธ์ (Human Relation School) จุดอ่อนของทฤษฎีการบริหารตามแนวคลาสสิกสามแนวทางที่กล่าวมาแล้ว มีจุดอ่อนที่สำคัญในทัศนะของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ก็คือ การมององค์การเป็นเครื่องยนต์กลไกและสมาชิกขององค์การเป็นเพียงเครื่องมือ แต่ตามข้อเท็จจริงสมาชิกขององค์การเป็นยิ่งกว่า นั่นคือ มีความเป็นมนุษย์และมนุษย์ย่อมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแบบมนุษย์ ทำให้เกิดกลุ่มที่ไม่เป็นทางการในองค์กรต่างๆ

การวิจัยที่นำไปสู่ข้อค้นพบดังกล่าวคือ การวิจัยที่เรียกว่า “Hawthorne Experiment” ที่ เมโย (Mayo) กับคณะทำการวิจัยในช่วงทศวรรษที่ 1920 และ 1930 การวิจัยเริ่มต้นที่ข้อสมมติฐานว่า สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานของคนงาน ดังนั้นคณะวิจัยจึงทดลองปรับเปลี่ยนความสว่างของแสงไฟในที่ทำงาน การยืดหดเวลาของการทำงานในแต่ละวัน ระยะเวลาการหยุดพัก ผลที่ได้สร้างความประหลาดใจแก่ผู้วิจัย คือ การปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเหล่านี้มิได้มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน แต่ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบวกคือ การที่นักวิจัยลงไปสัมภาษณ์ถามความรู้สึกของคนงานกลับทำให้เกิดผลดี ผลดังกล่าวเรียกกันโดยทั่วไปว่า “Hawthorne Effects” คือ การเข้าไปสัมภาษณ์ กลุ่มบุคคลมักจะทำให้เกิดการตื่นตัวหรือทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงเสมอ

แต่ข้อค้นพบที่สำคัญซึ่งกลุ่มนักวิจัยมิได้คาดคิดมาก่อนก็คือการค้นพบว่า คนงานสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์กร ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Informal Grouping” เกิดทัศนคติของกลุ่มแนวคิดแนวปฏิบัติที่แฝงอยู่ในองค์กร ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่ว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความสำคัญมาก ซึ่งทฤษฎีคลาสสิกไม่ได้เห็นความสำคัญ ฉะนั้นประเด็นเรื่อง ขวัญกำลังใจ แรงจูงใจ ลีลาการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ การพลวัตกลุ่ม จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จขององค์กร

แนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์ดังกล่าวต่อมาได้เป็นต้นตระกูลของกลุ่มแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ใหม่ที่เรียกว่า “Neo-Human Relations School” ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งประกอบด้วยนักคิด เช่น ลิเคิร์ต (Likert) ที่เน้นลีลาของการบริหารจัดการของผู้นำอาร์จิส (Argyris) ซึ่งเน้นความมีสุขภาพที่ดีของสมาชิกขององค์กร แมคกริเกอร์ (McGregor) ผู้เน้นแรงจูงใจและเฮอส์เบิร์ก (Herzberg) ที่เน้นการจัดการของภารกิจให้มีความหลากหลายไม่น่าเบื่อ (Job Enrichment) เป็นต้น

อาจจะกล่าวได้ว่าทฤษฎีการบริหารจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ มีบทบาทในการส่งเสริมการบริหารจัดการให้มีคุณภาพมากขึ้นและกลายเป็นส่วนสำคัญของทฤษฎีการบริหารองค์กร

3. ทฤษฎีการบริหารองค์กรตามแนวทฤษฎีระบบ (System Theory) ทฤษฎีระบบมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรและการบริหารองค์กรขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีระบบทำให้แนวคิดของทฤษฎีต่างๆ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทฤษฎีระบบมีข้อสมมติฐานว่าสังคมเป็นระบบอุปมาเหมือนระบบของร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืช ที่ทำงานเป็นระบบ โดยความหมายว่าทุกๆ โครงสร้างของร่างกายมนุษย์มีส่วนสัมพันธ์กัน หากส่วนหนึ่งส่วนใดเกิดปัญหา (ติดเชื้อโรค) ก็จะกระทบการทำงานของอวัยวะส่วนอื่นๆ ด้วย ขณะเดียวกันระบบของร่างกายมนุษย์ก็ดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อม ได้รับอิทธิพลผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม หากระบบของร่างกายมนุษย์จะดำรงอยู่ได้ต้องสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ในพื้นที่ที่อากาศร้อน ร่างกายจะมีเหงื่อออก เพื่อลด

ความร้อนหรืออุณหภูมิในร่างกาย หากในสภาพอากาศหนาว ร่างกายก็ต้องปรับอุณหภูมิในร่างกาย แต่หากปรับไม่ได้ด้วยตนเอง ก็จะต้องหาวิธีการสร้างสิ่งแวดล้อมโดยจุดไฟไฟและเตาผิงเพื่อรักษาระดับอุณหภูมิร่างกาย ดังที่เห็นกันในประเทศทางซีกโลกเหนือ

การนำแนวคิดทฤษฎีระบบมาประยุกต์เข้ากับทฤษฎีการบริหาร ทำให้ทฤษฎีมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะกลไกของการปรับเปลี่ยนภายในระบบขยายขอบเขตกว้างขวาง ไม่ใช่เฉพาะโครงสร้างของระบบที่มีความสำคัญ หรือตัวมนุษย์และความสัมพันธ์ในองค์การของกลุ่มคนแบบไม่เป็นทางการ แต่องค์ประกอบ ด้านวัฒนธรรมขององค์การ สภาวะผู้นำขององค์การ ระบบการเมืองในองค์การ อาจเป็นปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณา นอกจากนี้ทฤษฎีระบบยังคำนึงถึงสภาวะแวดล้อมภายนอกองค์การและมองเห็นความจำเป็นที่ต้องมีการปรับระบบเพื่อดำรงอยู่อย่างสมดุลกับสภาวะแวดล้อม

4. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวปฏิบัติทางสังคม (Social Action Theory) ทฤษฎีตามแนวปฏิบัติทางสังคม มีความเชื่อว่ามนุษย์แต่ละคนมองโลกตามอัตวิสัย “ความจริงที่ปรากฏ” ได้รับการแปลความหมายตามทัศนคติ (อคติ) ของแต่ละบุคคลโลกแห่งความจริงมิได้ดำรงอยู่ในสภาวะ “วัตถุวิสัย” ฉะนั้นการพิจารณาเป้าหมายขององค์การว่าเป็นการเข้าใจตรงกันของทุกๆ คนนั้นเป็นไปได้ “เป้าหมาย” จะปรากฏเป็นจริงตามกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่นำมาทำงานร่วมกัน

แนวคิดนี้ถือว่าการลงมือปฏิบัติการเท่านั้นจึงให้ความหมายที่แท้จริงและการแปลความหมายของแต่ละบุคคล จึงเป็นประเด็นสำคัญ

ทฤษฎี Social Action Theory จึงกลับมาให้ความสำคัญต่อบทบาทของปัจเจกบุคคลในองค์การและเน้นไปที่ “กระบวนการ” มากกว่าโครงสร้าง หรือกฎเกณฑ์ กฎระเบียบตายตัว แต่กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกและการแปลความหมายหรือความเข้าใจของสมาชิกจะเป็นประเด็นที่สำคัญ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า จากปลายศตวรรษที่ 19 ถึงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับและอาจแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังกล่าวมาแล้ว แต่ละกลุ่มมีข้อดีแตกต่างกันและมีข้อจำกัดด้วยกันทั้งนั้น การจัดการบริหารที่ดีจึงต้องเข้าใจที่จะบูรณาการหรือปรับทฤษฎีต่างๆ เพื่อนำมาใช้แต่ละองค์การ สถานศึกษาก็เป็นองค์การหนึ่งการบริหารสถานศึกษาก็ต้องมีการปรับทฤษฎีเหล่านี้มาใช้ด้วยเช่นกัน

2.5 ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open system theory)

ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดตั้งอยู่บนฐานความคิดว่า องค์การเป็นระบบหนึ่งที่ประกอบด้วย องค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเอกภาพเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายขององค์การร่วมกัน องค์ประกอบดังกล่าว มี 5 ประการ ได้แก่ (รัตนา ดวงแก้ว, 2559 : 13-18)

1. ปัจจัยป้อนเข้า (Inputs) องค์การที่เป็นเชิงระบบดังเช่นสถานศึกษาได้รับทรัพยากรจากสภาพแวดล้อมใน 4 ลักษณะ ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และข้อมูลสารสนเทศ ทั้งนี้ คน หมายถึง บุคลากรที่เป็นสมาชิกขององค์การ เงิน หมายถึง งบประมาณที่ใช้ในการลงทุนเพื่อการดำเนินการทั้งในระยะสั้นและระยะยาว วัสดุอุปกรณ์ หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหลาย รวมทั้งเครื่องมือต่างๆ ที่ใช้ในการปฏิบัติงาน และข้อมูลสารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร หลักสูตร ความรู้ และสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา

2. กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transformational process) ภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับการประสานและการใช้ทรัพยากรทั้ง 4 ลักษณะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนและ เขตพื้นที่การศึกษา นั่นคือ พัฒนาให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามที่โรงเรียนได้ตั้งความคาดหวังไว้ อันจะส่งผลต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมต่อไป และผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบความสำเร็จได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ก็ต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบภายในองค์การ ทั้งการบริหารจัดการทั่วไป การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ โดยต้องใช้ความรู้และทักษะการบริหารจัดการที่หลากหลายทั้งทักษะในการตัดสินใจ ทักษะการทำงานกับคนอื่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการวางแผน และทักษะที่จะจัดการกับความเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีทักษะการเป็นผู้นำการเรียนการสอน ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในองค์การจะส่งผลต่อเป้าหมายหรือปัจจัยนำออกด้านผู้เรียนทั้งในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่

3. ปัจจัยนำออก (Output) ภารกิจสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาคือ ต้องสร้างความมั่นใจและใช้ทรัพยากรที่มาจากสภาพแวดล้อมในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่กำหนดไว้ในบริบทของสถานศึกษา ปัจจัยนำออกก็คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษาที่อาจจะปรากฏในลักษณะของผลิตภัณฑ์ ผลที่ได้รับ ผลลัพธ์ หรือภาพความสำเร็จของระบบการศึกษา ทั้งนี้ลักษณะของปัจจัยนำออกจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของสถานศึกษา แต่ส่วนใหญ่จะปรากฏในลักษณะของผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน สมรรถนะการเรียนของครู ความก้าวหน้าของนักเรียนและของครูอัตราการตกซ้ำชั้น การลาออกของครูและบุคลากร การขาดเรียนของนักเรียน การขาดสอนของครู ความสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์การ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทศนคติของนักเรียนต่อโรงเรียนและความพึงพอใจของครูในการปฏิบัติงาน

4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ข้อมูลจากปัจจัยนำออกจะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับแก่ระบบ และข้อมูลย้อนกลับไม่ว่าในเชิงบวกหรือเชิงลบจะช่วยให้การบริหารจัดการศึกษาประสบความสำเร็จได้ ถ้าองค์กรได้ข้อมูลย้อนกลับเชิงลบก็สามารถนำมาปรับแก้ไขกระบวนการ หรือปัจจัยนำเข้า หรือทั้งสองส่วน ซึ่งจะส่งผลถึงคุณภาพของปัจจัยนำออกในอนาคตได้

5. สภาพแวดล้อม (Environment) สภาพแวดล้อมภายนอกไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยี ต่างส่งผลกระทบต่อองค์กรการศึกษาทั้งสิ้น ดังจะเห็นเป็นรูปธรรมได้จากสภาพแวดล้อมเหล่านี้กำลังผลักดันให้ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติแสดงความรับผิดชอบต่อที่เชื่อถือได้ (Accountability) ในการจัดการศึกษา ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษามีอาชีพต้องสามารถบริหารจัดการองค์การอย่างมีกลยุทธ์ โดยวิเคราะห์สถานการณ์ของสภาพแวดล้อมเพื่อให้สามารถจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการ จำเป็นของสังคมได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิดดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และข้อมูลสารสนเทศ 2) กระบวนการ (Process) เป็นการประสานและการใช้ทรัพยากรจากปัจจัยนำเข้าทั้ง 4 ลักษณะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษา 3) ปัจจัยนำออก (Output) คือ ภาพความสำเร็จของระบบการศึกษาตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) คือ ข้อมูลย้อนกลับที่สามารถนำมาปรับแก้ไขกระบวนการหรือปัจจัยนำเข้าเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 5) สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่ สภาพแวดล้อมภายนอกด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม หรือเทคโนโลยี ที่ส่งผลกระทบต่อองค์การการศึกษา

2.6 ทรัพยากรการบริหารจัดการ

ทรัพยากรการบริหารจัดการหรือปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการบริหารจัดการประกอบด้วย 3M - 11M (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2552 : 20-29) ดังนี้

1. ทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล (Man)
2. งบประมาณ (Money)
3. การจัดการงานทั่วไป (Management)
4. วัสดุอุปกรณ์ (Material)
5. คุณธรรม (Morality)
6. การให้บริการประชาชน (Market)
7. ข้อมูลข่าวสาร (Message)
8. วิธีการ ระเบียบ แบบแผน หรือเทคนิค (Method)
9. กรอบเวลาในการปฏิบัติงาน (Minute)

10. การประสานงานหรือการประนีประนอม (Mediation)

11. การวัดผลหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Measurement)

จันทรานี สงวนนาม (2553 : 28-29) กล่าวว่า การบริหารงานทุกประเภทในทุกองค์กร จำเป็นต้องมีปัจจัยหรือทรัพยากรพื้นฐานทางการบริหาร โดยทั่วไปถือว่าปัจจัยที่สำคัญของการบริหาร มี 4 ประการ ซึ่งรู้จักกันในนาม 4M's ได้แก่

1. คน (Man) ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในองค์การที่ร่วมกันทำงาน
2. เงิน (Money) ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการบริหารทุก ๆ ส่วนขององค์การ
3. วัสดุสิ่งของ (Materials) ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ
4. การจัดการ (Management) ได้แก่ การบริหารงานองค์การของผู้บริหาร

สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ (2560 : 17-18) กล่าวว่า ทรัพยากรหรือปัจจัยที่นักบริหารต้องให้ความสนใจ เพื่อให้การดำเนินการตามวัตถุประสงค์ขององค์การประสบความสำเร็จ ต้องประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้

1. คน (Man) เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นหัวใจขององค์การ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จในการจัดการองค์การ ดังนั้นการบริหารจึงให้ความสำคัญกับคนมากที่สุด
2. เงิน (Money) เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนให้กิจกรรมต่างๆ ขององค์การให้ดำเนินการต่อไปได้
3. วัสดุ (Materials) วัสดุหรือวัตถุดิบซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญจำเป็นต้องมีคุณภาพ
4. วิธีการบริหาร หรือวิธีการปฏิบัติ (Management or Method) การมีวิธีปฏิบัติที่ดีส่งผลต่อการประสบความสำเร็จขององค์การ

จากการศึกษาปัจจัยทางการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยทางการบริหารที่เป็นทรัพยากรทางการบริหารพื้นฐานสำคัญ ได้แก่ ทรัพยากรการบริหารที่สอดคล้องกับปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) ข้อมูลข่าวสาร (Message) และทรัพยากรการบริหารที่สอดคล้องกับกระบวนการจัดการ ได้แก่ การจัดการงานทั่วไป (Management) คุณธรรม (Morality) การให้บริการประชาชน (Market) วิธีการระเบียบ แบบแผน หรือเทคนิค (Method) กรอบเวลาในการปฏิบัติงาน (Minute) การประสานงานหรือการประนีประนอม (Mediation) และการวัดผลหรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Measurement) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ทรัพยากรการบริหาร (Resources) ที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการบริหารจัดการเพื่อยกระดับการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง จึงหมายถึง ทรัพยากรมนุษย์หรือทรัพยากรบุคคล (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และ ข้อมูลสารสนเทศ (Message)

2.7 การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM)

การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) คือ ระบบการบริหารจัดการ ที่มุ่งหวังการสร้างผลตอบแทนทางธุรกิจด้วยวิธีการสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจตลอดจนถึงการสร้างความประทับใจให้แก่ลูกค้า (กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ, 2557 : 140-141)

จุดมุ่งหมายของการบริหารคุณภาพโดยรวม คือ การสร้างหลักประกันคุณภาพ (Quality Assurance: QA) ให้เกิดแก่ผลิตภัณฑ์โดยการทำให้ลูกค้าตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ด้วยความมั่นใจและมีการใช้ผลิตภัณฑ์ตลอดช่วงอายุของผลิตภัณฑ์ด้วยความมั่นใจและความพึงพอใจตลอดจนถึงความประทับใจ

ปรัชญาของการบริหารคุณภาพโดยรวม ประกอบด้วย 1) การสร้างความร่วมมือจากบุคลากรทั่วทั้งองค์กรโดยจัดแนวความคิดตามลำดับชั้นบังคับบัญชาขององค์กร 2) การดำเนินการด้วยองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีระบบ และ 3) มีการตัดสินใจด้วยเหตุและผลเพื่อสามารถสร้างองค์ความรู้จากบทเรียนที่ได้รับ

หลักการดำเนินงานของการบริหารคุณภาพโดยรวม จะต้องทำความเข้าใจถึงปัญหาของธุรกิจที่เกิดจากการทำความเข้าใจกับความต้องการของลูกค้า ตลอดจนการเทียบเคียง (Benchmarking) กับคู่แข่ง ในตลาดเพื่อกำหนดปัญหาของกระบวนการธุรกิจ จากนั้นให้ใช้กระบวนการบริหารจัดการ PDCA เป็นมาตรฐานในการแก้ปัญหาในรูปแบบของแผนการแล้วดำเนินการควบคุมและปรับปรุงโดยลำดับ ทั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญ คือ การทำให้บุคลากรเข้าใจถึงธรรมชาติของกระบวนการเพื่อให้บุคลากรได้มีการเรียนรู้และเกิดการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการบริหารจัดการ PDCA ตามแนวคิด Deming Cycle ถูกนำมาใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการบริหารในแทบทุกเรื่อง ประกอบด้วย (กิตติศักดิ์ พลอยพานิชเจริญ, 2557 : 63-65)

1. การวางแผน (Plan) หมายถึง การวางแผนการดำเนินงานอย่างรอบคอบ ครอบคลุมถึงการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาสิ่งใหม่ และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย โดยเป้าหมายจะต้องมีการกำหนดถึงตัวผลสำเร็จพร้อมระดับที่ต้องการภายในระยะเวลาที่กำหนด และกำหนดวิธีที่ทำให้บรรลุเป้าหมาย โดยการวิเคราะห์ปัญหา (Gap analysis) ข้อจำกัดต่างๆ กำหนดกิจกรรมและความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมต่างๆ

2. การปฏิบัติตามแผนงาน (Do) ประกอบด้วย การดำเนินการปฏิบัติตามแผนงานโดยมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการ คือ การเตรียมความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ได้แก่ ทรัพยากรบุคคล กำหนดตัวบุคคลและมอบหมายงานให้ดำเนินงาน พร้อมทั้งให้ความรู้และคำแนะนำในการทำงานตามแผน เช่น การอบรมการถ่ายทอดความรู้ เทคนิค ทักษะคิด แนวความคิด เป็นต้น และกำหนดวิธีปฏิบัติ

ตามแผนงาน เป็นการจัดทำวิธีปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอน ประกอบด้วย จุดประสงค์ ขั้นตอนย่อย รวมถึงข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการปฏิบัติงานด้วย

3. การตรวจสอบ ติดตาม (Check) เมื่อมีการดำเนินงานตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้แล้ว กิจกรรมขั้นต่อไปคือ การดำเนินการตรวจสอบ ติดตามว่าผลการดำเนินงานนี้ไปปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนดไว้หรือไม่ และถ้าผลการดำเนินงานมิได้เป็นไปตามเป้าหมายของแผนงานแล้ว ก็มีความจำเป็นต้องดำเนินการปฏิบัติการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า (Correction) ให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายก่อนเสมอ การตรวจสอบติดตามนี้ สามารถทำได้ 2 วิธี คือ 1) การตรวจสอบผลลัพธ์ เป็นการตรวจสอบผลลัพธ์ที่ใช้ตัดสินใจว่าผลการดำเนินงานเป็นไปตามแผนการหรือไม่ โดยต้องวิเคราะห์ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback analysis) เพื่อค้นหาสาเหตุที่ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่ควรจะเป็น เพื่อกำหนดมาตรการในการป้องกันการเกิดซ้ำต่อไป 2) การตรวจสอบสาเหตุ เป็นการตรวจสอบสาเหตุที่ใช้ตัดสินใจผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามข้อกำหนดของแผนการหรือไม่ โดยต้องทำความเข้าใจกระบวนการทำงาน ซึ่งการตรวจสอบสามารถทำได้แบบเดินไปมาเพื่อตรวจสอบ (Walk around)

4. การปฏิบัติการแก้ไข (Act) เป็นกระบวนการบริหารถ้าต้องการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่องแล้ว จำเป็นต้องดำเนินกิจกรรมปรับปรุงพัฒนา (Corrective action) คือ การป้องกันการเกิดซ้ำของปัญหารวมถึงป้องกันการเกิดขึ้นของปัญหาที่คาดการณ์ว่าจะเกิดขึ้นอีกด้วย เรียกว่าการดำเนินการปฏิบัติการปฏิบัติป้องกัน โดยการนำผลประเมินมาวิเคราะห์ว่ามีขั้นตอนการปฏิบัติงานใดที่ควรปรับปรุงพัฒนาสิ่งที่ติอยู่แล้วให้ดีขึ้นต่อไป และสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินการใหม่ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานปีถัดไป

Montgomery (2010) ได้กำหนดกลุ่มตัวชี้วัดหลัก 10 ด้านของการบริหารจัดการคุณภาพ โดยรวม ได้แก่

1. การมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน (Objective)
2. การให้ความสำคัญกับประชาชนและผู้รับบริการ (Customer Focus)
3. การปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)
4. การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง (Company-Wide Involvement)
5. การมีภาวะผู้นำของผู้บริหาร (Leadership)
6. การให้การศึกษาและการฝึกอบรมบุคลากร (Education and Training)
7. การมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้ออำนวย (Supportive Structure)
8. การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communications)
9. การควบคุมโดยการบวนการทางสถิติหรือการวัดผลการปฏิบัติงาน (Statistical Process Control or Measurement)

10. การปฏิบัติงานเป็นทีม (Teamwork)

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) เป็นระบบบริหารจัดการที่มุ่งหวังสร้างผลตอบแทนทางธุรกิจด้วยการสร้างความมั่นใจ ความพึงพอใจ และความประทับใจแก่ลูกค้า โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การสร้างหลักประกันคุณภาพให้เกิดแก่ลูกค้า มีหลักการบริหารจัดการ คือ การสร้างความร่วมมือจากบุคลากรทั่วทั้งองค์กร และมีหลักการดำเนินงาน คือ การร่วมกันทำความเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการของลูกค้า ตลอดจนเทียบเคียงสมรรถนะกับคู่แข่งธุรกิจ เพื่อกำหนดปัญหา จากนั้นใช้กระบวนการบริหารจัดการ PDCA ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) เป็นการกำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงพัฒนา กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัดผลสำเร็จ ระยะเวลา วิธีการดำเนินงานและกำหนดกิจกรรม 2) การปฏิบัติตามแผนงาน (Do) เป็นการเตรียมความพร้อมของทรัพยากรบุคคล ได้แก่ กำหนดตัวบุคคลและมอบหมายงานให้ดำเนินงาน และให้ความรู้และคำแนะนำในการทำงาน กำหนดวิธีปฏิบัติตามแผนงานและข้อบังคับกฎเกณฑ์ต่างๆ ในการปฏิบัติงาน 3) การตรวจสอบ ติดตาม (Check) เป็นการดำเนินงานตามแผนงานที่ได้กำหนด ตรวจสอบผลลัพธ์และสาเหตุ และวิเคราะห์ข้อมูลป้อนกลับ และ 4) การปฏิบัติการแก้ไข (Act) เป็นการปรับปรุงแก้ไขอย่างต่อเนื่อง และทำการสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินการใหม่ที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานปัดไปโดยมีเป้าหมายสำคัญ คือ เพื่อให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้และเกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.8 การบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM)

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management: RBM) เป็นวิธีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงาน ปรับปรุงผลการดำเนินงานขององค์กรที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีความรับผิดชอบต่อประชาชนและยกระดับผลการปฏิบัติงานขององค์กรให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้ดียิ่งขึ้น โดยใช้การสร้างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมวัดผลการปฏิบัติงานเทียบกับเป้าหมายที่กำหนด

1. ความหมายของการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

The ICRC's Economic Security Unit (2008 : 13) กล่าวว่า การบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ หมายถึง กลยุทธ์การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นผลการดำเนินงานและผลสำเร็จของงาน (ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ) โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ การปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ผลกระทบ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องขององค์กร การบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ประกอบด้วย โครงสร้างองค์กร รูปแบบการบริหารจัดการ ปัจจัยนำเข้า และกิจกรรมต่างๆ

Lawrie, Kalff & Andersen (2009) ให้ความหมายการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ เป็นการวิเคราะห์หรือประเมินผลหน่วยงานที่มุ่งเน้นผลลัพธ์หรือความสำเร็จเป็นหลักโดยมีการวัดผลการ

ปฏิบัติงานด้วยระบบการประเมินผลที่อาศัยตัวชี้วัดที่ชัดเจนเป็นตัวสะท้อนหรือแสดงผลของหน่วยงาน เพื่อนำมาสู่การพัฒนาหน่วยงานและมีการแสดงผลต่อสาธารณะ ทำให้ผู้บริหารทราบผล ความก้าวหน้าของการดำเนินงานเป็นระยะ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงที และเป็นการควบคุม ทิศทางการปฏิบัติงานให้มุ่งสู่วิสัยทัศน์ของหน่วยงาน โดย

ผลสัมฤทธิ์ (Results) = ผลผลิต (Outputs) + ผลลัพธ์ (Outcomes)

ผลผลิต (Outputs) หมายถึง งาน บริการ หรือกิจกรรมที่หน่วยงานหรือบุคลากรของ หน่วยงานทำเสร็จสมบูรณ์และส่งมอบให้ประชาชนผู้รับบริการ ผลผลิตยังหมายรวมถึงผลงานที่เกิด จากการดำเนินกิจกรรมโดยตรง

ผลลัพธ์ (Outcomes) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นตามมา ผลกระทบ หรือเงื่อนไขที่เกิดจาก ผลผลิต ผลลัพธ์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชนผู้รับบริการและสาธารณชน

ผลสัมฤทธิ์ (Results) หมายถึง งาน บริการ หรือกิจกรรมที่เกิดจากการทำงานได้ผลผลิต ตามเป้าหมาย และเกิดผลลัพธ์ตรงตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือ ผลผลิตสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ อย่างแท้จริงหรือเป็นที่พึงพอใจ

UNESCO (2018) ให้คำจำกัดความของการบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ หมายถึง กระบวนการ บริหารแบบมีส่วนร่วม ที่มุ่งเน้นการวางแผนการดำเนินงานเพื่อมุ่งเน้นผลการดำเนินงานและผลสำเร็จ ของงาน และผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และโปร่งใสสามารถ ตรวจสอบได้

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2543 : 146) กล่าวว่า การบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นการบริหาร ที่เน้นการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหารในแต่ละระดับขององค์การต้องยอมรับและคำนึงถึงผลงาน รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการ จัดวางระบบการตรวจสอบผลงานและการให้รางวัลตอบแทนผลงาน

ทิพาวดี เมฆสุวรรณ (2543 : 3) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ว่า เป็นการบริหารโดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์หรือความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก ใช้ระบบการประเมินผลงานที่อาศัย ตัวชี้วัด เป็นตัวสะท้อนผลงานที่ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานให้ ดียิ่งขึ้นและแสดงผลงานต่อสาธารณะ

โชติ บดีรัฐ (2558 : 232) ได้ให้ความหมายของการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ เป็นการ บริหารที่ให้ความสำคัญต่อผลการดำเนินงานและการตรวจวัดผลสำเร็จในการดำเนินงานขององค์การ ทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลลัพธ์ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดตัวชี้วัดผลการ ดำเนินงานรวมทั้งการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้า โดยอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่าง ผู้บริหาร สมาชิกขององค์กร ตลอดจนผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกับการปฏิบัติงานของ องค์กร

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ เป็นวิธีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการด้านผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานในแง่ของผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) การพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจต่อผู้รับบริการ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร สมาชิกขององค์กร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร และมีการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจนซึ่งเป็นตัวสะท้อนหรือแสดงผลของหน่วยงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. ลักษณะขององค์กรที่บริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

องค์กรที่บริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์มีลักษณะดังต่อไปนี้ (ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, 2543 : 21-23 และโชติ บดีรัฐ, 2558 : 234-235)

2.1 มีพันธกิจ วัตถุประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจน และมีเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม โดยเน้นที่ผลผลิตและผลลัพธ์ ไม่เน้นกิจกรรมหรือการทำงานตามระเบียบ

2.2 ผู้บริหารทุกระดับในองค์กรมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน และเป้าหมายเหล่านั้น กระชับ ไม่คลุมเครือ และเป็นเป้าหมายที่มาจากพันธกิจขององค์กร

2.3 เป้าหมายสามารถวัดได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมด้วยการกำหนดตัวบ่งชี้และสามารถติดตามผลการปฏิบัติงานได้ และสามารถเทียบเคียงสมรรถนะผลงานกับองค์กรอื่นที่มีลักษณะงานที่เทียบเคียงได้

2.4 การตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณในหน่วยงานหรือโครงการต่างๆ พิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก

2.5 เจ้าหน้าที่ทุกคนดำเนินงานตามเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ และรับผิดชอบต่อผลงานที่กำหนดไว้อย่างเหมาะสม

2.6 มีการกระจายอำนาจการตัดสินใจ การบริหารเงิน การบริหารคน สู่หน่วยงานระดับล่างเพื่อให้สามารถทำงานบรรลุผลได้อย่างเหมาะสม

2.7 มีวัฒนธรรมและอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อการทำงานที่สร้างสรรค์

2.8 เจ้าหน้าที่มีขวัญและกำลังใจดี เนื่องจากการปรับปรุงงานและใช้ดุลยพินิจในการทำงานที่กว้างขวางขึ้น ทำให้ผู้รับบริการได้รับความพึงพอใจ

3. กระบวนการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

ทศพร ศิริสัมพันธ์ (2543 : 151-152) และโชติ บดีรัฐ (2558 : 233-234) ได้ระบุขั้นตอนของการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. การวางแผนกลยุทธ์ขององค์กร องค์กรต้องกำหนดทิศทางโดยรวมว่าต้องการทำอะไร โดยทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) เพื่อให้ได้

เป้าประสงค์สุดท้ายหรือวิสัยทัศน์ขององค์กร อันจะนำไปสู่การกำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงาน รวมทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กร และสร้างตัวชี้วัดผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ

2. การกำหนดรายละเอียดของตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน โดยการสำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน เพื่อนำมาช่วยในการกำหนดความชัดเจนของตัวบ่งชี้ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เวลา และสถานที่

3. การวัดและการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงานของแต่ละตัวบ่งชี้ตามเงื่อนไขที่กำหนด เพื่อแสดงความก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลของการดำเนินงานว่าจะเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ อย่างไร

4. การให้รางวัลตอบแทน หลังจากที่ได้พิจารณาผลการดำเนินงานแล้ว ผู้บริหารจะต้องมีการให้รางวัลตอบแทนตามระดับของผลงานที่ได้ตกลงไว้ และอาจจะให้ข้อเสนอแนะหรือกำหนดมาตรการบางประการเพื่อให้มีการปรับปรุงผลงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

Lawrie, Kalff & Andersen (2009) และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2559 : 277-278) ได้สรุปขั้นตอนการบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์วิสัยทัศน์และพันธกิจของหน่วยงาน เพื่อให้รู้ทิศทางของหน่วยงานในอนาคตและวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน

2. การกำหนดปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ หมายถึง การกำหนดเกณฑ์ในการกำหนดปัจจัยหลัก แห่งความสำเร็จ เช่น มุ่งความสำคัญไปที่ผลผลิตและผลลัพธ์ มีความเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ รวมทั้งมีความหมายเฉพาะเจาะจง และเข้าใจง่าย

3. การกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก หมายถึง การกำหนดเกณฑ์ในการกำหนดตัวชี้วัด ผลการดำเนินงานหลัก เช่น ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และคุณภาพ

4. การกำหนดแหล่งข้อมูล เพื่อให้รู้ว่าข้อมูลของผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลักมีอยู่ในหน่วยงานใดบ้าง และจัดเก็บอยู่ในรูปแบบของแฟ้มข้อมูล รายงานประจำเดือนหรือระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

5. การที่ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานกำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก เพื่อเป็นเกณฑ์สำหรับนำผลการปฏิบัติงานมาเปรียบเทียบกับว่าดีเพียงพอหรือไม่เพียงใด

6. การรวบรวมข้อมูล หน่วยงานดำเนินการรวบรวมข้อมูลผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลักในรอบระยะเวลาที่กำหนด

7. การบันทึกและการอนุมัติข้อมูล เป็นการดำเนินงานโดยอุปกรณ์ที่ทันสมัย

8. การวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อพิจารณาผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ผู้บริหารระดับสูงได้กำหนดไว้ จากนั้น จึงวิเคราะห์หาสาเหตุที่ผลการปฏิบัติงานต่ำหรือสูง

กว่าเป้าหมายเกินไป เพื่อหาแนวทางแก้ไขและเสนอทางเลือกต่อผู้บริหารในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรต่อไป

จากกระบวนการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ดังกล่าวข้างต้น สรุปขั้นตอนของการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) 2) กำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์การดำเนินงาน และปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กร 3) กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและแหล่งข้อมูลของการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด 4) กำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน 5) รวบรวมข้อมูลผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด 6) บันทึกและการอนุมัติข้อมูล 7) วิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมาย ที่กำหนดไว้ และ 8) วิเคราะห์หาสาเหตุที่ผลการปฏิบัติงานต่ำหรือสูงกว่าเป้าหมายเกินไป เพื่อหาแนวทางแก้ไขและเสนอทางเลือกในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรต่อไป

4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์

เงื่อนไขความสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ มีดังนี้ (ทิพาวดี เมฆสุวรรณ, 2543 : 40-44 และโชติ บดีรัฐ, 2558 : 236-237)

4.1 ผู้บริหารระดับสูงมีความเข้าใจและสนับสนุน คือ การสนับสนุนการจัดทำระบบวัดผลการปฏิบัติงาน การใช้ข้อมูลการวัดผลการปฏิบัติงาน การจัดสรรงบประมาณ การสร้างสิ่งจูงใจเพื่อให้เจ้าหน้าที่ทำงาน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ รวมถึงการมอบอำนาจการตัดสินใจเพื่อแลกเปลี่ยนกับความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน

4.2 การจัดระบบข้อมูลผลการปฏิบัติงาน ที่เน้นปัจจัยนำเข้าและกิจกรรมเพื่อให้ผู้บริหารมีข้อมูลในการตัดสินใจได้ดีขึ้น

4.3 การพัฒนาบุคลากรและองค์กร ผู้บริหารต้องมีความรู้ในการวางแผนกลยุทธ์ การวัดผลการปฏิบัติงาน การใช้ข้อมูลผลการปฏิบัติงานเพื่อการตัดสินใจในการทำงาน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้มีความรู้ความชำนาญมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ เป็นวิธีการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นการวางแผน การกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และกลยุทธ์การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการด้านผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานในแง่ของผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) การพัฒนาคุณภาพและสร้างความพึงพอใจต่อผู้รับบริการ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร สมาชิกขององค์กร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร และมีการประเมินผลการดำเนินงานด้วยตัวชี้วัดที่ชัดเจนซึ่งเป็นตัวสะท้อนหรือแสดงผลของหน่วยงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ กระบวนการบริหารแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ มี 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) 2) กำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์

เป้าหมาย กลยุทธ์การดำเนินงาน และปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กร 3) กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและแหล่งข้อมูลของผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด 4) กำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน 5) รวบรวมข้อมูลผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด 6) บันทึกและการอนุมัติข้อมูล 7) วิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ และ 8) วิเคราะห์ หาสาเหตุที่ผลการปฏิบัติงานต่ำหรือสูงกว่าเป้าหมายเกินไป เพื่อหาแนวทางแก้ไขและเสนอทางเลือกในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรต่อไป

2.9. กระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน

จากการศึกษากระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาและแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 และแนวคิดและทฤษฎีการบริหารคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open system theory) แนวคิดทรัพยากรการบริหารจัดการ แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) และแนวคิดการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาสอดคล้องและเชื่อมโยงเพื่อกำหนดกระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้งได้ดังนี้

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์เพื่อกำหนดกระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่่ง

กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา	กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA	กฎกระทรวงการศึกษา พ.ศ. 2561	ทรัพยากรการจัดการ	แนวคิดการบริหาร (TQM)	การบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM)	กระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่่ง
การควบคุมคุณภาพเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน	<p>ขั้นการเตรียมการ</p> <p>1. การเตรียมความพร้อมของบุคลากร</p> <p>- การสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม</p> <p>- การพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน</p> <p>2. การแต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานตามโครงสร้างการบริหาร</p>		<p>คน (Man)</p> <p>งบประมาณ (Money)</p> <p>วัสดุอุปกรณ์ (Materials)</p> <p>ข้อมูลสารสนเทศ (Message)</p>	<p>การเตรียมความพร้อมของทรัพยากรบุคคล</p> <p>1. กำหนดตัวบุคคลและมอบหมายงานให้ดำเนินงาน</p> <p>2. ให้ความรู้และคำแนะนำในการทำงาน</p>		<p>ขั้นจัดเตรียมการ</p> <p>1. บุคลากร (Man)</p> <p>- สร้างความตระหนักและให้ความรู้แก่บุคลากรทุกคน</p> <p>- แต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบ</p> <p>2. งบประมาณ (Money)</p> <p>3. วัสดุอุปกรณ์ (Materials)</p> <p>4. ข้อมูลสารสนเทศ (Message)</p>

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา	กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA	กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561	ทรัพยากร การบริหารจัดการ	แนวคิดการบริหาร คุณภาพโดยรวม (TQM)	การบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM)	กระบวนการบริหารจัดการ เพื่อยกระดับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง
วางแผน (Plan) 1. การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานการศึกษา 2. จัดลำดับความสำคัญของเป้าหมาย 3. กำหนดแนวทางการดำเนินงานหรือวิธีปฏิบัติงาน 4. กำหนดระยะเวลา 5. กำหนดงบประมาณ 6. กำหนดผู้รับผิดชอบ	1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงประกาศใช้และให้สถานศึกษากำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษาตามบริบท 2. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ	1. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กระทรวงประกาศใช้และให้สถานศึกษากำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษาตามบริบท 2. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ		การวางแผน (Plan) 1. กำหนดหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงพัฒนา 2. กำหนดเป้าหมาย 3. กำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จ 4. กำหนดระยะเวลา 5. กำหนดวิธีการ 6. กำหนดกิจกรรม	1. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร (SWOT Analysis) 2. กำหนดพันธกิจ 3. กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและปัจจัยแห่งความสำเร็จขององค์กร 4. กำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและแหล่งข้อมูลของผลการปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด 5. กำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน	5. วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการจำเป็น 6. กำหนดพันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและกลยุทธ์การดำเนินงาน 7. กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา 8. กำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษาตามบริบท 9. จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา 10. กำหนดแหล่งข้อมูลของผลการดำเนินงานตามเป้าหมายความสำเร็จ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการประกัน คุณภาพภายในตาม แนวคิดของระบบการ ประกันคุณภาพทาง การศึกษา	กระบวนการประกัน คุณภาพภายในตาม แนวคิด หลักการบริหารที่เป็น กระบวนการ PDCA	กฎกระทรวง การประกันคุณภาพ การศึกษา พ.ศ. 2561	ทรัพยากร การบริหาร จัดการ	แนวคิดการบริหาร คุณภาพโดยรวม (TQM)	การบริหารมุ่งเน้น ผลสัมฤทธิ์ (RBM)	กระบวนการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาระบบการประกัน คุณภาพการศึกษาภายในของ โรงเรียนอนุบาลองค์การ บริหารส่วนตำบลป่าหุง
ดำเนินการตามแผน (Do) การส่งเสริม สนับสนุน จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สะดวกสนับสนุน ทรัพยากร กำกับ ติดตาม และให้การ นิเทศ	4. ดำเนินการตาม แผนพัฒนาการจัด การศึกษาของสถานศึกษา			การปฏิบัติตาม แผนงาน (Do) กำหนดวิธีปฏิบัติตาม แผนงานและข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่างๆ ใน การปฏิบัติงาน	5. รวบรวมข้อมูลผลการ ปฏิบัติงานตามตัวชี้วัด 6. บันทึกและการอนุมัติ ข้อมูล	ขั้นดำเนินการ 1. ดำเนินการตามแผนพัฒนา การจัดการศึกษา 2. รวบรวมข้อมูลผลดำเนินการ ตามแผนพัฒนาการจัด การศึกษาและบันทึกข้อมูล

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา	กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA	กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561	ทรัพยากร การบริหารจัดการ	แนวคิดการบริหาร คุณภาพโดยรวม (TQM)	การบริหารมุ่งเน้น ผลสัมฤทธิ์ (RBM)	กระบวนการบริหารจัดการ เพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในของโรงเรียน อนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง
การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด	ตรวจสอบประเมินผล (Check) 1. การวางกรอบการประเมิน 2. จัดหาหรือจัดทำเครื่องมือ 3. เก็บข้อมูล 4. วิเคราะห์ข้อมูล 5. แปลความหมาย 6. ตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพการประเมิน	5. ประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยกำหนดผู้รับผิดชอบและวิธีการที่เหมาะสม 6. ติดตามผลการดำเนินการและนำผลการติดตามไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนา		การตรวจสอบ ติดตาม (Check) 1. ดำเนินงานตามแผนงานที่ได้กำหนด 2. ตรวจสอบผลลัพธ์ 3. ตรวจสอบสาเหตุ 4. วิเคราะห์ข้อมูลป้อนกลับ	7. วิเคราะห์ข้อมูลผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริง โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ 8. วิเคราะห์หาสาเหตุที่ผลการปฏิบัติงานต่ำหรือสูงกว่าเป้าหมายเกินไป เพื่อหาแนวทางแก้ไขและเสนอทางเลือกในการปรับปรุงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของหน่วยงานและบุคลากรต่อไป	ขั้นการประเมินผล 1. กำหนดผู้รับผิดชอบประเมินผล และตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 2. กำหนดวิธีการประเมินที่เหมาะสม 3. ติดตามผลการดำเนินการ 4. ประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษา 5. วิเคราะห์หาสาเหตุที่ผลการดำเนินงานไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด 6. วิเคราะห์จุดเน้นที่ควรพัฒนา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

กระบวนการประกัน คุณภาพภายในตาม แนวคิดของระบบการ ประกันคุณภาพทาง การศึกษา	กระบวนการประกัน คุณภาพภายในตาม แนวคิดหลักการบริหาร ที่เป็นกระบวนการ PDCA	กฎกระทรวง การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561	ทรัพยากร การ บริหาร จัดการ	แนวคิดการบริหาร คุณภาพโดยรวม (TQM)	การบริหารมุ่งเน้น ผลสัมฤทธิ์ (RBM)	กระบวนการบริหารจัดการ เพื่อ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาภายในของโรงเรียน อนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบล ป่าหุ่ง
การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมิน คุณภาพการศึกษาของ สถานศึกษาโดย สถานศึกษาและ หน่วยงานต้นสังกัดใน ระดับเขตพื้นที่ การศึกษา และระดับ กระทรวงศึกษา	นำผลการประเมินมา ปรับปรุงงาน (Act) 1. ปรับปรุงการ ปฏิบัติงานของบุคลากร 2. วางแผนในระยะ ต่อไป 3. จัดทำข้อมูล สารสนเทศ 4. จัดทำรายงาน ประเมินตนเองหรือ รายงานประจำปี	7. จัดส่งรายงานผลการประเมิน ตนเอง (SAR) ให้แก่หน่วยงานต้น สังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแล สถานศึกษาเป็นประจำทุกปี 8. พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ โดยพิจารณาจากรายงานผลการ ประเมินตนเอง (SAR) และตาม คำแนะนำของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาหรือสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 9. ให้ความร่วมมือกับสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในการ ประเมินคุณภาพภายนอกของ	การปฏิบัติการแก้ไข (Act) 1. ปรับปรุงแก้ไขอย่าง ต่อเนื่อง 2. สังเคราะห์รูปแบบ การดำเนินการใหม่ที่ เหมาะสมสำหรับการ ดำเนินงานปีถัดไป	การปฏิบัติการแก้ไข (Act) 1. ปรับปรุงแก้ไขอย่าง ต่อเนื่อง 2. สังเคราะห์รูปแบบ การดำเนินการใหม่ที่ เหมาะสมสำหรับการ ดำเนินงานปีถัดไป	7. จัดส่งรายงานผลการประเมิน ตนเอง (SAR) 8. พัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพ อย่างต่อเนื่อง 9. ประเมินคุณภาพภายนอกของ สถานศึกษา	

สถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนา
คุณภาพการศึกษาตามข้อเสนอแนะ

จากตารางที่ 2 กระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง มี 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย

4.1 การเตรียมการ

4.1.1 บุคลากร (Man) ประกอบด้วย คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน

1) สร้างความตระหนัก ให้ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาแก่บุคลากรทุกคน

2) สร้างความรับผิดชอบ สร้างข้อตกลงในการร่วมพัฒนานักเรียนแก่บุคลากรทุกคน

3) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

4.1.2 งบประมาณ (Money)

4.1.3 วัสดุอุปกรณ์ (Materials)

4.1.4 ข้อมูลสารสนเทศ (Message)

4.2 การดำเนินการ

4.2.1 วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง

4.2.2 ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายของรัฐ ผลการประเมินของ สมศ. รอบ 4 และจุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาของโรงเรียน

4.2.3 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และ กลยุทธ์การดำเนินงาน

4.2.4 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

4.2.5 กำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษา

4.2.6 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษา

4.2.7 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพศึกษาและเป้าหมายที่กำหนด

4.2.7.1 คุณภาพของเด็ก

4.2.7.2 กระบวนการบริหารและการจัดการ

4.2.7.3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

4.2.8 ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี

4.3 บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศโดยใช้นวัตกรรมการศึกษา แอปพลิเคชัน

Smart Kids Pahung

4.3 การประเมินผล

4.4.1 กำหนดผู้รับผิดชอบประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

4.4.2 กำหนดปฏิทินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

4.4.3 กำหนดวิธีการประเมินและเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม

4.4.4 นิเทศติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4.4.5 เก็บรวบรวมหลักฐานการปฏิบัติงาน

4.4.6 ประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษา

4.4.7 ทบทวนหลังปฏิบัติงาน (AAR)

2.10 การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบ แนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ และการสังเคราะห์แนวคิดการประกันคุณภาพการศึกษาภายในมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาและแนวคิดหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการ PDCA กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 และแนวคิดและทฤษฎีการบริหารคุณภาพสถานศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีเชิงระบบแบบเปิด (Open system theory) แนวคิดทรัพยากรการบริหารจัดการ แนวคิดการบริหารคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) และแนวคิดการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ (RBM) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาสังเคราะห์ทำให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ ด้านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) กระบวนการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการ การดำเนินการ การประเมินผล และ 5) ผลลัพธ์

1. หลักการ คือ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาโดยการเน้นให้มีส่วนร่วม
ร่วมของครูทุกคน

2. จุดมุ่งหมาย คือ เพื่อ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพศึกษาด้านคุณภาพของเด็ก
ปฐมวัย

3. องค์ประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ การบริหารจัดการ กระบวนการดูแล
จัดประสบการณ์ เรียนรู้ และเล่น และคุณภาพเด็กปฐมวัย

4. กระบวนการบริหารจัดการ 3 ขั้นตอน ได้แก่

4.1 การเตรียมการ

4.1.1 บุคลากร (Man) ประกอบด้วย คณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการ
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน

1) สร้างความตระหนัก ให้ความรู้เกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาแก่
บุคลากรทุกคน

2) สร้างความรับผิดชอบ สร้างข้อตกลงในการร่วมพัฒนานักเรียนแก่
บุคลากรทุกคน

3) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

4.1.2 งบประมาณ (Money)

4.1.3 วัสดุอุปกรณ์ (Materials)

4.1.4 ข้อมูลสารสนเทศ (Message)

4.2 การดำเนินการ

4.2.1 วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของผู้เรียนและผู้ปกครอง

4.2.2 ศึกษาและวิเคราะห์นโยบายของรัฐ ผลการประเมินของ สมศ. รอบ 4 และ
จุดเด่น และจุดที่ควรพัฒนาของโรงเรียน

4.2.3 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และ กลยุทธ์การดำเนินงาน

4.2.4 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

4.2.5 กำหนดเป้าหมายความสำเร็จตามมาตรฐานของสถานศึกษา

4.2.6 จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพศึกษา

4.2.7 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพศึกษา และเป้าหมายที่กำหนด

4.2.7.1 คุณภาพของเด็ก

4.2.7.2 กระบวนการบริหารและการจัดการ

4.2.7.3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

4.2.8 ดำเนินการตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี

4.3 บริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศโดยใช้นวัตกรรมการศึกษา แอปพลิเคชัน

Smart Kids Pahung

4.3 การประเมินผล

4.4.1 กำหนดผู้รับผิดชอบประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา

4.4.2 กำหนดปฏิทินการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

4.4.3 กำหนดวิธีการประเมินและเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม

4.4.4 นิเทศติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้กระบวนการชุมชนแห่ง การเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4.4.5 เก็บรวบรวมหลักฐานการปฏิบัติงาน

4.4.6 ประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษา

4.4.7 ทบทวนหลังปฏิบัติงาน (AAR)

5. ผลลัพธ์ คือ คุณภาพของเด็ก ประกอบไปด้วย 4 H การพัฒนาสมอง (Head) การพัฒนาจิตใจ (Heart) การพัฒนาทักษะการปฏิบัติ (Hand) และการพัฒนาสุขภาพ (Health) กระบวนการบริหารจัดการโดยใช้นวัตกรรมการศึกษา Smart Kids Pahung และการจัดการประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ แบบ Active Learning ด้วยเทคนิคการบริหารสมองส่วน หน้า (Executive Function : EF)

2.10.1 การบริหารจัดการโดยใช้นวัตกรรมการศึกษา Smart Kids Pahung

เป็นการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศให้ สื่อสารถึงผู้ปกครองในการแจ้งเตือนข้อมูลข่าวสารต่างๆ มีการแจ้งเตือนอาหารกลางวัน บันทึกข้อมูล

ของเด็ก บันทึกการตรวจสอบสุขภาพของเด็ก บันทึกแผนที่ยุทธศาสตร์การเยี่ยมบ้านของเด็ก บันทึกข้อมูลครู และเพื่อใช้เทคโนโลยีทันสมัย ลดภาระงานของครู ลดการใช้กระดาษให้น้อยลง

2.10.2 นวัตกรรมการสอนแบบ Active Learning ด้วยเทคนิคการบริหารสมองส่วนหน้า (Executive Function : EF)

Active Learning หมายถึง การเรียนรู้จากการกระทำ หรือลงมือปฏิบัติเป็นประสบการณ์ตรงที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็น ความรู้ (C) ทักษะ (P) และเจตคติ (A) การจัดการเรียนรู้ในแบบ Active Learning เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและลงมือกระทำ เน้นกิจกรรมเพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง มีเทคนิค/วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ ตามแต่หน่วย/เรื่องของสาระที่ควรเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ

Active Learning ได้แก่ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมผู้เรียนดังต่อไปนี้

- แลกเปลี่ยนความคิด (จับคู่/ซักถาม)
- เรียนรู้แบบร่วมมือ (จับกลุ่ม/ปรึกษา)
- ทบทวนโดยผู้เรียน (ตอบ/เล่า)
- เรียนรู้แบบใช้เกม (ฝึกทักษะคิด)
- เรียนรู้แบบเล่าเรื่อง (ภาษา)
- กระบวนการทดลอง (โครงการ)
- กรณีศึกษา (ยกตัวอย่าง/อธิบาย)
- แผนผังความคิด (สรุปความรู้)

การบริหารสมองส่วนหน้า

(Center on the Developing Child, 2015) ได้อธิบายแนวทางการจัดกิจกรรมการคิดเชิงบริหารของสมองสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ไว้ดังนี้

การคิดเชิงบริหารของสมองและการกำกับตนเอง (Self-regulation) มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในเด็กที่มีอายุ 3-5 ปี ดังนั้นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหากิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็กแต่ละคน เด็กในวัยนี้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทและโครงสร้าง (Structures) ด้วยตนเอง ดังนั้นเป้าหมายในการพัฒนาเด็กในวัยนี้คือการค่อยๆเปลี่ยนเด็กให้พึ่งพาผู้ใหญ่ลดลง เมื่อเด็กมีความพร้อมให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองมากขึ้นและลดการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ลง กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาตนเอง ได้แก่ การเล่นตามจินตนาการ การเล่นเกม การทำชิ้นงาน การทำโครงการ การเคลื่อนไหวโดยใช้เพลงและเกม เป็นต้น

สมองส่วนหน้า (The Forebrain)

ธาลามัส (Thalamus) ทำหน้าที่เป็นสถานีสับเปลี่ยนสัญญาณจากการรับสัมผัสผ่านไปยัง Cortex การมองเห็น การได้ยิน การรับรสและการรับสัมผัสจะต้องผ่านบริเวณเล็ก ๆ นี้ ซึ่งมีรูปร่างคล้ายลูกฟุตบอล ดังนั้นการได้รับบาดเจ็บในบริเวณเล็ก ๆ ของธาลามัสอาจเป็นสาเหตุทำให้หูหนวก ตาบอด หรือสูญเสียการรับสัมผัสและการรับกลิ่นได้

สมองส่วนหน้า ทำหน้าที่ คิด จำ ใช้เหตุผล ประมวลผลข้อมูล (Motor) ปฏิบัติการ (Prefrontal) เตรียมการทั้งหมด

ทักษะสมอง EF ประกอบด้วย 9 ด้าน

กลุ่มที่ 1 ทักษะขั้นพื้นฐาน (จดจำ ยับยั้ง ยืดหยุ่น)

1. Working Memory ความจำที่นำมาใช้งาน หรือ ความสามารถในการเก็บประมวล และดึงข้อมูลที่เก็บไว้ในคลังสมองออกมาใช้ตามสถานการณ์ที่ต้องการ
2. Inhibitory Control ความสามารถในการยังคิดไตร่ตรองควบคุมแรงอยาก หยุดคิดก่อนที่จะทำหรือพูด
3. Shifting หรือ Cognitive Flexibility ความสามารถในการยืดหยุ่น พลิกแพลง ปรับตัวเป็นจุดตั้งต้นของการคิดนอกกรอบ คิดสร้างสรรค์

กลุ่มที่ 2 ทักษะขั้นปฏิบัติ (จดจ่อ ควบคุม ประเมิน)

4. Focus Attention ความสามารถในการใส่ใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ทำอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาหนึ่งๆ โดยไม่วกแวก
5. Emotional Control ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม จัดการกับอารมณ์ไม่ให้อารมณ์คนอื่นไม่ให้โกรธคนอื่น ขี้หงุดหงิดง่าย จัดการกับความเครียดความเหงาได้ มีอารมณ์มั่นคง และแสดงออกแบบไม่รบกวนผู้อื่น

6. Self-Monitoring คือ การประเมินตนเองรวมถึงสะท้อนผลการทำงานเพื่อหาจุดบกพร่อง แล้วแก้ไขพัฒนาให้ดีขึ้น การวางแผนและการจัดระบบดำเนินการ เริ่มตั้งแต่ตั้งเป้าหมาย การเห็นภาพรวม จัดลำดับความสำคัญ จัดระบบโครงสร้าง จนถึงการแตกเป้าหมาย ให้เป็นขั้นตอน รวมถึงรู้ว่า กำลังทำอะไร ได้ผลอย่างไร

กลุ่มที่ 3 ทักษะขั้นปฏิบัติ (ริเริ่ม วางแผน เป้าหมาย)

7. Initiating ความสามารถในการริเริ่มและลงมือทำ ถ้าคิดกล้าทำ ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง

8. Planning and Organizing การวางแผนและดำเนินการตั้งแต่ตั้งเป้าหมาย เห็นภาพรวม จัดลำดับความสำคัญ จัดระบบ จนถึงการดำเนินการและประเมินผล

9. Goal-Directed Persistence ความพากเพียรให้บรรลุเป้าหมายมุ่งมั่น ฝ่าฟันอุปสรรค และล้มแล้วลุกได้ เมื่อตั้งใจและลงมือทำแล้ว มีความมุ่งมั่นบากบั่นไม่ว่าจะมีอุปสรรคใดๆ ก็พร้อมฝ่าฟันจนถึงความสำเร็จ

ด้วยนโยบายของรัฐในการป้องกันภัยยาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้กำหนดให้มีการขับเคลื่อนในสถานศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งมีการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2563 - 2565 โดยมี

1. การสร้างการรับรู้ เพื่อสร้างกระแสสังคมให้เกิดการรับรู้ตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการป้องกันยาเสพติด ระดับเด็กและเยาวชน จำนวน 12.7 ล้านคน เฉพาะระดับปฐมวัย อนุบาล และศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน 2.5 คน , ข้อมูลจาก ปปส. ปี 2563

2. เพิ่มภูมิคุ้มกัน เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติด ด้วยการให้ความรู้ จัดกิจกรรมทุกรูปแบบ ให้เกิดความเข้าใจ มีความรู้ จนเกิดทักษะในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (อายุ 15 – 24 ปี)

3. สร้างพื้นที่ปลอดภัย เพื่อดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อันเป็นสภาพแวดล้อมที่ช่วยปกป้องประชากรในพื้นที่ให้อยู่อย่างปลอดภัยจากอันตรายของยาเสพติด เช่น สถานศึกษา สถานประกอบการ ชุมชน และหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ

นโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี 3) ยุทธศาสตร์ด้านการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพคน

การศึกษาและการเรียนรู้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสากล ...

- พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

- พัฒนาคุณภาพครู โดยพัฒนาระบบการสรรหา พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน และทักษะในการสื่อสาร และปฏิรูปการเรียนรู้เน้นสื่อและการเรียนรู้ร่วมกัน

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 การศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานฯ ที่รัฐต้องจัดให้เพื่อ พัฒนาคนไทยทุกช่วงวัย ให้มีความเจริญงอกงาม เพื่อเป็นต้นทุนทางปัญญาที่สำคัญในการพัฒนาทักษะ คุณลักษณะ และสมรรถนะในการประกอบสัมมาอาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่าง มีความสุข อันจะนำไปสู่เสถียรภาพ และความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติที่ต้องพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า ทัดเทียมนานาประเทศในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์

- การเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพทุนมนุษย์ “คนไทยใฝ่ดี มีวินัย สร้างสรรค์นวัตกรรม พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน”

- ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีการพัฒนาทักษะทางสมองและทักษะทางสังคมที่เหมาะสม พัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์หาคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน

พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562

มาตรา 3 “เด็กปฐมวัย” หมายความว่า เด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่าหกปีบริบูรณ์ และให้หมายความรวมถึง เด็กซึ่งต้องได้รับการพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา

มาตรา 5 การพัฒนาเด็กปฐมวัย

(1) ให้มารดาได้รับการดูแลในระหว่างตั้งครรภ์ เพื่อให้บุตรที่อยู่ในครรภ์มีสุขภาพและ พัฒนาการที่ดี

(2) ให้เด็กปฐมวัยอยู่รอดปลอดภัยและได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการล่วงละเมิดไม่ว่า ในทางใด

(3) ให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ครบถ้วน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ อย่างสอดคล้องกับหลักการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลและความต้องการจำเป็นพิเศษ

(4) สร้างคุณลักษณะให้เด็กปฐมวัยมีอุปนิสัยใฝ่ดี มีคุณธรรม มีวินัย ใฝ่รู้ มีความคิด สร้างสรรค์ และสามารถซึมซับสุนทรียะและวัฒนธรรมที่หลากหลายได้

(5) บ่มเพาะเจตคติของเด็กปฐมวัยให้เคารพคุณค่าของบุคคลอื่น มีจิตวิญญาณของการอยู่ ร่วมกัน ในสังคมอย่างเสมอภาค และมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

(6) ให้ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้รับความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีในการพัฒนาเด็กปฐมวัย (CPA)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 จัดทำขึ้นโดยยึดปรัชญาการศึกษาปฐมวัย วิสัยทัศน์ หลักการ บนพื้นฐานแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยสากล และ ความเป็นไทย ครอบคลุมการ อบรมเลี้ยงดู การพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อ

ธรรมชาติและพัฒนาการวัยของเด็ก โดยกำหนดสาระสำคัญไว้ให้สถานศึกษายึดเป็นแนวทาง เพื่อดำเนินการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนเรื่องปรัชญาการศึกษา ปฐมวัย วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย

7 คุณลักษณะที่พึงประสงค์

- คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ สภาพที่พึงประสงค์ เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี / 12 มาตรฐาน

- คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ เด็กอายุ 3 – 6 ปี การจัดเวลาเรียน

และสาระการเรียนรู้ : ประสบการณ์สำคัญ – สาระที่ควรเรียนรู้

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 จัดทำขึ้นเพื่อสถานศึกษาปฐมวัย ได้มีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 ไปใช้สู่การปฏิบัติ สามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น บริบทความต้องการของสถานศึกษา และบรรลุจุดหมาย

แนวคิดการพัฒนาสมองส่วนหน้า : EF ของหลักสูตรฯ

สำหรับช่วงปฐมวัยเป็นโอกาสที่สำคัญในการพัฒนาทักษะสมอง หรือ EF (Executive Function) ซึ่งเป็นกระบวนการทางความคิดของสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่เกี่ยวกับการคิด ความรู้สึก และการกระทำ โดยสมองส่วนนี้กำลังพัฒนามากที่สุด เป็นช่วงของการพัฒนาความสามารถ ในการคิด การจัดระเบียบตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ การคิดไตร่ตรอง การควบคุมอารมณ์ การยืดหยุ่นทางความคิด การใส่ใจ จดจ่อ การวางแผน การตั้งเป้าหมาย ความมุ่งมั่น การจดจำ การเรียกใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับความสำคัญของเรื่องต่าง ๆ และการลงมือทำอย่างเป็นขั้นตอนจนสำเร็จ

ทักษะสมอง : EF จึงเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนในชีวิตประจำวันของเด็กผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ หลากหลายที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ลงมือทำ เพื่อให้เกิดความพร้อม และมีทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในอนาคต

การเพิ่มเติมความสำคัญของ EF ลงในหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดกิจกรรมเสริมทักษะ EF : Executive Functions

กลุ่มปฐมวัยต้องสร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติด ด้วยกระบวนการกลมกลืนทางสังคม (Socialization) การสร้างความภาคภูมิใจ (Self Esteem) สติปัญญา (Intelligence) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient)

ดังนั้น ครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนขั้นอนุบาล และครูพี่เลี้ยงในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นบุคคลสำคัญต่อการเลี้ยงดูและกลมกลืนความคิดให้กับเด็กในช่วง ปฐมวัย จึงจำเป็นต้องพัฒนาความรู้และทักษะของครูและครูพี่เลี้ยง ให้มีความรู้ ความเข้าใจและสามารถสร้างเสริมพื้นฐานภูมิคุ้มกัน ยาเสพติดตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ เครื่องมือต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อนิทาน เกม เพลง การเล่าเรื่อง

การเล่น การทำสิ่งของจากวัสดุ การฝึกทักษะชีวิต การประดิษฐ์งานสร้างสรรค์ ฯลฯ ซึ่งสามารถเสริมสร้างพัฒนาการ ทางความคิด อารมณ์ และจิตใจ ที่เหมาะสมแก่เด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่สามารถขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพ ตามที่มุ่งหวัง ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กร/สถานประกอบการที่รับช่วงผู้จบการศึกษาเข้าศึกษาต่อ หรือรับเข้าทำงาน มีความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีคุณภาพได้มาตรฐาน แม้จะไม่เท่ากันแต่ก็แตกต่างกันไม่มากนัก นักเรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาทุกแห่งมีความรู้ ความสามารถมีทักษะและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนด ในการจัดการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพตามที่คาดหวังกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในปัจจุบันและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

มีหน่วยงานและนักวิชาการได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2552 : 3) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคม โดยส่วนรวมว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554 : 2) กล่าวถึง การประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นระบบมีคุณภาพตามมาตรฐาน ผู้ที่จบการศึกษามีคุณภาพตามที่มุ่งหวัง ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กร/สถานประกอบการที่รับช่วงผู้จบการศึกษาเข้าศึกษาต่อหรือรับเข้าทำงาน มีความมั่นใจว่าการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพ

สำนักทดสอบทางการศึกษา (2553 : 2) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา เพราะเป็นระบบที่สร้างความมั่นใจว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษา มีความรู้ ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตร และสังคมต้องการ

สถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา (2562 : 1-2) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง กระบวนการในการควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพ และประเมินคุณภาพอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มั่นใจว่า คุณภาพการศึกษาได้รับการรักษาหรือได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมเพิ่มพูน เพื่อให้ได้ผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตามลักษณะที่พึงประสงค์ การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) มีคำที่เกี่ยวข้อง 4 คำ คือ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) การรับรองคุณภาพ (Quality Accreditation) และการประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) หมายถึง กระบวนการหรือกลไกภายในสถาบันหรือระบบ ที่มีไว้เพื่อมั่นใจว่า การปฏิบัติงานบรรลุถึงมาตรฐานแห่งคุณภาพ การดำเนินงาน ได้ตามแผนที่วางไว้อย่างรัดกุม ทุกขั้นตอน เพื่อกำกับดูแลและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุตามเกณฑ์ที่กำหนด

2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) หมายถึง การตรวจสอบการดำเนินการการควบคุมคุณภาพโดยหน่วยงานภายในหรือภายนอกก็ได้ ว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นหรือไม่ เป็นกระบวนการตรวจสอบว่าสถาบันอุดมศึกษามีกลไกที่เหมาะสมในการควบคุมคุณภาพ แบ่งออกเป็น

2.1 การตรวจสอบคุณภาพภายใน (Internal Quality Audit) ซึ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพ โดยตัวเองตามเกณฑ์ที่ตนกำหนดขึ้น

2.2 การตรวจสอบคุณภาพโดยภายนอก (External Quality Audit) เป็นการตรวจสอบคุณภาพโดยหน่วยงาน/กลุ่มภายนอก ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น

3. การรับรองคุณภาพ (Quality Accreditation) หมายถึง การรับรองหรือไม่รับรองคุณภาพตามมาตรฐาน โดยการประเมินว่าสถานศึกษาได้ดำเนินการครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

4. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) หมายถึง กระบวนการประเมินผลการดำเนินการของสถาบันการศึกษาโดยภาพรวมว่า เมื่อได้มีการใช้ระบบการประกันคุณภาพ หรือระบบควบคุมคุณภาพแล้ว ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพอย่างน้อยเพียงใด การประเมินคุณภาพเป็นการหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพของผลผลิต/บริการของหน่วยงานตามเกณฑ์ที่กำหนด การปรับปรุงคุณภาพเป็นการปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติงานในทางที่ดีขึ้น ให้เกิดประสิทธิภาพ/ผลมากขึ้น

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบคุณภาพภายในและโดยภายนอก แล้วตัดสินใจตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก่อนเป็นการล่วงหน้า เป็นการประกันว่าสถาบันดำเนินงานได้บรรลุตามพันธกิจและเป็นไปตามความคาดหวังของนักเรียน ผู้ปกครอง ผู้สนับสนุน หรือสังคมโดยรวม ดังนั้น การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการในการควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพ ประเมินคุณภาพ และพัฒนาคุณภาพ เพื่อให้มั่นใจว่า การศึกษามีคุณภาพบรรลุตามเกณฑ์ที่กำหนด และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถาบันเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันนั้น

การประกันคุณภาพภายนอก หมายถึง การดำเนินการตามระบบควบคุมคุณภาพภายในพร้อมทั้งการตรวจสอบและการประเมินผลทั้งระบบ โดยหน่วยงานภายนอกเพื่อประกันว่าสถาบันการศึกษาดำเนินการภารกิจหลักได้อย่างมีคุณภาพ การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการประกันว่าสถาบันการศึกษาดำเนินการตามภารกิจหลักได้อย่างมีคุณภาพ

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการที่สถานศึกษาดำเนินการตามปกติ โดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ และจัดให้มีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน โดยบุคลากรของสถานศึกษาเองหรือหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา

3.2 ประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2554 : 2-3) ได้แบ่งประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาภายใน (Internal Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายใน โดยวงจร PDCA (Plan - Do- Check - Act) เป็นการปฏิบัติโดยบุคลากรของสถาบันการศึกษาหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันการศึกษานั้นๆ

2. การประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก (External Quality Assurance) หมายถึง การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอก ที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และเป็นการพัฒนาให้มีคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษานั้นๆ

พระมหากิตติศักดิ์ สิริวฑฒโก (หนูสุรา) (2561 : 17-18; อ้างอิงจาก อุทุมพร จามรมาน, 2544 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ระบุถึงประเภทของการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. ประกันภายใน หมายถึง การประเมินผล และการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

2. ประกันภายนอก หมายถึง การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรองเพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และให้มีการ พัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ระบบ และกลไก หมายถึง ขั้นตอนการ ดำเนินงานต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกัน อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยบุคลากร ทรัพยากร กฎเกณฑ์ มาตรการ แนวปฏิบัติ และปัจจัยต่างๆ เป็นกลไกให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย

สอดคล้องกับ บัญชา แสทวิ (2560 : 6-4) ได้ระบุว่า การประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัย เป็นการดำเนินงานจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาตามปกติที่มีมาตรฐานสถานศึกษาเป็นเป้าหมาย เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยมีการวางแผนกลยุทธ์ที่แสดงถึงความรับผิดชอบ ต่อการดำเนินงาน จึงทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญต่อเด็กปฐมวัย พ่อแม่ ผู้ปกครอง สถานศึกษา และชุมชน ผลของการประกันคุณภาพจะทำให้สถานศึกษามีการพัฒนาและทราบ ความก้าวหน้าของคุณภาพการศึกษาปฐมวัยของตนเอง ทั้งนี้เพื่อรายงานให้ภาครัฐและเอกชนได้รับทราบ และเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่เด็กปฐมวัย พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม การประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) การประกันคุณภาพภายใน เป็นการ ประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดย บุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น และ 2) การประกันคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินผล และ การติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงาน รับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงาน ดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของ สถานศึกษา นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ การประกัน คุณภาพภายในดำเนินการในลักษณะของระบบการประกันคุณภาพภายในที่ประกอบด้วย 3 ระบบ ย่อย คือ

1. การประเมินคุณภาพภายใน เป็นการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษา การติดตาม และ การตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกำหนด สำหรับการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งกระทำโดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นหรือโดยหน่วยงานต้นสังกัด ที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา

2. การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการติดตามตรวจสอบความก้าวหน้า ของการปฏิบัติตามแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจัดทำรายงานติดตามตรวจสอบคุณภาพ การศึกษา พร้อมทั้งเสนอแนะมาตรการเร่งรัดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. การพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษาเข้าสู่คุณภาพที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ โดยมีการกำหนดตามมาตรฐานการศึกษา การจัดระบบและโครงสร้างการวางแผนและการดำเนินงานตามแผน รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกคน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา แบ่งได้เป็นการประเมินคุณภาพภายใน การประกันคุณภาพภายนอก และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.3 หลักการสำคัญเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2552 : 5) ได้ระบุถึงหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ว่า หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาไม่ใช่เป็นกระบวนการ ที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติ โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผนตรวจสอบประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารครู อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้มีผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดี มีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

บัญชา แสหนทวิ (2560 : 6-17 – 6-20) ระบุว่า การประกันคุณภาพการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยภาพรวมมีหลักการ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมิน และร่วมรับผิดชอบต่อจัดการศึกษาของสถานศึกษา เนื่องจากการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา เช่น ผู้บริหาร ครูอาจารย์ บุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา ในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน เขตพื้นที่การศึกษา หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด

ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

2. การกระจายอำนาจ สถานศึกษาจะพัฒนาคุณภาพให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อสถานศึกษา มีความเป็นอิสระเพียงพอที่จะคิดและตัดสินใจ ทั้งด้านการบริหาร วิชาการ และค่าใช้จ่ายประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาสู่สถานศึกษาและท้องถิ่นให้มากที่สุด

3. ความรับผิดชอบ การแสดงความรับผิดชอบต่อสามารถตรวจสอบได้ เนื่องจากการศึกษา มิใช่เรื่องของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น จึงต้องสร้างให้ทุกคนมีสำนึกในหน้าที่ของตนที่มีต่อการศึกษา เช่น หน้าที่ของความเป็น พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู นอกจากนี้ กระบวนการทำงานและผลงานของสถานศึกษา แห่งนั้น จะต้องสามารถตรวจสอบได้ ทุกเมื่อโดยประชาชน ชุมชน และสังคม

4. การบริหารงานแบบบูรณาการ การดำเนินงานของสถานศึกษาที่บูรณาการระบบการ ประกันคุณภาพการศึกษาให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากร ในสถานศึกษา ไม่ใช่กระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดย สถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และแผนปฏิบัติการประจำปีที่มีเป้าหมายชัดเจน ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้ มีการตรวจสอบ ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็น ระบบ มีความโปร่งใสและมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน

5. ตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุง สถานศึกษาดำเนินการตรวจสอบการดำเนินงานทั้ง ระบบด้วยตนเอง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษา พร้อมทั้งรายงานผลต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และหน่วยงานต้นสังกัด

6. ความต่อเนื่อง ยั่งยืน การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การตรวจสอบทั้งภายในและ ภายนอก ในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผนเพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

จากหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัยโดยภาพรวมดังกล่าวข้างต้น จะเห็น ได้ว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกที่จะทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการ จัดการศึกษาได้มีโอกาสช่วยกันดำเนินงานให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัด การศึกษาปฐมวัย

ในส่วนของหลักการของการประกันคุณภาพภายในของหน่วยงานต้นสังกัด และหลักการ ของการประกันคุณภาพภายในของการศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการของการประกันคุณภาพภายในของหน่วยงานต้นสังกัด การประกันคุณภาพภายในของหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษาปฐมวัย ควรยึดหลักการของการมีส่วนร่วม โดยที่หน่วยงานต้นสังกัดต้องส่งเสริม สนับสนุน และเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตามประเมินผล พัฒนา ปรับปรุง ผลักดันให้สถานศึกษาปฐมวัยมีคุณภาพ นอกจากนี้ หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดทำแนวทางต่างๆ เช่น แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาปฐมวัย ให้สถานศึกษาปฐมวัยได้มีและใช้เป็นแนวทางการพัฒนา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาปฐมวัยในสังกัดต่อไป

2. หลักการของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มี 3 ประการ คือ

2.1 ความรับผิดชอบ สถานศึกษาดำเนินการสร้างการประกันคุณภาพภายใน โดยคำนึงถึงหลักการเกี่ยวกับความรับผิดชอบ เนื่องจากสถานศึกษามีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัย โดยสถานศึกษาร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการศึกษาปฐมวัยให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับเด็กปฐมวัย

2.2 การบริหารงานแบบบูรณาการ สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน โดยจัดให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคคลทุกคนในสถานศึกษา และเป็นการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้ มีการตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

2.3 การมีส่วนร่วม สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา คือ ผู้บริหาร ครูและบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ชุมชน เครือข่าย เขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล พัฒนา ปรับปรุง ช่วยสนับสนุนส่งเสริม ให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จะเห็นได้ว่าในส่วนของหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาดังกล่าวข้างต้น มีจุดมุ่งหมายที่ตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญ โดยสถานศึกษาจะต้องนำหลักการของความรับผิดชอบ การบริหารงานแบบบูรณาการ และการมีส่วนร่วม มาใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดไว้

การประกันคุณภาพภายนอกมีหลักการ ดังนี้

1. ยึดหลักความเที่ยงตรง เป็นธรรม และโปร่งใส มีหลักฐานข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง และมีความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้
2. สร้างความสมดุลระหว่างเสรีภาพทางการศึกษากับจุดมุ่งหมายและหลักการการศึกษาของชาติ โดยให้มีเอกภาพเชิงนโยบาย ซึ่งสถานศึกษาสามารถกำหนดเป้าหมายเฉพาะ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เต็มตามศักยภาพของสถานศึกษาและผู้เรียน
3. ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือกับสถานศึกษาในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา
4. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการประเมินคุณภาพ และพัฒนาการจัดการศึกษาของรัฐ เอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัวยุทธศาสตร์ชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น
5. คำนึงถึงความเป็นอิสระ เสรีภาพทางวิชาการ เอกสิทธิ์ ปรชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของสถานศึกษา

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้นมีเป้าหมายสำคัญ คือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด โดยบุคลากรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีแบบแผน และมีگردำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

3.4 กระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษานั้น ได้มีนักวิชาการให้แนวคิดไว้ ดังนี้

นิติธร ปิลวาสน์ (<http://taamkru.com/th/การประกันคุณภาพการศึกษา>, 2563) ได้กล่าว ว่ากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 3 กระบวนการ ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นกระบวนการดำเนินการของหน่วยงานต้นสังกัด และสถาบันการศึกษาในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ หลังจากนั้นหน่วยงานต้นสังกัด และสถาบันการศึกษาจัดทำแผน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนดไว้ในด้านการพัฒนาหลักสูตร สื่อการพัฒนาครู และบุคลากร ธรรมเนียมสถานศึกษา ระเบียบการสอน การแนะแนว การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล ทั้งนี้จะเน้นระบบ และกลไกการปฏิบัติงานตามแผน ติดตาม กำกับการดำเนินงานอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

2. การตรวจสอบ (Quality Audit) เป็นการดำเนินการของสถาบันการศึกษา และหน่วยงาน ต้นสังกัด ในการยืนยันเป้าหมายที่กำหนด มุ่งไปสู่มาตรฐานที่ต้องการ โดยการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเองของสถาบันการศึกษา เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และรายงานผลต่อผู้ปกครอง และผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

2.2 การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถาบันการศึกษา โดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อส่งเสริมสนับสนุน และ/หรือใช้มาตรการในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินค่าระดับคุณภาพของกิจกรรมเฉพาะอย่างในหน่วยงาน เช่น คุณภาพการจัดการศึกษา คุณภาพของงานวิจัย คุณภาพของการสอน เป็นต้น

3.1 การประเมินคุณภาพภายในจะใช้วิธีการศึกษาตนเอง (Self Study) และการประเมินตนเอง (Self Assessment)

3.2 ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอกเป็นการดำเนินงาน โดยสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา เพื่อประเมินผล และรับรองว่าสถาบันการศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ วิทยาลัย บุนนาค (2559 : 40; อ้างอิงจาก กรมสามัญศึกษา, 2547 : 10) ได้กำหนดโครงสร้างการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย กระบวนการที่พัฒนาที่สำคัญ 3 ส่วนคือ

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) ได้แก่ การดำเนินการในลักษณะต่อไปนี้

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานการศึกษา

2. การตรวจสอบคุณภาพ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา (Internal Quality Audit and Intervention) ประกอบด้วย

2.1 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2.2 การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

2.3 การติดตาม ตรวจสอบและประเมินในภาพรวมของกระทรวง

3. การประเมินและรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

อรรถพร ศิริธรรมจักร (2561 : 8) ได้ระบุเกี่ยวกับกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในว่า การประกันคุณภาพการศึกษาภายในมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้สถาบันตรวจสอบและประเมินการดำเนินงาน ตามระบบและกลไกที่ได้กำหนดขึ้น เพื่อที่จะได้ทราบสถานภาพของสถาบัน และนำไปกำหนดแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

ดังกล่าวนี้จะต้องมีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินการ และ 3) การรายงาน

1. การเตรียมการ เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเตรียมความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยขั้นตอนการเตรียมการมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

การเตรียมความพร้อมของบุคลากร โดยต้องสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการประกันคุณภาพภายในและการทำงานเป็นทีม ซึ่งจะจัดทำการศึกษาชี้แจงทำความเข้าใจโดยใช้บุคลากรภายในสถานศึกษาหรือวิทยากรมืออาชีพจากภายนอก โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมรับทราบพร้อมกันและต้องพัฒนาความรู้ทักษะเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในให้บุคลากรทุกคนเกิดความมั่นใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการในแต่ละปี ต่อมาเน้นเนื้อหาการกำหนดกรอบและแผนการประเมิน การสร้างเครื่องมือประเมิน และการรวบรวมข้อมูลในช่วงท้ายเน้นเรื่องเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการประเมินและการเขียนรายงานผล การประเมินตนเอง

การแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบในการประสานงาน กำกับดูแล ช่วยเหลือ สนับสนุน ให้ทุกฝ่ายทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงเป็นทีม โดยการตั้งคณะกรรมการพิจารณาตามแผนภูมิโครงสร้างการบริหารซึ่งฝ่ายที่รับผิดชอบงานใด ควรเป็นกรรมการรับผิดชอบการพัฒนา และประเมินคุณภาพงานนั้น

2. การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ประกอบด้วย ขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอนตามทฤษฎีวงจรบริหารของ Deming (Deming Circle Wheel) ได้แก่ 1) การวางแผน (Plan) 2) การปฏิบัติตามแผน (Do) 3) การตรวจสอบ (Check) และ 4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Act) สำหรับขั้นตอนการดำเนินงานตามทฤษฎี วงจรบริหารของ Deming ในบริบทของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในมีรายละเอียดดังนี้

การวางแผน (Plan) ได้แก่ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปี แผนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา แผนการประเมินคุณภาพและแผนงบประมาณ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย แนวทางการดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบงาน ระยะเวลาและทรัพยากรที่ต้องใช้โดยนำผลการประเมินปีก่อนหน้ามาใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนด้วย กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบประกันคุณภาพหรือตัวบ่งชี้หรือเกณฑ์การประเมินจะต้องมีการประกาศให้ทุกหน่วยงานในสถาบันได้รับทราบและถือปฏิบัติโดยทั่วกันก่อนเริ่มปีการศึกษา

การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นการดำเนินงานและเก็บข้อมูลบันทึกผลการดำเนินงานตลอดปีการศึกษา ซึ่งในขณะดำเนินการต้องมีการเรียนรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา และผู้บริหารควรให้การส่งเสริมและ

สนับสนุนบุคลากร ในการดำเนินงานจัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติ กำกับ ติดตามการทำงานทั้งระดับบุคลากร รายกลุ่ม รายหมวด และให้การนิเทศ

การตรวจสอบประเมินผล (Check) เป็นการดำเนินการประเมินคุณภาพในระดับภาควิชา คณะ วิชาหรือหน่วยงานเทียบเท่าและสถาบัน โดยการประเมินต้องจัดวางกรอบการประเมินจัดหาหรือจัดทำ เครื่องมือ จัดเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล แปลความข้อมูล และการตรวจสอบ ปรับปรุงคุณภาพ การประเมิน การตรวจสอบประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เพราะจะทำให้ได้ ข้อมูลย้อนกลับที่แสดงว่าการดำเนินงานที่ผ่านมา บรรลุเป้าหมายเพียงใด

การนำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (Act) เมื่อแต่ละฝ่ายประเมินผลเสร็จแล้วจะส่งผลให้ คณะกรรมการรับผิดชอบนำข้อมูล ข้อเสนอแนะ และผลการประเมินของคณะกรรมการประเมิน คุณภาพภายในไปวิเคราะห์ สังเคราะห์และแปลผล แล้วนำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้องเพื่อนำไปปรับปรุง การปฏิบัติงานของผู้บริหารและบุคลากร นำไปวางแผนในระยะต่อไป และจัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศ หรือการเขียนรายงานประเมินตนเอง

3. ขั้นการจัดทำรายงานประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี เมื่อสถานศึกษาดำเนินการ ประเมินผลภายในเสร็จแล้วจะจัดทำรายงาน โดยเริ่มจากรวบรวมผลการดำเนินงานและผลการ ประเมินมาวิเคราะห์จำแนกตามมาตรฐานการศึกษาและเขียนรายงาน

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการบริหารจัดการเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ต้องการโดยผู้บริหารและครูใน สถานศึกษาร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน ให้เป็นส่วน หนึ่งของกระบวนการบริหารและการทำงาน จะต้องคำนึงถึงเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ในการดำเนินงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความตระหนัก เข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และร่วมคิดร่วมทำ รวมทั้งจะต้องมีการทำงานเป็นทีม โดยบุคลากรทุกคนในสถานศึกษาต้องได้รับการเตรียมความพร้อมให้ มองเห็นคุณค่า และมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน และดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องร่วมกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา โดยมีการติดตามและกำกับดูแล การดำเนินการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ

3.5 การประกันคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบน พื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็ก แต่ละคน ให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยความรัก ความเอื้อ ออาทร และความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตลอดจนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่เด็กกับผู้สอนเด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนาและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านเป็นองค์รวมมีคุณภาพและเต็มตามศักยภาพโดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นอย่างมีความหมายและมีกิจกรรมที่หลากหลายได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข
5. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็กระหว่างสถานศึกษากับ พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3.5.1 มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย พ.ศ. 2561

มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กระทรวงมหาดไทยประกาศให้ใช้ได้ยึดหลักปรัชญา หลักการจัดการศึกษา สอดคล้องกับมาตรฐานชาติ มาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ คุณภาพของเด็ก กระบวนการบริหารและการจัดการและการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญและข้อกำหนดในกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 การกำหนดมาตรฐานการศึกษาจึงเน้นที่กำหนดเกณฑ์การตัดสินคุณภาพของมาตรฐานมี 5 ระดับ คือ ระดับกำลังพัฒนาระดับปานกลาง ระดับดี ระดับดีเลิศ และระดับยอดเยี่ยม รายละเอียดของแต่ละมาตรฐานการศึกษาแต่ละระดับ ประเด็นพิจารณา และระดับคุณภาพ ดังนี้ (กระทรวงมหาดไทย. กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2562 : 8-14)

มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย พ.ศ. 2561 มีจำนวน 3 มาตรฐาน 14 ประเด็นพิจารณา ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ

มาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

รายละเอียดแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก

1.1 มีพัฒนาการด้านร่างกาย แข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดี และดูแลความปลอดภัยของตนเองได้

1.2 มีพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ควบคุม และแสดงออกทางอารมณ์ได้

1.3 มีพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

1.4 มีพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้ มีทักษะการคิดพื้นฐาน และแสวงหาความรู้ได้

คำอธิบาย

มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของเด็ก

ผลพัฒนาการเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

1.1 มีพัฒนาการด้านร่างกาย แข็งแรง มีสุขนิสัยที่ดี และดูแลความปลอดภัยของตนเองได้ เด็กมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน เคลื่อนไหวร่างกายคล่องแคล่ว ทรงตัวได้ดี ใช้มือและตาประสานสัมพันธ์ได้ดี ดูแลรักษาสุขภาพอนามัยส่วนตนและปฏิบัติตนเป็นนิสัย ปฏิบัติตนตามข้อตกลงเกี่ยวกับความปลอดภัย หลีกเลี่ยงสภาวะที่เสี่ยงต่อโรค สิ่งเสพติด และระวังภัยจากบุคคล สิ่งแวดล้อม และสถานการณ์ที่เสี่ยงอันตราย

1.2 มีพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ควบคุม และแสดงออกทางอารมณ์ได้ เด็กกล้าแฉ่งแจ่มใส แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้เหมาะสม รู้จักยับยั้งชั่งใจ อดทนในการรอคอย ยอมรับและพอใจในความสามารถ และผลงานของตนเองและผู้อื่น มีจิตสำนึกและค่านิยมที่ดี มีความมั่นใจ กล้าพูดกล้าแสดงออก ช่วยเหลือแบ่งปัน เคารพสิทธิ รู้หน้าที่รับผิดชอบ อดทนอดกลั้น ซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรมจริยธรรมตามที่สถานศึกษากำหนด ชื่นชมและมีความสุขกับ ศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

1.3 มีพัฒนาการด้านสังคม ช่วยเหลือตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เด็กช่วยเหลือตนเองในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน มีวินัยในตนเอง ประหยัดและพอเพียง มีส่วนร่วมดูแลรักษา สิ่งแวดล้อมในและ นอกห้องเรียน มีมารยาทตามวัฒนธรรมไทย เช่น การไหว้ การยืมทักทาย และมีสัมมาคารวะกับผู้ใหญ่ เป็นต้น ยอมรับหรือเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ความคิด พฤติกรรม พื้นฐานครอบครัว เชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม เป็นต้น เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ แก้ไขข้อขัดแย้ง โดยปราศจากการใช้ความรุนแรง

1.4 มีพัฒนาการด้านสติปัญญา สื่อสารได้ มีทักษะการคิดพื้นฐาน และแสวงหาความรู้ได้ เด็กสนทนาโต้ตอบและเล่าเรื่องให้ผู้อื่นเข้าใจ ตั้งคำถามในสิ่งที่ตนเองสนใจหรือ สงสัย และพยายาม ค้นหาคำตอบ อ่านนิทาน และเล่าเรื่องที่ตนเองอ่านได้เหมาะสมกับวัย มีความสามารถในการคิดรวบยอด การคิดเชิงเหตุผลทางคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ การคิดแก้ปัญหาและสามารถตัดสินใจในเรื่องง่ายๆ ได้ สร้างสรรค์ผลงานตามความคิดและจินตนาการ เช่น งานศิลปะ การเคลื่อนไหวท่าทาง การเล่นอิสระ

เป็นต้น และใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น แวนขยาย แม่เหล็ก กล้องดิจิทัล เป็นต้น เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ และแสวงหาความรู้ได้

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ

- 2.1 มีหลักสูตรครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น
- 2.2 จัดครูให้เพียงพอกับชั้นเรียน
- 2.3 ส่งเสริมให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์
- 2.4 จัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ อย่างปลอดภัย และเพียงพอ
- 2.5 ให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์
- 2.6 มีระบบบริหารคุณภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม

คำอธิบาย

มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ

สถานศึกษาดำเนินการบริหารและจัดการสถานศึกษาที่ครอบคลุมด้านวิชาการ ด้านครู และบุคลากร ด้านข้อมูลสารสนเทศ ด้านสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ และด้านระบบประกันคุณภาพภายใน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการกำกับติดตาม การดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อสร้างความมั่นใจต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา

2.1 มีหลักสูตรครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น สถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษาที่ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยโดยสถานศึกษา ออกแบบการจัดประสบการณ์ที่เตรียมความพร้อมอย่างเป็นองค์รวมและเหมาะสมตามวัยเน้นการเรียนรู้ ผ่านการเล่นและการลงมือปฏิบัติ ตอบสนองความต้องการและความแตกต่างของเด็กปกติ และ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น

2.2 จัดครูให้เพียงพอกับชั้นเรียน สถานศึกษาจัดครูให้เหมาะสมกับภารกิจการเรียนการสอนหรือจัดครูที่จบการศึกษาปฐมวัยหรือผ่านการอบรมการศึกษาปฐมวัยอย่างพอเพียงกับชั้นเรียน

2.3 ส่งเสริมให้ครูมีความเชี่ยวชาญด้านการจัดประสบการณ์ พัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์และออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา มีทักษะในการจัดประสบการณ์ และการประเมินพัฒนาการเด็ก ใช้ประสบการณ์สำคัญในการออกแบบการจัดกิจกรรมมีการสังเกตและ ประเมินพัฒนาการเด็ก เป็นรายบุคคล มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กและครอบครัว

2.4 จัดสภาพแวดล้อมและสื่อเพื่อการเรียนรู้ อย่างปลอดภัยและเพียงพอ สถานศึกษา จัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนที่คำนึงถึงความปลอดภัย ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เป็น รายบุคคลและกลุ่ม เล่นแบบร่วมมือร่วมใจ มีมุมประสบการณ์หลากหลาย มีสื่อการเรียนรู้ เช่น ของเล่น

หนังสือนิทาน สื่อจากธรรมชาติ สื่อสำหรับเด็ก มุด ลอด ปีนป่าย สื่อเทคโนโลยี สื่อเพื่อการสืบเสาะหาความรู้

2.5 ให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์สำหรับครู สถานศึกษาอำนวยความสะดวก และให้บริการสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ วัสดุ และอุปกรณ์เพื่อสนับสนุนการจัดประสบการณ์และพัฒนาครู

2.6 มีระบบบริหารคุณภาพที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สถานศึกษา กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยและอัตลักษณ์ที่สถานศึกษากำหนด จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับมาตรฐานที่สถานศึกษากำหนดและดำเนินการตามแผน มีการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพภายในสถานศึกษา ติดตามผลการดำเนินงานและจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปี นำผลการประเมินไปปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและจัดส่งรายงานผลการประเมินตนเอง ให้หน่วยงานต้นสังกัด

มาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

3.1 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล เต็มศักยภาพ

3.2 สร้างโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เล่น และปฏิบัติอย่างมีความสุข

3.3 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัย

3.4 ประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพจริงและนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปปรับปรุงการจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็ก

คำอธิบาย

มาตรฐานที่ 3 การจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ

ครูจัดประสบการณ์ให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล เต็มศักยภาพ รู้จักเด็กเป็นรายบุคคลและสร้างโอกาสให้เด็กทุกคนได้รับประสบการณ์ตรง เล่นและลงมือกระทำผ่านประสาทสัมผัส จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัย มีการติดตามและประเมินผลพัฒนาการเด็กอย่างเป็นระบบ

3.1 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล เต็มศักยภาพ ครูวิเคราะห์ข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล จัดทำแผนการจัดประสบการณ์จากการวิเคราะห์มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการเด็กครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ไม่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว

3.2 สร้างโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เล่น และปฏิบัติอย่างมีความสุข ครูจัดประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิม ให้เด็กมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมอย่างอิสระตามความ

ต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ตอบสนองต่อวิธีการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคลหลากหลายรูปแบบ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เด็กได้เลือกเล่น เรียนรู้ ลงมือกระทำ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

3.3 จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้สื่อ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัยครูจัด ห้องเรียน ให้สะอาด อากาศถ่ายเท ปลอดภัย มีพื้นที่แสดงผลงานเด็ก พื้นที่ สำหรับมุมประสบการณ์และการจัดกิจกรรม เด็กมีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน เช่น ป้ายนิเทศ การดูแลต้นไม้ เป็นต้น ครูใช้สื่อและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับช่วงอายุ ระยะเวลาสนใจ และวิธีการเรียนรู้ของเด็ก เช่น กล้องดิจิทัล คอมพิวเตอร์สำหรับการเรียนรู้กลุ่มย่อย สื่อของเล่นที่กระตุ้นให้คิดและหาคำตอบ เป็นต้น

3.4 ประเมินพัฒนาการเด็กตามสภาพจริง และนำผลการประเมินพัฒนาการเด็กไปปรับปรุงการจัดประสบการณ์และพัฒนาเด็ก ครูประเมินพัฒนาการเด็กจากกิจกรรมและกิจวัตรประจำวันด้วยเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลายไม่ใช้แบบทดสอบวิเคราะห์ผลการประเมินพัฒนาการเด็ก โดยผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และนำผลการประเมินที่ได้ไปพัฒนาคุณภาพเด็กและแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดประสบการณ์ที่มีประสิทธิภาพ

5.3.2 มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

คณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป) ได้เห็นชอบให้คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย จัดทำมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติขึ้นเป็นมาตรฐานกลางให้ทุกหน่วยงานใช้ร่วมกันในการประเมิน เพื่อพัฒนาคุณภาพการบริการดูแลพัฒนา และจัดการศึกษาสำหรับเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงก่อนเข้าประถมศึกษา โดยมีการประสานงานคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจฯ ทั้งสองคณะ (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและอนุบาล) ร่วมกับคณะทำงานปรับปรุงมาตรฐานฯ คณะอนุกรรมการประสานและส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กดยช.) นับว่าเป็นการปรับกระบวนทัศน์ ให้ใช้เด็กเป็นที่ตั้งของการกำหนดมาตรฐาน คำนึงถึงการตอบสนองต่อสิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับ ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานการพัฒนามนุษย์แทนการใช้บริบทหรือหน่วยงานต้นสังกัดเป็นที่ตั้ง การมีมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติฉบับเดียวเป็นมาตรฐานกลางให้ทุกหน่วยงานร่วมจัดทำ ร่วมใช้เป็นหลักประเมินการดำเนินงานให้เป็นแนวทางเดียวกันและประสานงาน เพื่อมุ่งเป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาคุณภาพ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดทำคู่มือมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ที่ชัดเจนสามารถนำไปใช้ประเมินเพื่อพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทต่างๆ โดยผู้ใช้มีภูมิหลังและมาจากต้นสังกัดที่แตกต่างกัน การจัดทำคู่มือ อันนำไปสู่การปฏิบัติ ดำเนินตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้ง 3 ด้าน ตามตัวบ่งชี้ และแบบประเมินต้องสร้างความเข้าใจ มีข้อมูลที่เหมาะกับการใช้งานและแหล่งอ้างอิงเพื่อเป็นแนวทางสู่การปฏิบัติอย่างทั่วถึง นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัย สร้างรากฐานที่แข็งแรงของพลเมืองคุณภาพต่อไป

การขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

1. สร้างการรับรู้ ความเข้าใจ กระบวนการประเมิน ประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติด้วยการใช้มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ สำหรับบุคลากรผู้รับผิดชอบ ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัยใน 4 กระทรวงหลัก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

2. จัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ เพื่อบูรณาการการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม

3. ดำเนินการให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ 4 กระทรวง และภาคีเครือข่ายดำเนินงานตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติอย่างทั่วถึง เช่น เผยแพร่ในระบบสารสนเทศและเทคโนโลยี ในเว็บไซต์ออนไลน์ สร้างความตระหนักในสื่อสาธารณะเพื่อให้ครอบครัวและสังคมมีส่วนร่วมรับรู้ และพัฒนาคุณภาพสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

4. มีการพัฒนาพิจารณารวบรวมข้อมูล สรุปผลการติดตาม และรายงานความก้าวหน้าผลการขับเคลื่อนมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติสู่การปฏิบัติ ในระดับท้องถิ่น อำเภอ รายงานต่อคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยระดับจังหวัด เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (กคยช.) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) หรือกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) รายงานต่อคณะกรรมการพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ (ก.พ.ป.) เสนอต่อคณะรัฐมนตรี ปีละ 1 ครั้ง เพื่อพัฒนาคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อใช้เป็นคู่มือในการสรุปผลการประเมิน โดยการศึกษาคู่มือมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พร้อมรายการเกณฑ์การพิจารณาตามตัวบ่งชี้ และแบบบันทึกผลการประเมินผลที่ได้เป็นระดับคุณภาพ ที่ระบุประเด็นเฉพาะเจาะจงที่ต้องปรับปรุง ที่สามารถนำไปใช้ประเมินการดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในทุกสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดบริการและความต่อเนื่องของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

คู่มือมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพของการดำเนินงานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกสังกัด ที่ดูแลเด็กในเวลากลางวัน ช่วงอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง อายุ 6 ปีบริบูรณ์ หรือก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่

มาตรฐานด้านที่ 1 การบริหารจัดการ

จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 26 ข้อ

มาตรฐานด้านที่ 2 กระบวนการดูแลจัดประสบการณ์ เรียนรู้ และเล่น

จำนวน 5 ตัวบ่งชี้ 20 ข้อ

มาตรฐานด้านที่ 3 คุณภาพเด็กปฐมวัย

- 3ก แรกเกิด ถึง 2 ปี (2 ปี 11 เดือน 29 วัน) จำนวน 2 ตัวบ่งชี้ 7 ข้อ
- 3ข 3 ปี ถึง 6 ปี (ก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3) จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ 22 ข้อ

การประเมินเพื่อพัฒนาคุณภาพ การดูแล พัฒนาและจัดการศึกษาให้เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นรายบุคคล พิจารณาตามตัวบ่งชี้เป็นรายข้อย่อย 4 ระดับคะแนน คือ ไม่ผ่าน (0) ผ่าน ขั้นต้น (1) ดี (2) และดีมาก (3) นำคะแนนมาตรฐานแต่ละคน คิดเป็นร้อยละ แล้วนำมารวมกัน 3 ด้านเฉลี่ยเป็นคะแนนรวม และนับจำนวนข้อที่ไม่ผ่านต้องปรับปรุง มาเป็นเกณฑ์การประเมินระดับคุณภาพ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสรุปผลการประเมินของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ

ระดับคุณภาพ	เกณฑ์การพิจารณา	
	คะแนนเฉลี่ย	จำนวนข้อที่ต้องปรับปรุง
A ดีมาก	ร้อยละ 80 ขึ้นไป	ไม่มี
B ดี	ร้อยละ 60 – 79.99	1 – 7 ข้อ
C ผ่านเกณฑ์ขั้นต้น	ร้อยละ 40 – 59.99	8 – 15 ข้อ
D ต้องปรับปรุง	ต่ำกว่าร้อยละ 40	16 ข้อขึ้นไป

มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ ถือเป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานของประเทศ ซึ่งใช้ได้กับทุกบริบท โดยได้มีการเทียบเคียงกับมาตรฐานของทุกหน่วยงานที่มีอยู่แล้วร่วมกับมาตรฐานคุณภาพของภูมิภาคอาเซียนฯ ทั้งนี้ หากสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีศักยภาพการให้บริการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพสูงกว่ามาตรฐานนี้ สามารถพิจารณาเพิ่มเติมเกณฑ์ดังกล่าวได้ตามบริบท เช่น สถานรับเลี้ยงและพัฒนาเด็กเอกชน สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลทั้งรัฐและเอกชน โรงเรียนอนุบาลนานาชาติ ฯลฯ

ในกรณีที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่ผ่านการประเมินตามมาตรฐานนี้ คือ ระดับคุณภาพ D (ต้องปรับปรุง) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทุกระดับชุมชนและสังคมจะต้องช่วยเหลือ สนับสนุน เพื่อให้ดำเนินการ ได้ตามมาตรฐานขั้นต้นเป็นอย่างน้อย แต่ไม่ควรปรับลดเกณฑ์ให้ต่ำลงเนื่องจากมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยฉบับนี้ถือเป็นมาตรฐานขั้นต้นที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเด็กของประเทศ และเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพเพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานและจัดบริการให้เด็กปฐมวัยได้มีโอกาสเริ่มต้นชีวิตอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ เป็นการเพิ่มคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ที่

สำคัญที่สุดในการนำประเทศไทยสู่ความเจริญก้าวหน้า มั่นคง ยั่งยืน ท่ามกลางความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21

มาตรฐานด้านที่ 1 การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย		
ตัวบ่งชี้ที่	ชื่อตัวบ่งชี้	จำนวนข้อย่อย
1.1	การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	3
1.2	การบริหารจัดการบุคลากรทุกประเภทตามหน่วยงานที่สังกัด	4
1.3	การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อความปลอดภัย	8
มาตรฐานด้านที่ 1 การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย		
ตัวบ่งชี้ที่	ชื่อตัวบ่งชี้	จำนวนข้อย่อย
1.4	การจัดการเพื่อส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้	7
1.5	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน	4
มาตรฐานด้านที่ 2 ครู/ผู้ดูแลเด็กให้การดูแลและจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการเล่นเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย		
ตัวบ่งชี้ที่	ชื่อตัวบ่งชี้	จำนวนข้อย่อย
2.1	การดูแลและพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน	5
2.5	การส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายและดูแลสุขภาพ	5
2.3	การส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาภาษาและการสื่อสาร	5
2.4	การส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ – สังคมปลูกฝังคุณธรรมและความเป็นพลเมืองดี	3
2.5	การส่งเสริมเด็กในระยะเปลี่ยนผ่านให้ปรับตัวสู่การเชื่อมต่อในชั้นถัดไป	2

มาตรฐานด้านที่ 3 คุณภาพของเด็กปฐมวัย		
ตัวบ่งชี้ที่	ชื่อตัวบ่งชี้	จำนวนข้อย่อย
สำหรับเด็กแรกเกิด -อายุ 2 ปี (2 ปี 11 เดือน 29 วัน)		
3.1 ก	เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัย	1
3.2 ก	เด็กมีพัฒนาการสมวัย	6
สำหรับเด็ก อายุ 3 ปี - อายุ 6 ปี (ก่อนเข้าประถมศึกษาปีที่ 1)		
3.1 ข	เด็กมีการเจริญเติบโตสมวัยและมีสุขนิสัยที่เหมาะสม	3
3.2 ข	เด็กมีพัฒนาการสมวัย	1
3.3 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว	2
3.4 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์จิตใจ	3
3.5 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาเรียนรู้และสร้างสรรค์	5
3.6 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสาร	4
3.7 ข	เด็กมีพัฒนาการด้านสังคมคุณธรรม มีวินัยและความเป็นพลเมืองดี	4

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัย เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมพัฒนาการ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็ก

4. การจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาช่วงปฐมวัยเป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิต เพราะเป็นช่วงที่พัฒนาการทุกด้านเจริญขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา การพัฒนาเด็กในช่วงวัยนี้จะเป็นการวางพื้นฐานทางด้านจิตใจ อุบนิสัยและความสามารถ ซึ่งหากผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างแบบแผนทางพฤติกรรมและเจตคติที่ดีให้แก่เด็กปฐมวัยได้แล้ว เด็กปฐมวัยจะสามารถเติบโตและมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.1 ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดขึ้นให้เด็กก่อนวัยเรียน เพื่อวางรากฐานเบื้องต้นของชีวิตในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาให้เด็กได้มีความพร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพให้กลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่าในสังคม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามความหมายไว้ดังนี้

Massoglia (1977 : 3 – 4) หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี (5 ปี 11 เดือน 29 วัน) ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจาก

ระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้มีชื่อเรียกต่างกันไปหลายชื่อ ซึ่งแต่ละโปรแกรมก็มีวิธีการและลักษณะในการจัดกิจกรรมซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยพัฒนาเด็กในรูปแบบต่าง ๆ กัน

การจัดการศึกษาปฐมวัยควรมีส่วนช่วยให้เด็กเกิดพัฒนาการและการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิดในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ทุกรูปแบบควรมีส่วนสำคัญดังที่มาสโซเกเลีย กล่าวเอาไว้ดังนี้

1. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน นับตั้งแต่แรกเกิดจนถึงเริ่มเข้าเรียนในระดับโรงเรียน
2. วางพื้นฐานทางสุขภาพอนามัยให้กับเด็กตั้งแต่ต้นรวมทั้งเด็กที่มีข้อบกพร่องต่าง ๆ
3. สิ่งแวดล้อมที่บ้านควรมีส่วนช่วยให้เด็กเจริญเติบโต และพัฒนาในทุก ๆ ด้าน
4. พ่อแม่ควรเป็นครูคนแรกที่มีความสำคัญต่อลูก
5. อิทธิพลจากที่บ้านควรมีผลต่อกระบวนการในการพัฒนาเด็ก

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2551 : 1) ให้ความหมายว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก 6 ขวบแรก เป็นการจัดการศึกษาเพื่อการดูแล และสร้างเสริมเด็กให้พัฒนาเต็มศักยภาพด้วยการเรียนรู้ ที่ถูกต้อง ชัดแจ้ง ลักษณะการจัดการเรียนการสอน จึงมุ่งจำเพาะไปที่การพัฒนาเด็กโดยการจัดการเรียนการสอน ให้ตรงระดับพัฒนาการตามวัย และส่งเสริมพัฒนาการแบบองค์รวม ให้ตรงกับความต้องการและความสนใจ สร้างความพร้อมให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพมีบุคลิกภาพดี

อรพรรณ รัตนวงศ์ (2551 : 9) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางสมอง ซึ่งจะต่างไปจากการศึกษาระดับอื่นเพื่อมุ่งหวังให้เด็กได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน เพื่อเป็นพื้นฐานในการที่จะก้าวเข้าสู่ระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญที่ควรมีการวางแผนและจัดโปรแกรมการศึกษาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก

พัชรี ผลโยธิน (2555 : 4) ให้ความหมายว่า การจัดการศึกษาและหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การดำเนินการให้การศึกษาและจัดการเรียนรู้ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมทั้งหลายให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ซึ่งมีความสำคัญทั้งต่อตัวเด็ก ผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน และบุคคลต่างๆ ในสังคม

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ปี (5 ปี 11 เดือน 29 วัน) ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง

4.2 แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัย

ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัยคือการที่ครูจะสอนได้ดีนั้นจำเป็นต้องศึกษาเด็ก ยิ่งกว่านั้นงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการทางสมองมนุษย์ยังเน้นความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะในช่วงของ 5 ปีแรกของชีวิตว่าเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดสำหรับการเรียนรู้ และเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่จากพ่อแม่หรือผู้ดูแลตั้งแต่แรกเกิดโดยการให้ความรัก การโอบกอด สัมผัส พูดคุย และเล่นกับเด็กเพื่อให้สมองของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ การเข้าใจ พัฒนาเด็กส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครูเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ยังสามารถวางแผนหลักสูตรการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้นมีศักยภาพ การเข้าใจพัฒนาเด็กส่งผลดีต่อครูผู้สอนหลายประการ ผลดีประการหนึ่งคือ ช่วยให้ครู เข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของเด็กได้ดียิ่งขึ้น ยังสามารถวางแผนหลักสูตร การเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนได้มากขึ้น

การจัดการศึกษาปฐมวัย คือเป็นการจัดในสถานะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาแก่เด็กทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยต้องอาศัยแนวคิดและหลักการ เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และได้สรุปแนวคิดในการจัดการศึกษาก่อนประถมศึกษาต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ 1. เด็กการจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับตัวเด็กในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การปลูกฝัง การฝึก และการให้เด็กได้ปฏิบัติจริง สิ่งแวดล้อมและสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็ก 2. ผู้บริหาร จะต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของเด็กหลักสูตรก่อนประถมศึกษา หลักการจัดการศึกษาอย่างละเอียด การเลือกครูและผูปฏิบัติงานกับเด็กได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและผูปฏิบัติงานกับเด็กได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมให้ครูและผูปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาความรู้ให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ 3. การดำเนินงานในด้านต่างๆ ให้สอดคล้องเหมาะสม ได้แก่ การจัดอาคารสถานที่มีครูอนุบาล หรือผู้ที่ได้รับการอบรมวิชาการอบรมเลี้ยงดู เครื่องเล่น เครื่องใช้วัสดุ อุปกรณ์การจัดกิจกรรมประจำวัน และความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อการพัฒนา และการให้การศึกษาแก่เด็ก 4. การปรับปรุงหลักสูตรในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีการพัฒนาแนวการจัดการประสบการณ์ โดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรปฐมวัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2548 : 38)

แนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัย กรมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (2549: 4 – 9) ได้ระบุว่า หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กตั้งแต่อายุแรกเกิดถึง 5 ปีนั้นเป็นจุดเริ่มต้นการเริ่มชีวิตในเด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิตที่สมองมีการเจริญเติบโตมากกว่าทุก ๆ ช่วงอายุ และเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปูพื้นฐานทักษะต่าง ๆ ให้แก่เด็กเพื่อมี

ความพร้อมในการที่จะพัฒนาเด็กทุกด้านตามลำดับขั้นตอนการพัฒนา อย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ ในระดับต่อไป

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กพัฒนาของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิง ปริมาณและเชิง คุณภาพ โดยพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาลักษณะนิสัยจะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้านตามวัย และวุฒิภาวะของเด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะการพัฒนาแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละวัยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง 5 ขวบ พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นตามลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาไปถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถของขั้นนั้นก่อน เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่คนพอใจ ได้รับความรักความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำกิจกรรมที่เหมาะสม ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาเด็กจึงเป็นเสมือนแนวทางให้พ่อแม่ผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้เกี่ยวข้องเข้าใจเด็กได้ เข้าใจธรรมชาติหรือความสามารถของเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็กและความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมเด็กพัฒนาได้ตามศักยภาพ จนบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจาก ประสบการณ์ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น และเด็กมีการเรียนรู้ตามธรรมชาติตั้งแต่เกิดก่อนจะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคนเด็กจะรู้มีความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทดลอง สำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัวมีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา และค้นพบความเป็นจริงของโลก ภายนอกด้วยตนเองการเล่นจะมีอิทธิพล และมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ขณะเล่นเด็กก็มีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ผ่อนคลายอารมณ์ ดึงเครียด แสดงออกถึงความเป็นตนเองและการเรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นเสมือนสื่อกลางให้เด็กสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัว เด็กจะรู้จักการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของ

ผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นรวมถึงธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น ในการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจึงถือว่าการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการจัด ประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่เด็ก อาศัยอยู่หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนเติบโตขึ้นมามีคุณลักษณะที่แตกต่างกันไป การศึกษาปฐมวัยถือว่าพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่า วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องให้ความสำคัญและเรียนรู้การดำเนินชีวิตครอบครัว และชุมชน ตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้รับพัฒนาอย่างเหมาะสมเกิดการเรียนรู้และอยู่ในกลุ่มสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่และสามารถยอมรับผู้อื่นที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างกันจากตนได้อย่างมีความสุข สำหรับแนวคิดพื้นฐานในการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กตั้งแต่อายุแรกเกิดถึง 5 ปีนั้นเป็นจุดเริ่มต้นการเริ่มชีวิตในเด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิตที่สมองมีการเจริญเติบโตมากกว่าทุกๆ ช่วงอายุและเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการปูพื้นฐานทักษะต่าง ๆ ให้แก่เด็กเพื่อมีความพร้อมในการที่จะพัฒนาเด็กทุกด้านตามลำดับขั้นตอนการพัฒนารวมทั้งเสริมและเติมศักยภาพในระดับต่อไป (สำนักประสานและพัฒนากิจการศึกษาท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

ทางด้านกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น (2561 : 5-7) ได้ระบุว่า การเริ่มต้นเป็นจุดสำคัญของงานทุกชนิด ในงานแห่งชีวิต จุดเริ่มต้น คือ การเริ่มชีวิตในเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาว่าเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ เป็นช่วงที่สำคัญช่วงหนึ่งของชีวิตที่สมองมีการเจริญเติบโตมากกว่าทุกๆ ช่วงอายุ และเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุด สำหรับการปูพื้นฐานทักษะต่างๆ ให้แก่เด็ก เพื่อมีความพร้อมในการที่จะพัฒนาในระดับต่อไป ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัย พัฒนาขึ้นมาโดยแนวคิดต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยจะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะการพัฒนากันแตกต่างกันไปตามวัย ซึ่งบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละวัยเริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ขวบ

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่า มีลักษณะต่อเนื่องเป็นตามลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาไปถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน เช่น ทฤษฎี

พัฒนาการทางสติปัญญา อธิบายว่า เด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนเป็นแนวทางให้ผู้สอน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการได้ชัดเจนขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อม รอบตัว ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น และเด็กมีการเรียนรู้ตาม ธรรมชาติตั้งแต่เกิดก่อนจะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่เป็น แบบอย่างที่ดี มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็ก จะรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทดลองสร้างสรรค์ แก้ปัญหา และค้นพบด้วยตนเองซึ่งมี อิทธิพล และมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและลักษณะนิสัย เด็กจะรู้จักการเรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่นรวมถึงธรรมชาติรอบตัว ดังนั้นในการจัดหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือการเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัด ประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ หรือ แวดล้อม ตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกัน หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจ และยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และ พัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้ อย่างมีความสุข

จากการศึกษาสรุปได้ว่า แนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ในการจัดการศึกษาปฐมวัย ครูผู้ดูแลเด็ก ต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจเพราะในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กแรกเกิดถึงอายุ 5 ขวบ จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู ควบคู่กับการให้การศึกษาโดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความ ต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสาร และการเรียนรู้หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพล ภาพหรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้งทาง ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย

บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี และคนเก่งของสังคม สอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน ฯลฯ

4.3 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

เด็กทุกคน มีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ อย่างเหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาศักยภาพตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล และเต็มตามศักยภาพ โดยกำหนดหลักการดังนี้ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2561 : 7-10)

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
  2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
  3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
  4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
  5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก
- หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กที่อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ขวบนั้น เป็นหลักการที่คำนึงถึงการพัฒนาเด็กอย่างเป็นองค์รวม เพื่อโอกาสในการพัฒนาเด็กทุกด้านตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการอย่างสมดุลและเต็มตามศักยภาพ

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาครอบคลุมเด็ก ทุกประเภททั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษ โดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคลและเน้นเด็กเป็นสำคัญ

การจัดการศึกษา จัดหลักการให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรมตามความเป็นอยู่จริงของเด็ก โดยมีผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นผู้เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ ให้แก่เด็ก ทั้งยังเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาอย่างเป็น องค์รวม โดยผ่านการเล่นซึ่งเป็นพัฒนาการตามธรรมชาติของเด็ก และผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยเด็กเล็ก โดยมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดีของการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ต่างๆ ในการ

เรียนรู้ที่สามารถดำรงในชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข ซึ่งต้องได้รับการประสานความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

จากการศึกษาสรุปได้ว่า แนวทางดังกล่าวข้างต้นนำมาสู่การจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และลักษณะนิสัยโดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ ซึ่งต้องเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งควรอยู่ในสภาพที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติ ตอบสนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ต้องสะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อที่มาจากธรรมชาติและวัสดุอุปกรณ์ที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง สภาพแวดล้อมใกล้ตัวและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยที่ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องยอมรับเห็นคุณค่า รู้จัก และเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบ เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ ได้เหมาะสม นอกจากนี้ครูผู้ดูแลเด็กจะต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงการใช้เทคนิค การจัดกิจกรรมให้เหมาะสม กับเด็ก

4. การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิด เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรม เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้ดูแลเด็กควรวางแผนการจัดประสบการณ์ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัย

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้ดูแลเด็กควรสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ซึ่งจะช่วยครูผู้ดูแลเด็กในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่ให้เห็นพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคลความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน และยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

6. ความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเติบโตขึ้นมา ครูผู้ดูแลเด็ก พ่อแม่ และผู้ปกครองเด็ก ต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามหลักการจัดหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน

5. การบริหารจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดการศึกษาได้ทุกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพ และ ศักยภาพของคนในท้องถิ่น ให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิต ให้อยู่ร่วมกัน อย่างสมานฉันท์ และมีความสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับ ประเทศและนานาชาติ

5.1 แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ได้มีนักวิชาการและองค์กรภาครัฐ ได้ให้แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พอสรุปได้ดังนี้

สำนักประสานและพัฒนากิจการการศึกษาท้องถิ่น (2560 : 11) ระบุว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดการศึกษาได้ทุกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของคนในท้องถิ่น ให้มีคุณลักษณะที่สามารถบูรณาการวิถีชีวิต ให้อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์และมีความสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศและนานาชาติ

จากอดีตที่ผ่านมา การจัดการศึกษาถูกครอบงำโดยรัฐค่อนข้างมาก ถึงเวลาแล้วที่ควรให้สถานศึกษาและประชาชนจัดการศึกษาของตนเองการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นภาพๆ หนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการตนเองด้านการศึกษาของประชาชน การจัดการศึกษาของท้องถิ่น ควรเป็นไปในรูปคณะกรรมการอาจเรียกว่า คณะกรรมการศึกษา แยกต่างหากจากคณะกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กมล สุคประเสริฐ, มปป. : 12)

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นไปในรูปของคณะกรรมการ ทั้งระดับหน่วยงานบริหาร และระดับสถานศึกษา ระดับหน่วยงานควรควบคุมและกำกับแต่น้อยควรให้สถานศึกษามีอิสระทางการบริหารเป็นของตนเอง และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา ควรเป็นหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ และควรจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนรายหัว (อภิวัฒน์ บุตรโสภณ, 2560 : 9)

ดังนั้น การจัดการศึกษาท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน อย่างทั่วถึงแก่ประชาชนในเขตพื้นที่ตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า แนวคิดการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเป็นไปในรูปของคณะกรรมการ ทั้งระดับหน่วยงานบริหาร และระดับสถานศึกษาการจัดการศึกษาท้องถิ่น เป็นการจัดการศึกษาที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่จัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน

5.2 การถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554 : 6 - 7) ได้ระบุถึงความเป็นมาของการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียดดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 283 กำหนดให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบกับมาตรา 49 และมาตรา 289 กำหนดว่าให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องและระบบการศึกษาของชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 41 และมาตรา 42 ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 21 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจัดการศึกษาตามความพร้อม ความเหมาะสม และความต้องการภายในท้องถิ่น โดยให้กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประสานส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐานการศึกษา รวมทั้งการเสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 มาตรา 17 และมาตรา 18 กำหนดให้เทศบาล เมืองพัทยา องค์การบริหาร ส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และกรุงเทพมหานคร มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนโดยถือว่าการจัดการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของบริการสาธารณะด้วย

นอกจากนี้มาตรา 30 และมาตรา 32 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้กำหนดให้มีแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนปฏิบัติการ เพื่อกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกระจายอำนาจด้านการศึกษา โดยสรุปดังนี้

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2543 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 กำหนดให้ภารกิจจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ เป็นภารกิจที่จะต้องถ่ายโอนให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2543 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2551 ได้กำหนดขอบเขตการถ่ายโอนดังนี้

1. ให้กระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจหน้าที่

1.1 กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาในระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และในระดับท้องถิ่น

1.2 ประเมินความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547

1.3 เสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.4 ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาภายหลังการถ่ายโอน

1.5 ให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับคณะกรรมการการกระจายอำนาจฯ เร่งดำเนินการในการสร้างความพร้อมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาได้เองโดยกำหนดให้มีคณะทำงานเฉพาะด้านขึ้น เพื่อดำเนินการในเรื่องนี้โดยเฉพาะ และให้มีการรายงานความก้าวหน้าให้คณะกรรมการการกระจายอำนาจฯ ทราบอย่างต่อเนื่อง

2. เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการประเมินความพร้อมตามข้อ 1.2 และผ่านความสมัครใจให้ถ่ายโอนสถานศึกษาแล้ว ให้กระทรวงศึกษาธิการและเขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ถ่ายโอนสถานศึกษาตามประเภทที่กำหนดให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ให้มีกลไกคณะกรรมการระดับชาติเพื่อทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา กำหนดมาตรฐานทางวิชาการ และส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่สถานศึกษาในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งมีกลไกระดับจังหวัดเพื่อพิจารณาเรื่องสถานศึกษาที่ถ่ายโอนทั้งระบบโดยเฉพาะ

4. รูปแบบการถ่ายโอนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาจดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบอื่นใด ก็ได้ที่ดำเนินการแล้วจะเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและทำให้การจัดการศึกษามีคุณภาพมากขึ้น รวมทั้งมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้นๆ หรือมีส่วนร่วมและตัดสินใจในการกำหนดแนวทางและนโยบายในการจัดการศึกษา

5. กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขอจัดตั้งหรือขอรับการถ่ายโอนการศึกษาในระบบที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามกฎหมายกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549

ยกเว้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานศึกษาที่มีลักษณะพิเศษบางประเภท ได้แก่

(1) สถานศึกษาที่เน้นการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศเฉพาะด้านและมุ่งให้บริการในเขตพื้นที่ที่กว้างขวางกว่าเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่ง

(2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาในเชิงทดลองวิจัยและพัฒนา

(3) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาเพื่อผู้พิการและด้อยโอกาส ยกเว้นสถานศึกษาที่เรียนรวม

(4) สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นสถานศึกษาตัวอย่างหรือต้นแบบสำหรับการจัดการศึกษา ในระดับภาค ในระดับจังหวัด หรือในระดับอำเภอที่มีเพียง 1 แห่ง

(5) สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้น ให้มีลักษณะเป็นหน่วยงานกระจายอำนาจในรูปแบบอื่นอยู่แล้ว ได้แก่ สถานศึกษาที่มีฐานะเป็นองค์การมหาชนตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542

(6) สถานศึกษาในโครงการพระราชดำริหรืออยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์หรือสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสต่างๆ

(7) สถานศึกษาที่ผู้บริจาคที่ดินและอาคารมีวัตถุประสงค์ให้รัฐเป็นผู้จัดการศึกษาเอง

6. ภายใต้ข้อกำหนด 7 ข้อดังกล่าวข้างต้น ก่อนดำเนินการถ่ายโอนให้กระทรวงศึกษาธิการร่วมกับคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดรายชื่อสถานศึกษา ลักษณะพิเศษดังกล่าวให้ชัดเจนและประกาศให้ทราบทั่วกัน

ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดผ่านเกณฑ์ประเมินความพร้อม และสถานศึกษามีความสมัครใจให้โอนสถานศึกษาไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำขึ้นเพิ่มเติมพิเศษจากข้อ 1.2 ให้ถ่ายโอนสถานศึกษาดังกล่าว ทั้งนี้ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงแนบท้ายกฎกระทรวง

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การถ่ายโอนสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 283 กำหนดให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบกับมาตรา 49 และมาตรา 289 กำหนดว่าให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิจะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอบรมตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องและระบบการศึกษาของชาติ

5.3 หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดการศึกษาได้ เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษา หลักการในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายว่าด้วยกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคม

มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ จะต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์สังคม หรือความบกพร่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ คำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น และการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ดังนั้น หลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถจัดการศึกษาได้เช่นเดียวกับการจัดการศึกษาของรัฐ เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษา หลักการในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และกฎหมายว่าด้วยกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามีคุณภาพ และไม่เก็บค่าใช้จ่าย (อภิวัฒน์ บุตรโสภา, 2560 : 10)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 9) ระบุว่า การจัดการศึกษาไม่ว่าจะดำเนินการโดยรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักการในการจัดการศึกษาที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องหลักการที่สำคัญ ได้แก่

1. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2. การจัดการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐประกาศให้เป็นไปตามมาตรา 49 ของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ทั้งนี้จะต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์สังคม หรือความบกพร่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความสามารถพิเศษด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

วสิน โภมุต (<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การจัดการศึกษาท้องถิ่น>, 2563) กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1. การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องยึดหลักการศึกษาลดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ มาตรฐานทั่วถึง โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายไม่น้อยกว่า 12 ปี ตามมาตรา 49 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม หรือความบกพร่องทางการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ และจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความสามารถพิเศษด้วยรูปแบบที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

4. การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

5. กระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจในการจัดกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งรวมทั้งด้านการศึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการจัดการศึกษาอยู่แล้ว และมีแนวโน้มที่จะได้รับบทบาทนี้มากขึ้น ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาหนึ่งเพื่อส่งเสริมให้เกิดความพร้อมกว่าที่เป็นอยู่ในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น กระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมยังมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนหลายประการ ดังนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์ โดยรัฐมีหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อมในการจัดการศึกษาของท้องถิ่น ซึ่งเป็นการดูแลเชิงมาตรฐาน ในกรณีที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดที่ยังไม่ได้จัดการศึกษาต้องการจัดการศึกษาขึ้น เช่น ต้องการตั้งโรงเรียนในเขตพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ รัฐก็ต้องดูแลว่าการจัดการศึกษานี้สอดคล้องกับความต้องการของคนในท้องถิ่นหรือไม่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความพร้อมเพียงใด ทั้งนี้เพื่อประกันว่าเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาแล้ว ประชาชนจะได้รับการศึกษา ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. การสนับสนุน รัฐมีหน้าที่ประสานส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับนโยบายและได้มาตรฐาน เป็นบทบาทช่วยเหลือส่งเสริม แต่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงและบังคับบัญชา ในแง่รัฐมีหน้าที่ให้ข้อมูล ให้แนวทาง และให้คำแนะนำเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยกระดับการจัดการศึกษาของตน

3. เสนอแนะงบประมาณ กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีหน้าที่เสนอแนะการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งต้องคำนวณค่าใช้จ่ายต่อหัวผู้เรียนและเสนอแนะให้หน่วยจัดสรรงบประมาณพิจารณา แต่กระทรวงไม่ได้มีหน้าที่จัดสรรงบประมาณการศึกษาให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ถึงแม้เป็นสิทธิหน้าที่ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น โดยมีงบประมาณของท้องถิ่นสนับสนุน แต่ก็ต้องเป็นไปตามเกณฑ์และมาตรฐานที่รัฐกำหนดต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายการศึกษา ต้องมีระบบประกันคุณภาพ ครูและผู้บริหารการศึกษาต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และต้องได้รับการประเมินคุณภาพจากภายนอกด้วย ซึ่งก็หมายความว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ดูแลสถานศึกษาก็ต้องรับผิดชอบในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐานด้วย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักการในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายว่าด้วยกฎหมายการศึกษาแห่งชาติ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาของประเทศ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

5.4 ลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2552 : 26) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความพร้อม และศักยภาพว่าสามารถดำเนินการ จัดการศึกษาได้ 2 แนวทาง คือ

1. การดำเนินการจัดการศึกษาเอง โดยดำเนินการได้ 2 กรณี ดังนี้

1.1 ดำเนินการจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 ดำเนินการรับถ่ายโอนภารกิจด้านการจัดการศึกษาที่รัฐจะต้องถ่ายโอนภารกิจจัดการศึกษาของรัฐให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารการจัดการศึกษา

2. การดำเนินการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมเป็นการดำเนินการ โดย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของรัฐ โดยเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุนงบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการศึกษา ทรัพย์สินอื่นๆ รวมทั้งการเสนอแนะ แนะนำ และร่วมพัฒนาการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2554 : 10-11) ระบุว่า เพื่อพิจารณาถึงลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว (การกำหนดลักษณะและวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสัมพันธ์กับการประเมินความพร้อม ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจัดการศึกษาได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเอง หรือขยาย หรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาโดยให้

สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรือสถานศึกษาเดิมที่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาจัดการศึกษาในระดับและประเภทที่มีความพร้อม มีความเหมาะสม และมีความต้องการภายในท้องถิ่น อาจแยกได้เป็น 4 กรณี คือ

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อให้จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่กำหนด

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยให้สถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยสถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่แตกต่างไปจากระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้จัดตั้งสถานศึกษาเพิ่มเติม แต่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาจากที่จัดอยู่เดิม

2. การถ่ายโอนการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการ

กระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับวิธีการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เมื่อพิจารณาตามกรอบของกฎหมาย รวมทั้งความเหมาะสมด้านแนวนโยบาย สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และความจำเป็นด้านอื่นแล้ว อาจแยกได้เป็น 2 กรณี คือ ข้อจำกัดด้านรายได้ และไม่ยินยอมให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดโอนไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็อาจทำความตกลงจัดตั้งสหการการศึกษา หรือองค์การที่เรียกชื่ออย่างใด โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของร่วม เพื่อรับโอนสถานศึกษานั้นไปบริหารจัดการแทน

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาเองตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นหรือร่วมมือกับรัฐ (กระทรวงศึกษาธิการหรือกระทรวง ทบวง กรมอื่น) หรือเอกชนจัดการศึกษา ทั้งนี้อาจมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการ เช่น เทศบาลจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล แต่โดยข้อเท็จจริงจะมีประชาชนนอกเขตเทศบาลมาเข้าเรียนด้วย โดยไม่อาจจำกัดสิทธิของประชาชนเหล่านั้นได้ หากประชาชนนอกเขตเทศบาลมาเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก และเทศบาลมีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่จะสนับสนุนการศึกษาให้ได้ ก็อาจโอนโรงเรียนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือขอให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเข้าเป็นเจ้าของสังกัดร่วมของโรงเรียนดังกล่าว หรือกรณีโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตขององค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบลมีนโยบายจะขอโอนโรงเรียนมาสังกัด แต่มีข้อจำกัดด้านรายได้ และไม่ยินยอมให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดโอนไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็อาจทำความตกลงจัดตั้งสหการการศึกษา หรือองค์การที่เรียกชื่ออย่างใด โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นเจ้าของร่วม เพื่อรับโอนสถานศึกษานั้นไปบริหารจัดการแทน

วศิน โคมุท (<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การจัดการศึกษาท้องถิ่น>, 2563) ระบุว่า จากการที่กฎหมายได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษาในเขตพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจในการจัดการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาในระบบ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาในระบบสองรูปแบบ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา รายละเอียด ดังนี้

- 1.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นการจัดการศึกษาไม่น้อยกว่า 12 ปีก่อนระดับอุดมศึกษา ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย สำหรับการแบ่งประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นตามกฎหมายกระทรวง แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุระหว่าง 3-6 ปี โดยมีหลักการคือ การเตรียมความพร้อมของเด็กด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ เพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

การศึกษาระดับประถมศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาด้านคุณธรรม จริยธรรม และความรู้ความสามารถของเด็ก ใช้ระยะเวลาตามเกณฑ์ปกติ 6 ปี

การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาถัดจากระดับประถมศึกษา ใช้เวลาเรียน 3 ปี มีเป้าหมายเพื่อให้ความรู้ ความต้องการ ความสนใจ และสร้างความถนัดแก่นักเรียน เพื่อนำไปใช้ประกอบการทำงานและอาชีพที่สมควรแก่วัย และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษาถัดจากระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เวลาเรียน 3 ปี เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มี 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญ (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) และประเภททวิศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพ)

1.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษา การศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนภายหลังที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญา ซึ่งครอบคลุมการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรืออนุปริญญา และระดับปริญญา

2. การศึกษาตามอัธยาศัย การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่จัดการให้ความรู้ด้านอาชีพ เป็นการจําบริการและส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชน รวมทั้งการรวมกลุ่มผู้ประกอบอาชีพในพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ของประชาชน และความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการสนับสนุนหนังสือ หนังสือพิมพ์ สื่อ สิ่งพิมพ์แก่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ตำบล และห้องสมุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสถานศึกษา 2 ลักษณะ คือ

1. การจัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเอง หรือขยาย หรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษา โดยให้สถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นใหม่หรือสถานศึกษาเดิมที่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาจัดการศึกษาในระดับและประเภทที่มีความพร้อม มีความเหมาะสม และมีความต้องการภายในท้องถิ่น อาจแยกได้เป็น 4 กรณี คือ

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เคยจัดการศึกษามาก่อนจัดตั้งสถานศึกษาเพื่อให้จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่กำหนด

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยให้สถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาอยู่แล้ว จัดตั้งสถานศึกษาขึ้นเพิ่มเติม โดยสถานศึกษาใหม่จัดการศึกษาในระดับและประเภทที่แตกต่างไปจากระดับและประเภทที่จัดอยู่แล้วใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

1.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้จัดตั้งสถานศึกษาเพิ่มเติม แต่ขยายหรือเปลี่ยนแปลงประเภทการศึกษาจากที่จัดอยู่เดิม

2. การถ่ายโอนการศึกษาจากกระทรวงศึกษาธิการตามแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินภายใต้ อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการศึกษา และมุ่งสู่การจัดการศึกษา ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อย่างไรก็ตามการจัดการศึกษาในระบบของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น นอกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมี สถานศึกษาที่จัดตั้งโดย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการถ่าย โอนสถานศึกษาส่วนหนึ่งจากกระทรวงศึกษาธิการด้วย

6. โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จัดการศึกษาในระดับปฐมวัยโดยมีการจัดระบบงานบริหารในโรงเรียน อนุบาลเพื่อให้โรงเรียนอนุบาลนั้น สามารถจัดดำเนินงานได้อย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลทั่วไปและประวัติความเป็นมา

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลป่าหุ้ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย รหัสไปรษณีย์ 57120 สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง อำเภอพาน จังหวัด เชียงราย เปิดสอนตั้งแต่ระดับ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 – อนุบาลปีที่ 3

ตามที่องค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้งและทางโรงเรียนบ้านป่าหุ้งได้เห็นความสำคัญของ การศึกษา จึงร่วมมือกันจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลป่าหุ้ง โดยได้ร่วมกันก่อสร้างอาคารศูนย์พัฒนา เด็กเล็กตำบลป่าหุ้งขึ้น ณ โรงเรียนบ้านป่าหุ้ง หมู่ที่ 1 ตำบลป่าหุ้ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย มีอาคาร ขนาดกว้าง 17.00 เมตร ยาว 70.00 เมตร สูง 3.00 เมตร ตามแบบมาตรฐานขององค์การบริหารส่วนตำบล ป่าหุ้ง ราคากลาง 1,744,500 บาท ตามประกาศสอบราคาเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2548 และทำการเปิด อาคารเรียนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2548 โดยท่าน ส.ส.วิสาร เตชะธีววัฒน์ และนางสลักจิตร์ ตียะไพรัตน์ สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดเชียงรายเป็นเกียรติในงานเปิดอาคารและทำการเปิดการเรียนการสอนให้กับ

นักเรียนเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2548 โดยนำนักเรียน จำนวน 5 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมารวมกัน คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปางเกาะทราย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านเหมืองหลวง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านศาลา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านป่าแฉม และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านป่าหุ้ง เพื่อให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ โดยจัดให้มีการรับส่งเด็กเล็กทุกหมู่บ้านในตำบลป่าหุ้ง และตำบลใกล้เคียง จำนวน 3 คับ ซึ่งจำนวนเด็กเล็กทั้งหมด 130 คน

ในปี พ.ศ. 2549 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้งได้มีนโยบายด้านการศึกษา โดยจัดตั้งโรงเรียนอนุบาล 1 – 3 ชั้น โดยใช้สถานที่โรงเรียนบ้านป่าหุ้งเดิมและได้ปรับปรุงอาคารเรียน ห้องน้ำ โรงอาหาร เป็นจำนวนเงิน 608,000 บาท และได้เปิดการเรียนการสอนระดับปฐมวัยขึ้นในปีการศึกษา 2550 จำนวน 5 ห้องเรียน โดยประกาศเป็นโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง เมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2550 (โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง, 2561 : 1 - 14)

ข้อมูลครูและบุคลากรสนับสนุนการสอน

ปัจจุบันมีบุคลากรทั้งสิ้น 9 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 5 คน และพนักงานจ้างตามภารกิจ จำนวน 3 คน

ข้อมูลนักเรียน

จำนวนนักเรียนในโรงเรียนมีจำนวนทั้งสิ้น 88 คน จำแนกตามระดับชั้นที่เปิดสอน

ตารางที่ 4 จำนวนนักเรียนในโรงเรียนองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง

ระดับชั้นเรียน	จำนวนห้อง	เพศ		รวม	จำนวนเฉลี่ยต่อห้อง
		ชาย	หญิง		
อ.1	2	16	12	28	14
อ.2	2	13	14	27	13
อ.3	2	15	18	33	16
รวม	6	44	44	88	15
รวมทั้งสิ้น	6	88	88	88	15

ข้อมูลสภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะ เป็นชุมชน มีประชากรประมาณ 10,590 คน บริเวณใกล้เคียงโดยรอบโรงเรียน ได้แก่ วัด องค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ้ง ชุมชน อาชีพหลักของชุมชน คือ ค้าขาย รับจ้างทั่วไปและทำการเกษตร ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณี/ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ ตานก๋วยสลาก ยี่เป็ง ปีใหม่เมือง

ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับ ม.3 และ ม.6 อาชีพหลัก คือ รับจ้าง ค้าขาย และ การเกษตรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจ/รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว ต่อปี 20,000 บาท

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง จัดสอนตามหลักสูตรสถานศึกษาและ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

ดังแสดงในตารางดังนี้

๘. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยโรงเรียนได้จัดประสบการณ์การเรียนรู้และเวลาเรียน ดังแสดงใน ตารางดังนี้

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

โรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง

ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ๒ ภาคเรียน : ๑ ปีการศึกษา

หรือ ๒๐๐ วัน : ๑ ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้เวลา ๕-๗ ชั่วโมง

๘.๑ ระดับการศึกษาปฐมวัย

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย		
ช่วงอายุ	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรรู้
สาระการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ด้านร่างกาย - ด้านอารมณ์และจิตใจ - ด้านสังคม - ด้านสติปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก - เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่ - เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัวเด็ก - เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก
เวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่ดูแลและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก	

ตารางกำหนดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย (อนุบาล) ๓-๕ ปี

กิจกรรม	อนุบาลปีที่ ๑ (๓ ปี)	อนุบาลปีที่ ๒ (๔ ปี)	อนุบาลปีที่ ๓ (๕ ปี)
๑. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	๖๖ ชั่วโมง/ปี	๖๖ ชั่วโมง/ปี	๖๖ ชั่วโมง/ปี
๒. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ (กิจกรรมในวงกลม)	๑๐๐ ชั่วโมง/ปี	๑๐๐ ชั่วโมง/ปี	๑๐๐ ชั่วโมง/ปี
๓. กิจกรรมสร้างสรรค์	๖๖ ชั่วโมง/ปี	๖๖ ชั่วโมง/ปี	๖๖ ชั่วโมง/ปี
๔. กิจกรรมเสรี	๑๐๐ ชั่วโมง/ปี	๑๐๐ ชั่วโมง/ปี	๑๐๐ ชั่วโมง/ปี
๕. กิจกรรมกลางแจ้ง	๖๖ ชั่วโมง/ปี	๖๖ ชั่วโมง/ปี	๖๖ ชั่วโมง/ปี
๖. เกมการศึกษา	๕๐ ชั่วโมง/ปี	๕๐ ชั่วโมง/ปี	๕๐ ชั่วโมง/ปี

รูปแบบการการจัดกิจกรรมประจำวัน

การพัฒนา	อายุ ๓ ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ ๔ ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ ๕ ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)
๑. ทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (รวมทั้งการช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย การรับประทานอาหาร สุขอนามัย และการนอนพักผ่อน)	๓	๒ ๑/๒	๒ ๑/๔
๒. การเล่นเสรี	๑	๑	๑
๓. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	๑	๑	๑
๔. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานร่วมกับผู้อื่น)	๑/๒	๓/๔	๑
๕. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	๓/๔	๓/๔	๓/๔
๖. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยผู้สอน	๓/๔	๑	๑
รวม	๗	๗	๗

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลองค์การบริหารส่วนตำบลป่าหุ่ง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

ปียานันต์ บุญธิมา (2561: 169-171) ได้ทำการศึกษา การพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็นการพัฒนารูปแบบ ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น โดยดําเนินการศึกษาข้อมูล สภาพปัจจุบัน ปัญหาและ ความคิดเห็น เกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง จากการ สัมภาษณ์ผู้บริหาร คณะครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง มีการดําเนินการตามระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แต่ยังมีปัญหา อุปสรรคในการดําเนินการ งานดังกล่าว และจากการระดมความคิดร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงงาน แบบ ECRS ทำให้ ได้ประเด็นองค์ประกอบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเพื่อการจัดทำร่างรูปแบบการประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ซึ่งประกอบด้วย 1) การดําเนินการประกันคุณภาพภายในระดับโรงเรียน 2) การดําเนินการประกันคุณภาพภายใน ระดับห้องเรียน 3) คุณภาพผู้เรียน หลังจากได้ร่างรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียน วัดห้วยม้าโก้ง แบบโคเซ็น ซึ่งเป็นวิธีการปรับปรุงงานที่ได้ จึงดําเนินการตรวจสอบวิธีการปรับปรุงงาน นั้น โดยการใช้คำถาม 5W 1H เพื่อวิเคราะห์หาเหตุผลในการเลือกแนวทางการปรับปรุงงานนั้น โดย การระดมความคิดและอภิปรายผล และจัดทำรายละเอียดรูปแบบฉบับร่าง การประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษาโรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ซึ่งประกอบด้วย 1) การดําเนินการประกันคุณภาพภายใน ระดับโรงเรียน 6 ขั้นตอน 32 กิจกรรม 2) การดําเนินการประกันคุณภาพ ภายใน ระดับห้องเรียน 5 ประเด็นหลัก 11 ประเด็นย่อย 3) คุณภาพผู้เรียน 2 ด้าน 20 ประเด็น จากนั้นนำไปตรวจสอบเบื้องต้น โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) จำนวน 2 รอบ พบว่า รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ตาม ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่ามัธยฐานมากกว่า 3.5 ทุกข้อ และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกข้อ แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อรายละเอียด ด้านองค์ประกอบรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ในระดับมากและมากที่สุดอย่างเป็นเอกฉันท์ และผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา พบว่ารูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความเที่ยงตรงเนื้อหาเป็นรายข้อ I-CVI ไม่ต่ำกว่า .85 ทุกข้อ และดัชนีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาทั้งฉบับ S-CVI เท่ากับ 1.0

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง มีการ

ดำเนินการใน 3 ระดับ คือ 2.1 การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ระดับโรงเรียน ดำเนินการใน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สํารวจผลการดำเนินงาน จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ SAR ของปีการศึกษา 2560 ของ โรงเรียนวัดห้วยม้าโค้ง พบเรื่องที่ต้องปรับปรุงพัฒนา เรื่องที่ต้องคงสภาพ เรื่องที่ต้องต่อยอด และ เรื่องที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม 2) ประสานเตรียมการดำเนินการกำหนดมาตรฐานและประเด็นพิจารณาของสถานศึกษา รวมถึงกำหนดอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ของสถานศึกษา และกำหนดกรอบมาตรฐานการประเมิน เกณฑ์การประเมิน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการให้สอดคล้องมาตรฐาน และการ ประเมิน พร้อมทั้งประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาและประกาศกำหนดค่าเป้าหมายตาม มาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษาให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้รับทราบ 3) วางแผนและดำเนินงาน ใน การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดห้วยม้าโค้ง ได้ดำเนินการวิเคราะห์ SWOT กำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ และโครงการ โดยโครงการของโรงเรียน มี 11 โครงการ 86 กิจกรรม ที่ครอบคลุมทุกงานในโรงเรียน 4) ติดตามตรวจสอบเพื่อพัฒนา เป็นการนิเทศ ติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ กิจกรรมโดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 5) สะท้อน คุณภาพเพื่อปรับปรุง เป็นการดำเนินการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษา ปีการศึกษา 2561 ที่มีผลการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นฉันทามติ จาก คณะกรรมการประเมิน คุณภาพภายในสถานศึกษา คือ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพของผู้เรียน อยู่ในระดับ ดี มาตรฐานที่ 2 กระบวนการบริหารและการจัดการ อยู่ในระดับ ดี มาตรฐานที่ 3 กระบวนการ จัดการเรียนการสอนที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดี 6) ประเมินตนเองและประเมินรูปแบบ เป็นการจัดทำรายงานการ ประเมินตนเองของสถานศึกษา จากผลการประเมินคุณภาพภายใน สถานศึกษา ได้บทสรุปสำหรับ ผู้บริหารว่า มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้น พื้นฐาน อยู่ในระดับคุณภาพ ดี โดยมีหลักฐานในการสนับสนุนข้อมูลดังกล่าว และมีแผนพัฒนาเพื่อให้ ได้มาตรฐานที่สูงขึ้น 2.2 การดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ระดับห้องเรียนดำเนินการ 5 ประเด็น ที่เป็นการดำเนินการของครูผู้สอนในการประกันคุณภาพการจัดการเรียน การสอนของตนเองใน ห้องเรียน ได้แก่ 1) บริหารจัดการห้องเรียน 2) เพิ่มศักยภาพความเป็นครู 3) จัดการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) วัตถุประสงค์ ประเมินผลอย่างหลากหลาย 5) พัฒนาตนเองสู่ครูมืออาชีพ ซึ่งมีผลการ ประเมิน คุณภาพภายในระดับห้องเรียน โรงเรียนวัดห้วยม้าโค้ง อยู่ในระดับ ดีเยี่ยม จำนวน 1 ห้องเรียน ระดับ ดีมาก จำนวน 2 ห้องเรียน และระดับ ดี จำนวน 1 ห้องเรียน 2.3 คุณภาพผู้เรียน ผู้เรียน ที่เกิดจากการประกันคุณภาพภายในระดับโรงเรียนและระดับห้องเรียน โดยมีการประเมิน คุณภาพผู้เรียนใน 2 ด้าน 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน มีค่าฐานนิยม (Mode) ระดับ ดี และด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน มีค่าฐานนิยม (Mode) ระดับ ดีมาก และผลการประเมิน คุณภาพภายในสถานศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ก่อนและหลังการ ทดลองใช้รูปแบบ พบว่าผลการ ประเมินคุณภาพภายในหลังการทดลองใช้รูปแบบ มีผลการประเมินคุณภาพภายในที่สูงขึ้นทุกประเด็น

พิจารณา และเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด รวมทั้งความพึงพอใจ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง มีความพึงพอใจในระดับ มาก 3. ผลการประเมินรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิด แบบโคเซ็น พบว่า ทั้งผู้บริหาร คณะครู ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ด้วยแนวคิดแบบโคเซ็น ที่พัฒนาขึ้นว่าเป็นรูปแบบที่มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ในการปฏิบัติ และผู้ใช้รูปแบบมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ รวมทั้งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้และผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โรงเรียนวัดห้วยม้าโก้ง ในรูป Model มีชื่อว่า “6 5 2 Model”

ธนวรรณ ทองอ่อน (2561 :5-6) รูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบล พบว่า 1. องค์ประกอบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบล ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ 90 ตัวแปร ดังนี้ 1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้องค์ประกอบที่ 1 มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 1.2) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม และ 1.3) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม 3) การปฏิบัติตนของครู/ผู้ดูแลเด็ก 4) บทบาทผู้นำของนายกเทศมนตรี 5) การวางแผน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และ 6) การประกันคุณภาพ 2. รูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบล พบว่า เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของ 6 องค์ประกอบ โดยบทบาทผู้นำของนายกเทศมนตรี มีอิทธิพลโดยตรงต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมการปฏิบัติตนของครู/ผู้ดูแลเด็ก การวางแผนอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และมีอิทธิพลโดยอ้อมต่อการประกันคุณภาพ ส่วนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม การปฏิบัติตนของครู/ผู้ดูแลเด็ก การวางแผนอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลโดยตรงต่อการประกันคุณภาพ 3. ผลการยืนยันรูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบล ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบล ด้วยวิธียืนยันรูปแบบโดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผลคือ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาลตำบล มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้และนำไปใช้ประโยชน์ได้ สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการ แนวคิดตามกรอบการวิจัย ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถเปิดโอกาสและขยายโอกาสให้ผู้ปกครอง หน่วยงานต้นสังกัด องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชนรับรู้ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ผ่านแผนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ในรูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) คือ การรวมตัว รวมใจ รวมพลัง ร่วมมือกับครู ผู้บริหาร นักการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

เฉลิมพร กุมภา (2564 : 28-30) ได้ศึกษา รูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า การสร้างรูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า รูปแบบมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วย แนวคิดพื้นฐานและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ส่วนที่ 2 เนื้อหา ประกอบด้วย 2.1 ปัจจัย นำเข้า ได้แก่ สมรรถนะผู้บริหาร ทรัพยากรทางการศึกษา นวัตกรรมทางการศึกษา เทคโนโลยี สารสนเทศ 2.2 กระบวนการ ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือ ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ กระบวนการ ประกันคุณภาพภายใน การประกันคุณภาพภายนอก 2.3 ผลผลิต ได้แก่ มาตรฐานการศึกษาเพื่อการ ประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาปฐมวัย และระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2.4 ข้อมูลย้อนกลับ ได้แก่ การประเมินการประกันคุณภาพการศึกษาครั้งต่อไปอยู่ในระดับดีขึ้นไปทุกมาตรฐาน ส่วนที่ 3 เจ็อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการพื้นฐานที่นำมาใช้ในการ บริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะ การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการ ประกันคุณภาพการศึกษา กระบวนการประกันคุณภาพภายในตามวงจรคุณภาพ PDCA แนวคิด เกี่ยวกับโรงเรียนขนาดเล็ก การพัฒนารูปแบบ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ดังนั้น รูปแบบ การบริหารงานการประกันคุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงจำเป็นต้องมีแนวคิดทฤษฎีในการนำมาปรับใช้มีเนื้อหาที่เหมาะสม ทั้งในด้านปัจจัยนำเข้าที่ในการสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรรถนะของผู้บริหารที่จะนำพาให้ โรงเรียนขนาดเล็กสามารถปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้ การสร้าง เครือข่ายความร่วมมือจากทุกฝ่าย การระดมทรัพยากรทางการศึกษาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ อาคารสถานที่ การบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่มี ประสิทธิภาพ พัฒนาเว็บไซต์ของโรงเรียนให้เป็นปัจจุบัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการนำเสนอผลการ รายงานการประกันคุณภาพการศึกษา การนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก เพิ่มขึ้น การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้เป็นที่ประจักษ์ในโรงเรียนขนาดเล็ก มี กระบวนการที่ชัดเจนโดยประยุกต์ใช้หลักการพัฒนาตามแนวคิดด้านวงจรการบริหารของเดมมิ่ง (PDCA) มีกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษาโดยคณะกรรมการตรวจสอบและทบทวน คุณภาพภายในสถานศึกษาด้วยวิธีการที่ หลากหลาย ส่งผลให้ผลการประเมินการประกันคุณภาพ การศึกษาครั้งต่อไปอยู่ในระดับดีขึ้นไปทุก มาตรฐานทั้งมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย พ.ศ. 2561 และมาตรฐานการประกันคุณภาพระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน คุณภาพ กล่าวว่าการประกันคุณภาพภายในจะเน้นการประเมิน และการตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานในปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) ส่วนการประเมินคุณภาพภายนอกจะ เน้นประเมินผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในด้าน

ต่าง ๆ ดังนั้น การประกันคุณภาพภายในย่อมส่งผลถึงการประเมินคุณภาพภายนอกโดยตรง และสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐตะวัน ลิมประสงค์ ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการ การประกันคุณภาพสถานศึกษาสำหรับอนาคต เป็นพหุองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กัน มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้มีความเป็นประโยชน์ และมีความถูกต้องครอบคลุมสอดคล้องกับทฤษฎี หลักการและแนวคิดตามกรอบการวิจัย จากกรณีศึกษา การดำเนินงานพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนวัดศรีบัง ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ดำเนินการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาโดยใช้วิธีบูรณาการภายใต้ หลักการมีส่วนร่วม (Participant) หลักการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) แนวคิดเชิงระบบ PDCA และทฤษฎีเชิงระบบ (System Approach) (ณัฐตะวัน ลิมประสงค์, 2556) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวัชรศักดิ์ สงค์ปาน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อบรรลุผลการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคใต้ฝั่งอันดามัน เพื่อบรรลุผลการประกันคุณภาพภายในโดยยึดหลักการ วัตถุประสงค์ ระบบบริหารโรงเรียน และใช้รูปแบบการบริหารโรงเรียนในระดับมาก จัดระบบการบริหารโรงเรียนให้สอดคล้องและเหมาะสม กับระบบ บริบทของโรงเรียน ปัจจัยนำเข้า กระบวนการบริหาร ผลผลิต และผลลัพธ์ ซึ่งต้องคำนึงถึงนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนและการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจาก ค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ด้านความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้วิจัยได้ปรับปรุงรูปแบบจัดทำคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบประเมินความเหมาะสมของคู่มือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสร้างเป็นรูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กให้สอดคล้องกับความต้องการในยุคปัจจุบัน และนำเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาช่วยแนะนำ ปรับปรุง แก้ไขเป็นร่างรูปแบบเพื่อให้ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหาร การประกันคุณภาพการศึกษาร่วมการวิพากษ์ และตรวจสอบ

พระเมธีปริยัติธาดา (2564 : 11-12) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษา โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดภาคกลาง พบว่า ผลการพัฒนาระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดภาคกลาง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาอย่างเป็นระบบ และนำข้อมูลจากการศึกษา หลักการ แนวคิดทฤษฎีการบริหารการศึกษา การวิเคราะห์องค์ประกอบของการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา การศึกษาสภาพระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดภาคกลาง และข้อเสนอแนะจาก

การศึกษาสภาพดังกล่าว นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกัน และออกแบบร่างระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดภาคกลาง ได้ องค์ประกอบ 2 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษา (2) การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา (3) การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา (4) การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษา (5) การติดตามผลการประเมินคุณภาพการศึกษา (6) การรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี และ (7) การนำผลการประเมินคุณภาพไปใช้ และ 2) องค์ประกอบของระบบการบริหารจัดการ K-PDCA ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ (1) การให้ความรู้ (Knowledge=k) (2) การวางแผน (Plan: P) (3) การดำเนินการตามแผน (Do: D) (4) การตรวจสอบ (Check: C) และ (5) การแก้ไขปรับปรุง (Act: A)

ผลการทดลองใช้ระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดภาคกลาง พบว่า บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการติดตามผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการนำระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาเขตจังหวัด ภาคกลางไปใช้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านวิทยากร ($X = 4.23$) และด้านที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ

ผลการประเมินระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เขตจังหวัดภาคกลาง พบว่า มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติมากที่สุดทั้ง 5 ข้อ ทั้งนี้สืบเนื่องจากผู้วิจัยได้จัดทำคู่มือในการอบรมให้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนส่งผลให้การอบรมประสบความสำเร็จเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

กิตติ์ดนัย แจ่มแสงทอง (2564: 311-314) ได้ทำการศึกษา รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบประกันคุณภาพ ภายในสถานศึกษา จำนวน 2 องค์ประกอบ คือ การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ รูปแบบการบริหาร 5 ขั้นตอน ใช้ชื่อ “E - PDCA” ได้แก่ 1) การให้ความรู้ (E: Educate) 2) วางแผนการปฏิบัติงาน (P: Plan) 3) ดำเนินการตามแผน (D: Do) 4) ตรวจสอบประเมินผล (C: Check) และ 5) นำผลการประเมินมาปรับปรุงงาน (A: Act) และผลการสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า การบริหารการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการฝึกอบรมผู้ปฏิบัติงาน และมีการกำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยผู้บริหาร สถานศึกษา รองผู้อำนวยการ และครูที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ และผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ทดลองใช้รูปแบบฯ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการการประกันคุณภาพภายในให้กับคณะครูโรงเรียนหนองเสือวิทยาคม และโรงเรียนที่ปังกรวิทยาพัฒน์ (มัธยมวัดหัตถสารเกษตร) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 โรงเรียนละ 15 คน รวม 30 คน ผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน ประกอบกับผลการประเมินรูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการตรวจสอบความเป็นไปได้ และความ เป็นประโยชน์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.47 จากผลการวิจัย อภิปรายผลได้ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) รูปแบบการบริหารการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบมีกระบวนการที่มีประโยชน์ต่อวงการศึกษา ช่วยสะท้อน ให้เห็นจุดแข็งจุดอ่อนของสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจเนื่องจากรูปแบบ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน มีการช่วยเหลือสนับสนุนแบบต่าง ๆ ทำให้ผลการประเมินคุณภาพมีความ สมเหตุสมผลและให้ข้อมูลสารสนเทศในการตัดสินใจที่ถูกต้องสอดคล้องกับแนวคิดของ Stufflebeam, D. L. & Shinkfield, A. ที่กล่าวว่า การประเมินควรมีประโยชน์ เพื่อนำผลและสารสนเทศไปปรับปรุงงานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) รูปแบบการบริหาร การประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด โดยรูปแบบมีวิธีการและขั้นตอนที่เข้าใจได้ง่าย ไม่ยุ่งยาก กระบวนการช่วยทำให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เครื่องมือในการดำเนินการ ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นสอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง มีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ และมีความคุ้มค่าในการดำเนินการ

จากการศึกษารูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษา พบว่า รูปแบบการดำเนินการจะมีหลายรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่จะพบว่ากระบวนการในการดำเนินการสร้างรูปแบบประกอบด้วย การศึกษาสภาพของการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการทดลองใช้ระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนและผลการประเมินระบบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพการศึกษา